

422
423

Ал-Сезим الوعي Ал-Баби

Кеңири көлөмдүү фикирий-сакафий журнал

Отуз алтынчы жыл чыгышы, рабиулаввал-рабиуссаний 1443-х. – октябрь-ноябрь 2021-м.

Ислам дүйнөсүндө
сепаратисттик этникалык
чыр-чатактарды
козутууда
колонизаторлуктун ролу

Саясий садакатты
алуунун колонизаторлук
ыкмалары

Аллахтын элчиси
Мухаммад – мусулмандар
жана бардык адамдар
үчүн эң жогорку үлгү

422
423

Отуз алтынчы
жыл чыгышы,
октябрь
ноябрь 2021м

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира
Яман 30 риял
Түркия 1 доллар
Пакистан 1 доллар
Австралия 2,5 доллар
Америка 2,5 доллар
Канада 2,5 доллар
Германия 2,5 евро
Швеция 15 крон
Бельгия 1 евро
Британия 1 евро
Швейцария 2 франк
Австрия 1 евро
Дания 15 крон

Ушул санда

- **Ал-Ваъй сөзү:** Оо, мусулмандар, Расуллаллах ﷺдын туулган күнүндө анын динин кайра жандантуу үчүн даъваттын уланткыла жана Ислам мамлекетин тикелөөгө жардам бергиле. 3
- Исламды даъват жана жихад аркылуу жаюу Халифалык мамлекети кулашы менен токтоду, анын тикелениши менен ал дагы өз ордуна кайтат..... 13
- Ислам дүйнөсүндө сепаратисттик этникалык чыр-чатактарды козутууда колонизаторлуктун ролу (2)..... 28
- Жаңы Жакынкы Чыгыш Батыштын «ыдыратуу» долбоору менен Исламдын «бириктирүү» долбоору ортосунда..... 39
- Саясий садакатты алуунун колонизаторлук ыкмалары 52
- **Аалам мусулмандарынын кабарлары**..... 58
- **Куръани Карим сабагында** 65
- **Бейиш бактары:** Аллахтын элчиси Мухаммад – мусулмандар жана бардык адамдар үчүн эң жогорку үлгү..... 69
- Саъд ибн Абу Ваккас жана анын Кисрого жиберген элчилери 77
- **Соңку сөз:** Ливандагы энергия кризисинин чечими (израилге) байланыштуу 83
- Макрон Франциянын Африкадагы колонизаторлугу үчүн кечирим суроодон дагы баш тартты 84

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**ОО, МУСУЛМАНДАР, РАСУЛУЛЛАХ ﷺ ДЫН
ТУУЛГАН КҮНҮНДӨ АНЫН ДИНИН КАЙРА
ЖАНДАНТУУ ҮЧҮН ДАЪВАТЫН УЛАНТКЫЛА ЖАНА
ИСЛАМ МАМЛЕКЕТИН ТИКЕЛӨӨГӨ ЖАРДАМ БЕРГИЛЕ...**

Мусулмандар жыл сайын саййидибиз Мухаммад ﷺ алып келген рисалатты кайра жандантпай, анын туулган күнүн белгилешет. Акыйкатта болсо, Расулунуллах ﷺ Ислам рисалатын мусулмандарга аманат кылып калтырган эле. Бирок, алар бул рисалатты текке кетиришти... Назарымда, кудум Расулунуллах ﷺ бардык мусулмандардан Ислам рисалатын кайра тикелөө жана Аллах Тааланын:

(وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَفَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا)

«Биз сени шек-күмөнсүз бардык адамдарга: кушкабар жеткирүүчү, эскертүүчү расул кылып жибердик» [34:28]

деп айткан сөзүнө моюн сунуп, аны бардык адамдарга жеткирүү үчүн эмне кылышканы жөнүндө сурап жаткандай... Ал уламаларга, белгилүү кишилерге жана бардык мусулмандарга ушул суроолорду жолдоп жаткандай: Мен силерге Ислам рисалатын ак, тунук абалда алып келбедимби?!... Мен силерди анык хужжат негизинде даъват жолуна баштабадымбы?!... Пайгамбарлык илимди мурас кылып алган уламаларыңар кайда?!... Алар мурасты максатсыз жумшаштыбы?! Шарият үч күндөн ашык халифасыз калышыңарга урухсат бербеген, эмне үчүн жүз жыл халифасыз калуудасыңар?! Сахабалар туура түшүнүктөрү менен жалгыз бир себепке ылайык т.а. халифа шайлоо зарыл болгону үчүн мени жерге берүүнү кечиктиришкени жөнүндө окубагансыңарбы?!... Силер Аллах Таала буюргандай динди өз жашооңордо тикелөө аркылуу аны кайра жандантуу үчүн эмне кылып жатасыңар?! Силер өз жашооңордо динди кайра жандантпастан, мавлуд күнүн белгилөөнүн шарыйлиги же нашарыйлиги туурасында бири-бириңерди айыптап жатасыңар.

Кимдир бирөө мавлудду жүрөктөн кадырлап эскерип, аны белгилебестен жана анын жакшылыктарына токтолбостон өткөрүп

жиберүү мүмкүн эмес десе... Дагы кимдир бирөө муну бидъат деп айтууда. Биз эки тарапка кайрылып айтабыз: силер, эки тарап тең Халифалык мамлекетин тикелөө фарзын таштаганыңар үчүн күнөөкөрсүңөр. Аны тикелөө важиб болушунан тышкары, анын фарздыгын билбестик мусулман кишинин үзүрүнө өтпөйт. Ошондуктан, силер бири-бириңерди ушул маселеде айыпташыңар керек. Антпесе, Аллахтын каары баарыңарга түшөт жана ал оор болот...

Бул туурасында айтылышы керек болгон акыйкат сөз ушул: бир топ бар, ал бул куттуу датаны жылда эмес, өмүрүнүн ар бир көз ирмеминде белгилейт. Бул топ Расуллаллах ﷺ өз жашоосунда биз үчүн көрсөтүп кеткен жана бизге аны бекем кармоону буюрган сүннөтүн тикелөө үчүн аракет кылат. Тирмизий сахих санад менен Ирбаз ибн Сарадан анын мындай деп айтканын риваят кылат: Расуллаллах ﷺ бир күнү бизге ваъз айтып мындай деди:

«فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا صَلَاةٌ، فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ»

«Силерден ким (менден кийин) жашаса, көп ихтилафтарды көрөт. Силер динде жаңы пайда кылынган иштерден сактангыла. Себеби, ал – адашуу. Силерден ким ошол күнгө жетип барса, менин сүннөтүмдү о.э. хидаятта болгон рошид халифалардын сүннөтүн кармансын, аны азуу тиштериңер менен бекем тиштегиле». Расуллаллах ﷺ бардык мусулмандарга карата айткан ушул сөздөр мыйзамчылык баяны болуп, биздин бүткүл өмүрүбүз анын негизинде тартипке салынышы зарыл. Биздин жашообуз ушул фарздын (т.а. Халифалык) сыртында Аллах Тааланы ыраазы кыла турган түрдө тартипке келбейт. Себеби, дин анын бар болушу менен бекемделет жана ал бар болбосо, көптөгөн өкүмдөрдүн аткарылышы токтоп калат.

Халифалык мамлекетин тикелөө аркылуу динди тикелөө – диндеги белгилүү зарыл болгон өлчөөлөрдүн бири. Ошондуктан, мусулман адам – аалым же катардагы мусулман болушуна карабастан – муну билбестиги үзүргө өтпөйт. Башкаруу – Исламдын ажырагыс бөлүгү. Башкаруусуз Ислам толук болбойт. Бул нерсеге сүкүт кылуу же ага ыраазы болуу жаиз эмес. Антпесе, бул толук болбогон Исламга сүкүт кылуу жана ыраазы болуу болуп эсептелет. Куръан мусулмандарды Аллах түшүргөн шарият менен башкарууга буйруган аяттар менен толук ташкан. Бул аяттар ачык-

айкын жана мухаммат аяттар болуп, аларды түшүнүү үчүн муфассирлердин тафсирине муктаждык жок. Аллах Таала айтат:

﴿يَمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُقْلِحُونَ﴾

«Аллах жана Расулуна ортолорунда өкүм чыгаруу үчүн чакырылган убакта момундардын сөзү уктук жана моюн сундук, (деш), дал ошолор нажат табуучулар» [24:51]

﴿وَأَن أَحْكَمَ بَيْنَهُمْ يَمَا نَزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَأَخْذَرَهُمْ أَن يَقْدِرُوا عَلَىٰ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ﴾

«Алардын ортосунда Аллах түшүргөн нерсе менен өкүм кылгын, алардын каалоо-нафсилерине ээрчибе жана Аллах сага түшүргөн өкүмдөрдүн айрымдарынан сени (буруп) фитнага салып коюуларынан этият болгун! Эгер (сенин өкүмүңдөн) баш тартышса, билип кой, Аллах аларга айрым күнөөлөрү себептүү кайгы келтирүүнү каалоодо. Албетте, адамдардан көптөрү баш ийбегендер. Динсиздик өкүмдар болуусун каалашабы, ыйманы толо болгон коом үчүн Аллахтан да чырайлуу өкүм кылуучу ким бар?!» [5:49-50]

﴿فَلَا وَرَيْكَ لَا يَوْمُنُونَ بَدَايَ يَحْكُمُكُ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

«Жок, Роббице ант, тээ алар өз ортолорунда чыккан келишпестиктерде сени өкүм чыгаруучу кылышмайынча жана сен чыгарган өкүмдөн жүрөктөрүндө эч кандай мүчүлүштүк таппай, толук моюн сунушмайынча эч качан момун боло алышпайт» [4:65]

﴿وَمِن لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾

«Кимде-ким Аллах түшүргөн дин менен өкүм кылбаса, анда алар кафирлер» [5:44]

﴿وَمِن لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

«Кимде-ким Аллах түшүргөн нерсе менен өкүм кылбаса, анда, алар залымдер» [5:45]

﴿وَمِن لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْقَاسِقُونَ﴾

«Кимде-ким Аллах түшүргөн дин менен өкүм кылбаса, анда, алар фасыктар» [5:47]

﴿لَمَّا نَزَّ إِلَيْهِ الْبُرْجَانُ قَالَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي ارْتَبْتُ لَكُمْ فِي الْوَادِعِ الْيَمِينِ رِجَالًا يَّحْكُمُونَ بَيْنَكُمْ فَمَا تَرَ إِلَىٰ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نَزَلَ إِلَيْكَ وَمَا نَزَلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهَا وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾

«(Эй Мухаммад), өздөрүн сага түшүрүлгөн нерсеге жана сенден мурда түшүрүлгөн нерселерге ыйман келтирген деп эсептеген кимселер шайтанга өкүм сурап барууну каалап жатышканын көрбөдүңбү, акыйкатта болсо аларга ага ишенбөө буйрулган эле. (Себеби) шайтан аларды бүтүндөй жолдон азгырууну каалайт» [4:60]

Бул аяттардан кийин мусуман адам үчүн үзүр калабы?!

О.э. көптөгөн хадис топтомдорунда, өзгөчө, Бухарий жана Муслимдин сахих топтомдорунда келген хадистерде Расуллуллах ﷺ башкаруу жөнүндө айткан. Бул хадистер ушундай бир даражада ишеничтүү болуп, алар туурасында эч бир мунафык куулук кыла албайт. Биз ошол хадистерден да мисалдар келтирип өтөбүз. Абу Хурайра риваят кылган хадисте Расуллуллах айтат:

«كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي، وَسَيَكُونُ بَعْدِي خُلَفَاءُ فَيَكْثُرُونَ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: أَوْفُوا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ فَالْأَوَّلِ، ثُمَّ أَعْطُوهُمْ حَقَّهُمْ، وَاسْأَلُوا اللَّهَ الَّذِي لَكُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ سَائِلُهُمْ عَمَّا اسْتَرَعَاهُمْ»

«Бани Исраилге пайгамбарлар саясат кылышат эле. Бир пайгамбар өлсө, артынан башка бир пайгамбар келген. Менден кийин болсо пайгамбар болбойт, Халифалар болот жана алар көбөйүп кетишет», - деди. Ошондо: «Бизди эмнеге буюрасыз?», - деп сурашты, айтты: **Биринчисинин, биринчисинин гана байъатына бапаа кылгыла жана алардын акыларын бергиле, себеби, Аллах алардан раъиятты (жарандарды) кандай башкаргандыгы жөнүндө сурайт».**

Расуллуллах ﷺ айтат:

«إِنَّمَا الْأِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيَتَّقَى بِهِ»

«Имам – анын артында туруп согуш кылына турган жана аны менен коргонула турган калкан». (Муслим риваяты).

Расуллуллах ﷺ айтат:

«مَنْ خَلَعَ يَدًا مِنْ طَاعَةٍ لِقَى اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا حُجَّةَ لَهُ، وَمَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً»

«Ким итааттан баш тартса, Кыямат күнү Аллахка хужжатсыз абалда жолугат. Ким мойнунда байъаты болбогон абалда өлсө, жахилият өлүмү менен өлүптүр». (Муслим риваяты).

Расуллуллах ﷺ айтат:

«مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ، وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ فَمَاتَ، مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً»

«Ким итааттан четке чыкса жана жамааттан ажыраса, жахилият өлүмүн тааптыр». (Муслим риваяты).

О.э. ушул хадисте рошид халифалар ачык айтылган:

«فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ»

«Менин сүннөтүмдү жана туура жолго жетектеген рошид халифалардын сүннөтүн карманып, азуу тиштеринер менен бекем тиштегиле».

Имам Ахмад Умматтын Расулуллах ﷺдын доорунан тартып, акыр заманга чейинки абалы сыфатталган ушул хадисти риваят кылат. Расулуллах ﷺ айтат:

«تَكُونُ النُّبُوَّةُ فِيكُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعَهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَيَّ مِنْهَا جِ بَرِيَّةٌ فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعَهَا إِذَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا جَبْرِيَّةً، عَاصًا، فَيَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعَهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا جَبْرِيَّةً، فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعَهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَيَّ مِنْهَا جِ النُّبُوَّةُ. ثُمَّ سَكَتَ.»

«Силердин араңарда Аллах каалаганча пайгамбарлык уланат. Кийин Аллах каалаганда аны көтөрөт. Кийин пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин зордукчул падышалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин жабыр көрсөтүүчү залым падышалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык болот». Андан соң Пайгамбар ﷺ сүкүт кылды».

Сахабалардын ижмасына келсек, алар Расулуллах ﷺдын мубарек сөөгүн жерге берүүнү үч күнгө, Абу Бакр (رضي الله عنه)га мусулмандар халифа катары байъат берилгенге чейин кечиктиришти. Т.а. Расулуллах ﷺды жерге берүү фарзын аткаруудан, халифаны шайлоо фарзын аткарууну үстөм коюшту.

Имамдардын келишишкенине келсек, «Фикхул Мазхаб Арбаа» китебинде мындай делет: «Имамдар (Аллах аларды Өз

рахматына алсын) имамчылыктын фарз экендигине келишишкен. Демек, мусулмандар үчүн дин ырасымдарын тартипке сала турган жана мазлумдарды залымдерден коргой турган имам болушу зарыл. Бүткүл дүйнөдөгү мусулмандар үчүн бир эле учурда эки имамдын болушу – алар бири-бири менен союздаш болушу же болбостугуна карабастан – жаиз эмес».

Уламалар Халифалык акдынын (келишиминин) важибдиги жана акды бир халифа менен гана түзүү зарылдыгы жөнүндө бир пикирде. Нававий Сахиhi Муслимдин шархында ушуларды айтат: «Уламалар – Ислам дияры кең болушу же болбошуна карабастан – бир учурда эки халифага акд берилиши жаиз эместигине келишишкен».

Бүгүнкү күндө, мусулмандар (аалымдар, өкүмдарлар, белгилүү кишилер жана катардагы адамдар) ушул улуу фарздын алдында т.а. пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалыкты тикелөө аркылуу динди тикелөө фарзы алдында эмне кылышы керек?

Алгач, бул фарз фарзи кифая экендигин жана аны жеке адамдар аткарышы мүмкүн болбогон жамаий фарз экендигин айтып өтүү зарыл. Расулунуллах ﷺдын бул фарзды аткаруудагы тарыйкаты Аллаh Тааланын:

﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

«Араңарда жакшылыкка даъват кылган, маъруфка буйруп, мункардан кайтарган бир жамаат болсун, дал ошолор ийгилик табуучулар» [3:104]

деген сөзүнө жана Пайгамбар ﷺдын Меккедеги иштерине моюн сунуп, аны аткара турган жамаат же хизб түзүү зарылдыгына далалат кылат. Расулунуллах ﷺ аны менен биргеликте даъватты көтөрүп чыккан уюмду түздү. Бул уюм аны менен бирге бардык кыйынчылыктарды көтөрдү, капчыгайда курчоого алынды жана Мадинага хижрат кылды... О.э. бул фарзды аткаруу үчүн «важиб эмне менен ишке ашса, ал да важиб» эрежесине амал кылынышы зарыл.

Исламий мамлекетти жеке адамдар тикелеши мүмкүн эмес, балким, аны жамаат тикелейт. Бирок, бул жамаат катардагы жамаат эмес, Аллаhтын алдында жоопкерчиликтен кутулуу үчүн

керектүү шарый сыфаттарга ээ болгон жамаат болот. Бул жамаат Расуллаллах ﷺдын тарыйкатына ээрчиши жана ал Меккеде ишке ашырган, Мединада Исламий мамлекеттин тикелешине алып барган иштерди жасашы зарыл... Бул жамаат же хизбдин башкара турган амири болушу керек. Бул нерсеге Расуллаллах ﷺдын ушул сөздөрү далалат кылат:

«لَا يَجِلُّ لثَلَاثَةٍ يَكُونُونَ بَقْلَاءَ مِنَ الْأَرْضِ إِلَّا أَمْرُوا أَحَدَهُمْ»

«Чөлдө болгон үч киши өздөрүнөн бир кишини амир кылып албашы адал эмес». Динди тикелөө үчүн аракет кылып жаткан жамаат жетиштүү билимге ээ болушу о.э. анын сабында бул жолдун белгилерин жана касиеттерин көрсөткөн уламалар болушу зарыл. Себеби, дин өкүмдөрүн ушул уламалар истинбат кылат жана Халифалыкты тикелөө жөнүндөгү бардык фикир, өкүм жана исламий раыйларды табанний кылат. Ким ушул даъватка жооп берсе, андан күнөө сакыт болот. Ким жооп бербесе, күнөөкөр болот жана ушул фарз аткарылмайынча андан күнөө сакыт болбойт. Халифалыкты тикелөө туурасындагы фикир бүткүл Умматка таасир кылышы о.э. Уммат өзгөртүү аракетинин бир бөлүгүнө айланышы үчүн бул жамаат бардык мусулмандарды биргеликте аракет кылууга чакырышы керек. Ошондо ким бул жамааттын чакырыгына жооп берсе, алардан күнөө сакыт болот. Ким жооп кылбаса, бул фарз аткарылмайынча алардан күнөө сакыт болбойт.

Бүгүн биз көрүп жаткандай, Уммат арасында узак убактан бери аракет кылып жаткан исламий хизб бар. Ал Расуллаллах ﷺ башарат кылган «пайгамбарлык минахы негизиндеги Халифалыкты» тикелөө үчүн күндү түнгө улап, аң-сезимдүү түрдө жана чын жүрөктөн аракет кылышынын натыйжасында күчтүү Хизбге айланды. Бүгүн Халифалык оозго алынса, ошол замат Хизб эске түшөт, Хизб оозго алынса, Халифалык эске түшөт. Бул Хизбдин аты – Хизб-ут-Тахрир. Хизб түзүлгөн алгачкы күндөрдө эле өз даъватында Расуллаллах ﷺдын даъваттагы тарыйкатына негизделди жана андан кылча оободу. Ал Расуллаллах ﷺ Меккеде динди тикелөө үчүн басып өткөн баскычтардын баарын өзгөртпөстөн басып өттү.

Биз көрүп жаткандай, Хизб пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалыкты тикелөөгө кудуреттүү тажрыйбалуу Хизбге айланды. Хизб Халифалык мамлекетинин конституциясын даярдады о.э. Ислам даъватын жайган даъватчыларды жана дүйнөлүк саясий оюндардын бетин ачкан кудуреттүү мамлекет жетекчилерин даярдады.

Биз Хизбдин сабында катардагы мусулмандар, уламалар, фикир жетекчилери жана таасирдүү кишилерди көрүп жатабыз. Бирок, күч-кубат ээлери гана четте калышты. Эгер, күч-кубат ээлери – кудум Медина ансарлары Расулуллах ﷺ га нусрат беришкендей – Халифалыктын тикеленишине нусрат беришсе, ансарлар татыктуу болгон сыймыкка аларда татыктуу болушат. Ошентип, Хизбдин даъваты Халифалыктын тикеленишинин башталгыч чекитине жеткенин көрүп жатабыз. Анын тикеленүү убагы бир гана Аллахка айкын. Бүгүн алардын жардамы негизинде мамлекет тикелене турган күч-кубат ээлеринин нусрат бериши гана зарыл болуп турат. Расулуллах ﷺ күчтүү уруулар арасынан анын даъватына жардам берүүчүлөрдү издеген жана уруу башчыларынан нусрат талап кылган. Аллах Таала «ансарлар» деп аталган ардактуу наамга Медина ансарлары татыктуу болду. Айрыкча, алардын башчысы Саъд ибн Муаз رضي الله عنه нун макамы жогору болду. Ал каза болгондо Аллахтын Аршы титиреди жана анын жаназасына периштелер катышты. Алар татыган мындай ардактуу наам күч-кубат ээси болгон ар кандай таква, калыс мусулманды Аллахтын ыраазылыгына жетүү үмүтүндө даъватка нусрат берүү үчүн шашылуууга үндөйт.

Ошондуктан, биз мусулмандарга Роббиңер белгилеп койгон убакыт келгиче сабырдуу болгула деп айтабыз. Мындай ардактуу наамга бүгүн ким ылайыктуу экенин Аллах Өзү билүүчү. Кафирлер каалашпаса да, жеңиш сааты жакындашууда жана ал алыс эмес деп толук ишенебиз.

Ооба, Уммат Халифалыктын тикеленишин арзуу кылып күтүүдө. Муну Батыш жетекчилери жана идеологдору да баамдашууда. Ошондуктан, алар мусулмандарга каршы улам-улам кылмыштарды жасап, алардын өлкөлөрүн (Афганистан жана Ирак) басып алышты. Алар Халифалыктын тикеленишине

жол бербөө үчүн мусулман өлкөлөрүн ойрон кылышты, дагы эле ойрон кылышууда. Бирок, Батыш ушунча айла-амал кылганына жана кылмыштарды жасаганына карабастан, албетте анык зыянга учурайт. Умматга келсек, анын аң-сезимдүү түрдө өзгөрүүгө умтулушу күндөн-күнгө күчөп барууда. Уммат дагы эле калыс жана ар кандай мамлекетте мусулмандардын башына келген мусибаттарды өзүнүн мусибаты, жеңиштерди өзүнүн жеңиши деп билет. Ал Афганистандагы жеңиш кубанычын өзүнүн жеңишиндей көрсөттү.

Эми, Афганистан ишин жоопкерчилигине алгандардын мусулмандардын алдындагы шаръий милдетине келсек, шарият алардан Халифалыкты тикелөө даъватына жардам берүүнү талап кылат. Себеби, Халифалыкты тикелөө бүткүл мусулмандарга, алардын катарында, аларга да тиешелүү болгон фарз. Шарият алардан ушул фарз ураанын көтөрүп чыккандарды издеп таап, аларга жардам берүүнү, мамлекет тикеленгенге чейин аларды коргоону талап кылат. Антпесе, ансарийлик шарапатына ээ болуу мүмкүнчүлүгүн колдон чыгарышат. Кийинчерээк алардын кайсы бири Саъд ибн Муаздай болуу мүмкүнчүлүгүн колдон чыгарганы билинет.

Жер жүзүндө исламий башкарууну орнотууга чакырып жаткан жамаат нусрат ээлери тарабынан жардам берилишине жакын калганын билет. Унутпашыбыз керек, жеңиш келгенде, ал өз нуру менен бүткүл жер жүзүн жарык кылат. Ошондуктан, биз «Аллах Өз убадасын бузбайт, даъватына жардам берет, динин күч-кудуреттүү кылат жана куфр мамлекеттерин жалгыз Өзү багындырат» деген ишеним менен уктап, ойгонобуз. Кимден Аллах ыраазы болуп, аны ушул улуу фарзды аткаруучулардан кылса, ага биздин куттуктообуз болсун. Оо, ааламдар Роббиси, бизди чын жүрөктөн аракет кылып, Халифалык мамлекетинин тикеленишине салым кошуучулардан кылгын, бизге тикелене турган Халифалык мамлекетинин согушкерлери болуу мүмкүнчүлүгүн бергин... Оо, Аллах, дуаларыбызды кабыл алгын.

Аллах Таала айтат:

﴿إِيَّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ لِلَّهِ﴾

«Эй момундар, силер да Аллахтын ансорлору (жардамчылары) болгула!» [61:14] □

ИСЛАМДЫ ДАЪВАТ ЖАНА ЖИХАД АРКЫЛУУ ЖАЮУ ХАЛИФАЛЫК МАМЛЕКЕТИ КУЛАШЫ МЕНЕН ТОКТОДУ, АНЫН ТИКЕЛЕНИШИ МЕНЕН АЛ ДАГЫ ӨЗ ОРДУНА КАЙТАТ

Абдулхалык Абдун – Али
Хизб-ут-Тахрир–Судан вилаятынын
маалымат бөлүмүнүн мүчөсү

Пайгамбар ﷺ бардык адамдарга элчи болуп жиберилди.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا كُنَّا لَكُنَّ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Биз сени шек-күмөнсүз, бардык адамдарга: кушкабар жеткирүүчү, эскертүүчү расул кылып жибердик, бирок, көп адамдар (муну) билишпейт» [34:28]

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾

«Чынында Биз сени бардык ааламдарга рахмат кылып жибердик» [21:107]

Жабир ибн Абдуллахтан Бухарий жана Муслим риваят кылган хадисте Расуллалах ﷺ айтат:

«أُعْطِيَتْ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي... وَذَكَرَ مِنْهَا: النَّبِيُّ يُعْتَبُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثَ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً»

«Мага мурунку Пайгамбарларга берилбеген беш нерсе берилди... (Пайгамбарыбыз ушул беш нерсенин арасына ушуну да кошту): бардык пайгамбарлар өз коомуна жиберилди. Бирок, мен бардык адамдарга пайгамбар болуп жиберилдим».

Хафиз ибн Хажар өзүнүн «Фатх» деген китебинде мындай дейт:

«وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً»

«Мен бардык адамдарга пайгамбар болуп жиберилдим» сүйлөмү Муслимдин риваятында:

«وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ»

«Бардык кызыл жана кара түстүү адамдарга жиберилдим», - деп келген. Айрымдар кызыл түстүүлөрдү ажам, кара түстүүлөрдү араб деген болсо, айрымдар кызыл түстүүлөрдү адамдар, кара түстүүлөрдү болсо жиндер дешкен. «Төмөн нерсени айтып жогору нерсеге, кичине нерсени айтып чоң нерсеге этибарды тартуу» эрежесине ылайык биринчи хадисте «адамдар» лафзы айтылып, андан бүткүл адамдар назарга алынган. Имам Муслим Абу Хурайрадан кылган риваят болсо, бул туурасында эң тунук жана толук риваят болуп эсептелет. Себеби, анда:

«وَأُرْسِلَتْ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً»

«Махлуктардын баарына жиберилдим», - делет. (цитата бүттү).

Мусулмандар күч-кудуретин көрсөтүү жана куфр башчыларын жок кылуу үчүн алып барылган казаттардан кийин Курайш менен Худайбия сулху түзүлүп, анын артынан яхудийлер моюн сундурулган соң, Расулуллах ﷺ Исламды жаюуда бар күчүн аябады. Расулуллах ﷺ Араб жарым аралынан сырттагы пашыда жана өкүмдарларга кат жолдоп, аларды Исламга чакырды. Ошол доордо бул каттар Ислам жөнүндө маалымат берип, даъватты жеткирүүнүн маанилүү каражаты эле. Ал кезде Кисрого окшогон кээ бир өкүмдарлар мындай каттын келишинен кабарсыз болсо, Кайсарга окшогон кээ бир өкүмдарлар мындай каттын келишин күтүшкөн.

Расулуллах ﷺдын элчилери ал заттын мөөрү басылган каттар аркылуу хидаят нурун жана кушкабарын жеткирүү үчүн жолго чыгышты. Бул каттар Расулуллах ﷺ ошол падышаларга даъват жетип барышын жана алар Исламды кабыл алууларын өтө каалаганын билдирет. Анас رضي الله عنها айтат: «Расулуллах ﷺ дүйнөдөн кайтышынан мурун Кисрого, Кайсарга, Нажашийге – т.а. мусулман болгон Нажашийден кийин Хабашстан падышасы болгон Нажашийге – жана ар бир залым өкүмдарга кат жолдоп, аларды Аллахтын динине даъват кылды». Муслим риваяты.

Расулуллах ﷺдын элчилери Хабашстан падышасы Нажаший, Мисир падышасы Мукавкис, Фарс падышасы Кисро, Рум императору Ираклий, Бахрейн падышасы Мунзир ибн Савий жана башка падышаларга катты жеткиришти. Расулуллах ﷺ маанилүү сыфаттар негизинде тарбиялангандарды элчи кылып тандады. Алар билимдүү, чечен, сабырдуу, эр жүрөк, акылман, адептүү жана ак көңүл эле.

Пайгамбар ﷺ Дихятул Калбийди тандап, аны Рум өкүмдары Ираклийге элчи кылып жиберди. Ибн Хажар өзүнүн Исаба деген китебинде Дихя жөнүндө мындай дейт: «Дихятул Калбийге чырайда теңи жок эле». Ал чырайлуулугунан сырткары мыкты чабандез жана Румду жакшы билген киши болгон.

Пайгамбар ﷺ Абдуллах ибн Хузафаны Фарс өкүмдары Кисрого элчи кылып жиберди. Ал фарстарды жана алардын тилин жакшы

билген. О.э. ал эр жүрөк жана оор басырыктуулугу менен өзгөчөлөнүп турган.

Мисир падышасы Мукавкиске Хатиб ибн Балтааны элчи кылып жиберди. Ибн Хажар «Исаба» китебинде ал жөнүндө мындай дейт: «Ал жахилият доорунда Курайштын эң мыкты чабандези жана акындарынан болгон». О.э. ал христиандык динди жакшы билген жана сүйлөшүү жүргүзүү жөндөмүнө ээ эле.

Расуллалах ﷺдын Рум императору Ираклийге жазган каты жөнүндө айта турган болсок, Ибн Аббас (رضي الله عنه) айтат: «Пайгамбар ﷺ Кайсарды Исламга даъват кылып кат жазды, кийин аны Дихятул Калбийге тапшырып, катты Кайсарга жеткирүүнү айтты. Катта мындай деп жазылган:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ، سَلَامٌ عَلَى مَنْ
اتَّبَعَ الْهُدَى، أَمَا بَعْدُ، فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدَعَايَةِ الْإِسْلَامِ، أَسْلِمْتَ تَسَلَّمَ؛ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ؛ فَإِن
تَوَلَّيْتَ عَلَيَّ إِثْمَ الْأَرِبِيِّينَ. قُلْ أَيُّهَلَّ أَلَكِدَيْتَعَالَاؤُا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا
اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا ۚ وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ أَتَقْوًا
أَشْهَدُوا يَا نَأَا مُسْتَلْمُونَ»

«Бисмиллахи Рохманир Рохим. Аллахтын пендеси жана элчиси Мухаммадан Рум өкүмдары Ираклийге. Хидаятка ээрчиген кишилерге салам болсун, амма баъд: Мен сени Исламга даъват кылам, Исламды кабыл ал, ошондо саламат болосуң жана Аллах сага эки эсе ажр берет. Эгер, баш тартсаң, арисийлердин (византиялыктар) күнөөсү сенин мойнуңда болот. *Айткын: Эй ахли китабдар, бизге да, силерге да теңдеш болгон бир сөзгө келгиле – жалгыз Аллахка гана ибадат кылалы, Ага эч нерсени шерик кылбайлы жана Аллахты коюп бири-бирибизди кудай кылып албайлы.* Эгер алар (ахли китабдар) ушул даъваттан баш тартышса, анда силер (эй момундар): «Күбө болгула, биз мусулмандар-Жалгыз Аллахка моюн сунуучуларбыз» деп айткыла» [3:64]

Ираклий Пайгамбар ﷺдын катын алган соң, терең ойлонуп көрдү. Бул жөнүндө Абу Суфьян менен Ираклий ортосунда болуп өткөн, белгилүү жана узун сүйлөшүү туурасындагы хадисте айтылган. Анда Ираклий Абу Суфьяндан Расуллалах ﷺ жөнүндө сурагандан кийин мындай деди: «... Эгер айткандарың туура болсо, өтө кыска убакыт ичинде ушул эки бутумдун астындагы жерлер анын колуна өтөт. Мен анын чыгышын билет элем, бирок,

силердин араңардан чыгышын күтпөгөнмүн. Ага жете алышымды билсем ар кандай кыйынчылыктарга да чыдап, барып жолугаар элем. Анын алдында болсом, буттарын жууп коёр элем». Хадистеги *تجشمت* сөзү аны менен жолугушууну камсыздаган жана бул жолдогу кыйынчылыктарды көтөргөн болоор элем деген маанини билдирет. Муслимдин риваятында «Аны менен жолугушууга ынтызармын» деп келген.

Пайгамбар ﷺдын Хабастан падышасы Нажашийге жазган катына келсек, Вакидий Пайгамбар ﷺдын Нажашийге кат жазып, аны Амр ибн Умайя Замирий аркылуу жибергенин айтат. Катта мындай деп жазылган:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى التَّجَاشِيِّ مَلِكِ الْحَبَشَةِ؛ أَسْلِمَ أَنْتَ، فَإِنِّي أَحْمَدُ إِلَيْكَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ وَأَشْهَدُ أَنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رُوحَ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ الْبُتُولِ، فَحَمَلَتْ بِهِ، فَخَلَقَهُ مِنْ رُوحِهِ، وَنَفَخَهُ كَمَا خَلَقَ آدَمَ بِيَدِهِ، وَإِنِّي أَدْعُوكَ إِلَى اللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَالْمُؤَالَاةَ عَلَى طَاعَتِهِ، وَأَنْ تَتَّبِعَنِي وَتُؤَمِّنَ بِالَّذِي جَاءَنِي، فَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ، وَإِنِّي أَدْعُوكَ وَجُنُودَكَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَقَدْ بَلَّغْتُ وَنَصَحْتُ، فَاقْبَلُوا نَصِيحَتِي، وَالسَّلَامَ عَلَيَّ مِنْ أَتَيْعِ الْهُدَى»

«Бисмиллахир Рохманир Рохим. Аллахтын Расулу Мухаммадан Хабастан падышасы Нажашийге. Сага тынчтык-амандык болсун. Андан башка кудай болбогон, ааламдардын ээси, бардык айып-кемчиликтерден таза, ыйман жана амандык берүүчү, бардык нерсени камтып алуучу Аллахка мактоолор болсун. Ийса Марямдын уулу, Аллахтын руху жана Марямга түшүргөн калимасы деп күбөлүк беремин. Ийса Марямдын курсагында бойго бүттү, Аллах аны Өз рухунан жаратты жана Адамды Өз колу менен жараткандай ага нафха урду. Мен сени шериги болбогон Аллахка жана Ага моюн сунууга чакырам. Сен мага ээрчи жана мен алып келген нерсеге ыйман келтир. Мен Аллахтын элчисимин, сени жана аскерлериңди Аллахка чакырам. Мен сага жеткирдим жана насаат жолдодум, демек, насаатымды кабыл ал. Хидаятка ээрчигендерге салам болсун».

Мисир падышасы Мукавкисге жазган катты Хатиб ибн Абу Балтаа жеткирди. Катта мындай деп жазылган:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ إِلَى الْمُتَّقِينَ عَظِيمِ الْقِبْطِ، سَلَامٌ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى، أَمَّا بَعْدُ: فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدَعَايَةِ الْإِسْلَامِ، أَسْلِمْتَ تَسَلَّمَ؛ وَأَسْلِمَ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ؛ فَإِن تَوَلَّيْتَ فَإِنِّ عَلَيْكَ إِثْمُ الْقِبْطِ. فَلَئِمَّا هَلْ أَلْكَذِبْتَعَالَاؤُ إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا رِبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَعُولُوا أَسْهَدُوا يَا أَيُّهَا الْمُسْلِمُونَ»

«Бисмиллахир Роҳманир Роҳим, Аллахтын пендеси Мухаммаддан Кибтий калкынын өкүмдары Мукавкиске. Хидаятка ээрчигендерге салам болсун, амма баъд: Мен сени Ислам динине даъват кылам, Исламга кир, саламат болосун жана Аллах ажырынды эки эсе кылып берет. Эгер, баш тартсаң Кибтий элинин күнөөсү сенин мойнунда. *Айткын: Эй ахли китабдар, бизге да, силерге да теңдеш болгон бир сөзгө келгиле – жалгыз Аллахка гана ибадат кылалы, Ага эч нерсени шерик кылбайлы жана Аллахты коюп бири-бирибизди кудай кылып албайлы.* Эгер алар (ахли китабдар) ушул даъват-чакырыктан баш тартышса, анда силер (эй момундар): «Күбө болгула, биз мусулмандар-Жалгыз Аллага моюн сунуучуларбыз» деп айткыла» [3:64]»

Фарс падышасы Кисрого жолдогон катты Абдуллах ибн Хузафа жеткирди. Катта мындай делет:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى كِسْرَى عَظِيمِ فَارِسَ، سَلَامٌ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى، وَأَمِنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَشَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَدْعُوكَ بِدَعَايَةِ اللَّهِ، فَإِنِّي أَنَا رَسُولُ اللَّهِ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، لِأُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقُّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ، أَسْلِمْتَ تَسَلَّمَ، وَإِن أَبَيْتَ فَعَلَيْكَ إِثْمُ الْمَجُوسِ»

«Бисмиллахир Роҳманир Роҳим. Аллахтын Расулу Мухаммаддан Фарс өкүмдары Кисрого. Хидаятка ээрчиген, Аллах жана Анын Расулуна ыйман келтирген, Аллахтан башка эч бир кудай жок, Ал жалгыз жана шериксиз, Мухаммад анын кулу жана Расулу деп күбөлүк бергендерге салам болсун. Сени Аллахтын динине даъват кылам. Мен тирүү кишилерди эскертишим жана кафирлерге азап болуу үчүн Аллахтын бүткүл адамдарга жиберилген элчисимин. Ислам динин кабыл ал, саламат каласың. Эгерде кабыл албасаң, мажусийлердин күнөөсү сенин мойнунда».

Табарий өзүнүн «Тарих ат-Табари» деген китебинде мындай дейт: «Падышалар катты ар түрдүү кабыл алышты. Ираклий, Нажаший жана Мукавкистер катты адеп менен кабыл алып, кичи пейилдик менен жооп кайтарышты. Нажаший жана Мукавкис Расулуллах ﷺдын элчилерин урматтап, Расулуллах ﷺга белектерди жиберешти. Ал эми, Кисро кат окулгандан кийин, аны жыртып салды. Ибн Аббас (رضي الله عنه) айтат: «Расулуллах ﷺ Абдуллах ибн Хузафа Сахмийди кат менен жибергенде, аны Бахрайн өкүмдарына жеткирүүнү буюрду. Кийин Бахрейн өкүмдары аны Кисрого жеткирди. Кат окуп берилгенден кийин, Кисро аны жыртып жиберди». Ибн Мусайиб айтат: Расулуллах ﷺ болсо аларга каршы дуа кылып, Аллахтан аларды кыйратышын сурады». (Бухарий риваяты). Кийин Расулуллах ﷺдын дуасы кабыл болду. Себеби, тактыны Кисронун Шийравайх лакаб аты менен белгилүү Каббаз деген уулу ээледі. Кисро болсо кордолуп өлтүрүлдү. Анын өлүмүнөн кийин мамлекети талкаланып, өкүмдар үй-бүлөнүн балдарынын колунда оюнчук болуп калды. Шийравайх атасынан кийин алты ай жашады, кийин төрт жыл ичинде он падыша алмашты. Расулуллах ﷺдын дуасы ушул таризде жүзөгө чыкты.

Расулуллах ﷺ ушул каттар аркылуу тышкы саясаттагы акылмандыгын көрсөттү жана өзүнөн кийинки халифаларга үлгү болуп, жогору эрдик жана кайратты көрсөттү. Себеби, Расулуллах ﷺдан башкасы болгондо бул иштин акыбетинен коркмок. Өзгөчө, бул каттардын кээ бирлери Ираклий, Кисро жана Мукавкис сыяктуу күчтүү падышаларга жана чоң мамлекеттерге жиберилген. Бирок, даъватты жеткирүүгө болгон күчтүү кызыгуу жана Аллах Тааланын колдоп-кубаттап турушуна болгон ишеним ал затты бул ишти ишке ашырууга үндөдү.

О.э. бул каттар Расулуллах ﷺдын даъваттагы даанышмандыгын көрсөттү. Биз муну ушул каттардагы маани-маңыздардан билип алышыбыз мүмкүн. Ираклий жана Мукавкис Ийса (عليه السلام) кудайлыкка көтөргөн даражада бузулган христиандык динде эле. Ошондуктан, Расулуллах ﷺ бүткүл адамдар, алардын катарында пайгамбарлар да ааламдардын Роббиси Аллахтын пендеси экендигин баса белгиледи жана аларга жолдогон катта Аллах Тааланын ушул аятын зикр кылды:

﴿إِن أَيْهَلْ أَكْذَبْتَعَالُوإِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا ۚ وَلَا يَبْدُجُ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ رَّبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِن تَوَلَّوْاْ فَقُولُوا ۙ اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

«Айткын: Эй ахли китабдар, бизге да, силерге да теңдеш болгон бир сөзгө келгиле – жалгыз Аллахка гана ибадат кылалы, Ага эч нерсени шерик кылбайлы жана Аллахты коюп бири-бирибизди кудай кылып албайлы». Эгер алар (ахли китабдар) ушул даъват-чакырыктан баш тартышса, анда силер (эй момундар): «Күбө болгула, биз мусулмандар-Жалгыз Аллахка моюн сунуучуларбыз» деп айткыла!» [3:64]»

Фарс өлкөсүндө Кисро жана анын коому күн жана отко сыйынуучулардан эле. Ошондуктан, Расулуллах ﷺ ушул түшүнүктү кат аркылуу тавхид акыйкатын баян кылуу менен оңдоону көздөдү.

Расулуллах ﷺдын ошол доордогу даъват каражаты катары бул каттардан пайдаланышы анын акылмандык менен кылган иштеринен эсептелет. Пайгамбар ﷺ Мухаммад Аллахтын элчиси деп жазылган шакек тагып, каттарды ушул үзүк менен мөөрлөп, падышалардан белек кабыл алган о.э. аларга арам же күнөө болбогон жалпы өлчөөлөр боюнча мамиле кылган. Өкүмдарларга кайрылганда урмат менен кайрылышы да анын даанышмандыгынан саналат. Мындай урматты Рум өкүмдары Ираклийге о.э. Кисро жана башка падышаларга жолдогон каттарында көрүүгө болот.

Расулуллах ﷺдын каттарында эч кандай коркутуу жок эле. Тескерисинче, алар Исламды кабыл алган же сулх түзүлгөн учурда, өкүмдарлардын бийлигинин кол тийгистиги кепилдениши айтылган. Вакидий жазышынча, Дамаск өкүмдары Мунзир ибн Хариске жазылган катта мындай делет: «Хидаятка ээрчигендерге жана ыйман келтиргендерге салам болсун. Мен сени эч кандай шериги болбогон жалгыз Аллахтын динине ыйман келтирүүгө чакырам. Эгер, сен Аллахка ыйман келтирсең бийлигиң сакталып калат». Бахрейн өкүмдары Мунзир ибн Савийге жазылган катта мындай делет: «Исламга кир, нажат табасың жана мен бийлик колунда калышына кепилдик берем». Оман падышасы Жайфар жана анын агасына жазылган катта мындай делет: «Эгер экөөңөр Исламга кирсеңер, силерди өз жериңерге валий кылам».

Ошондон кийин айрым падышалар ыйман келтиришип, өзүлөрүн жана коомун куфр караңгылыгынан куткарышты. Алардын арасында Бахрейн падышасы Мунзир ибн Савий,

Омандын эки өкүмдары: Жуланданын эки уулу Жайфар жана Абдуллах болгон. Бирок, өкүмдарлардын айрымдары өткүнчү кадыр-баркты каалап же кызматчыларынан жана коомунан коркуп куфр калаңгылыгында калышты...

Расуллалла ﷺ бул каттар аркылуу жер жүзүндөгү падышаларга даъватты жеткирди жана эки дүйнө бакытын кепилдей турган жаңы динди таанытты. Бул Исламдын бүткүл дүйнөлүк дин экенине далалат кылат. Бул диндин бүткүл дүйнөлүк экенин Куръани Карим ушул аяттарда баса белгилейт:

(وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ)

«Чынында Биз сени бардык ааламдарга рахмат кылып жибердик» [21:107]

Мусулмандардын халифалары даъватты жаюу жана адамдардын Аллахтын динине киришине мүмкүнчүлүк жаратуу үчүн фатхтарды улантышты. Абу Бакр Сыддык رضي الله عنهнун Халифалык доорунда Исламий мамлекеттин түркүктөрүн бекемдөө мүмкүнчүлүгү болбоду. Себеби, кошуна мамлекеттер өлкөнүн чек арасына кооп-коркунуч туудуруп жаткан жана тынчыларды жиберип жаткан эле. О.э. адамдарды Исламий мамлекеттин султанына каршы чыгууга үндөп жаткан. Ошондуктан, бул душмандарга каршы согуш мамлекеттин чек арасын бекемдөөдө зарыл болду. Т.а. Исламды акыйда, дин жана турмуш манхажы катары бүткүл жер жүзүнө жаюуну камсыздайт. Ошондо Исламий мамлекеттин жерлери кеңейип, көлөмү чоңоюп, атагы кеңири тарап, башка мамлекеттер корко турган айбаттуу күчкө айланмак. Халифа Абу Бакр Сыддык رضي الله عنه башка өлкөлөрдү фатх кылуу үчүн кошуунду даярдады. Ал ар бир кошуунга амир тандады:

- 1 – Халид ибн Валид رضي الله عنه, Абу Бакр аны Иракка жиберди.
- 2 – Абу Убайда Амир ибн Жаррах رضي الله عنه, аны Шамга жиберди.
- 3 – Амр ибн Ас, аны Абу Убайдага жардам бериши үчүн жиберди.
- 4 – Масаний ибн Хариса Шайбаний, ал Халид ибн Валид менен бирге болду.
- 5 – Адий ибн Хатим Таий, ал да Халид ибн Валид менен бирге болду.

6 – Зирар ибн Азвар, ал да Халид ибн Валиддин жанында болду.

7 – Зирар ибн Хаттаб, ал да Халид ибн Валид менен бирге болду.

Бул эр жүрөк аскербашчылар Ирак жана Шамда бир эле убакта Фарс жана Рум мамлекеттеринин үстүнөн бир катар ажайып жеңиштерге жетишишти. Абу Бакр Сыддыктын Амр ибн Ас رضي الله عنهга айткан осуяты жетекчиликтеги эң маанилүү стратегиялык осуяттардан болду. Абдуллах ибн Амр رضي الله عنه айтат: Абу Бакр Сыддык رضي الله عنه Амр ибн Ас رضي الله عنهга мындай деп жазды: «Расуллалах ﷺ аскерий маселелерде кеңешет эле, сен да ушундай кылгын».

Натыйжада, көп өлкөлөр фатх кылынды жана Исламий мамлекетке моюн сундурулду. Шаарлар фатх кылынып, Исламий мамлекеттин салтанатынын саясий таасири астына кирди:

Абула региону (бүгүнкү Басра аймагынын бир бөлүгү), Баникия, Баросма, Аляс, Амгишая, Хайра жана анын Хурнак жана Садир сыяктуу сарайлары о.э. Анбардын айрым региондору.

Халид ибн Валид жетектеген согуштар курч болду жана Исламий мамлекет өз таасирин Фурат дарыясы батышындагы Ирак региондоруна жайды. Мусулмандар бул согушта чоң олжолорго ээ болушту. Казима согушу, Мазар жана Важла окуялары ошол убактагы Фарстар менен болгон тарыхий согуштардан болгон.

Фарстар жана аларга моюн сунган насранийлер кордолгон абалда өз колу менен жизя төлөштү. Ал тургай, мусулмандар ээ болгон мал-мүлктөр жүз миң динарга жана миллион дирхамга жетти. Мындан тышкары, Байтул мал олжолорго толду. Мусулмандар көптөгөн кишилерди туткун кылышты о.э. согушта миңдеген фарс жана христиандар өлтүрүлдү. Алардына арасында Фарстардын алдыңкы аскербашчылары да болгон, бул согуштар мусулмандар үчүн чоң нусрат болду.

Рум мамлекетине моюн сунган Шам жерлеринде болсо Балкаъ, Тадаммур, Хаварин жана Бусра айылдары фатх кылынды. Мусулмандардын кошууну Дамаск жана Фалестин чегарасына чейин жетип барды.

Абу Бакр доорунда Исламий мамлекеттин кошуундары Шам жерлеринде Рум мамлекетине каршы катуу согуштар алып барышты. Алардын эң маанилүүсү жана белгилүүлөрү Ажнадайн, Марж Саффар жана Ярмук согуштары. Мусулмандар бул согуштарда чоң ийгиликтерге жетишишти о.э. көп олжолорду колго алышып, сансыз румдуктарды өлтүрүштү. Өлтүрүлгөндүн арасында алдыңкы аскербашчылар болду.

Экинчи халифа Умар ибн Хаттаб доорунда да фатхтар уланды. Анын доору исламий фатхтардын алтын доору болду. Мусулмандардын байрактары бийик көтөрүлдү о.э. Исламий мамлекет чыгышта Афганистандан Кытайга чейин, түндүктө Каспий деңизине чейин, батышта Тунис жана анын артынан Африкага чейин, түштүктө болсо Нуба өлкөлөрүнө чейин созулду. Хижраттын он төрүнчү жылында Дамаск фатх кылынды. Химс жана Баълбакка сулх жолу менен фатх кылынса, Басра жана Абула согуш менен фатх кылынды.

Хижраттын он бешинчи жылында Ярмук жана Кодисия окуялары болду. Иордания согуш аркылуу жана Табария сулх аркылуу фатх кылынды. Он алтынчы жылда болсо Ахваз жана Мадаин фатх кылынды. Ошондо Саъд ибн Абу Ваккас Кисронун сарайында жума намазын окуду. Бул Иракта окулган биринчи жума намазы болуп, сафар айында жүз берди. Ошол жылы Жавлаъ окуясы болду жана Кисронун уулу Яздажир жеңилип, Рейге чегинди. Кийин Тикрит жана артынан Байтул Макдис фатх кылынды жана Умар Жабияда өзүнүн белгилүү хутбасын айтты. Кийин Кансарайн согуш аркылуу о.э. Антокия жана Манбаж сулх аркылуу, Суруж согуш аркылуу жана Каркасия сулх аркылуу фатх кылынды.

Он жетинчи жылы Умар Масжидун набавийди кеңейтти. Ошол жылы Хижазда кургакчылык болду жана бул жылы Рамада жылы деп аталды. Умар Аббас менен бирге адамдарга жаан сурады.

Он сегизинчи жылда Гондишапур сулх аркылуу, Хелуан, Руху, Самасат, Харран, Нусайбин жана бир нече аралдар согуш аркылуу фатх кылынды. Кээ бирөөлөр бир нече аралдар жана Масул сулх аркылуу фатх кылынганын айтышкан.

Усман ибн Аффан رضي الله عنه нун Халифалыгы доорунда Марокко жана Нубия өлкөлөрү фатх кыланды. Ошондо мусулман кошуундар Нубага Мисирдин түштүгү аркылуу киришти. Алар Нубаны фатх кылуу жана Исламий мамлекетке кошуу аркылуу ошол жайга бекем орношту. Кийин алар Марокко өлкөлөрүндөгү фатхтарды улантып, ал жерде Исламды жайышты жана Тунистин жээктерине чейин жетип барышты. Ал жерде Рум кошуунуна туш келишип, аларды жеңишти. Натыйжада, Баркадан Туниске чейинки жайлар Усман رضي الله عنه доорунда Исламий мамлекетке моюн сунду.

Умавийлер доорунда да исламий фатхтар уланды жана Исламий мамлекет кыйла кеңейди. Муавия абал турукташынан мурда кошуунду даярдады жана флотту пайда кылды. Фарс жана Рум мамлекеттери Муавия менен Али رضي الله عنه нун ортосундагы фитнадан пайдаланууга аракет кылышкандан кийин мамлекет таянычтарын бекемдөө үчүн кошуундар жиберилди.

Бул кошуундар жизя төлөөдөн баш тартуу максатында башталган фарс козголоңдорун бастырышты.

Кийин чыгышка карап жүрүш кылып, Амударыядан өтүштү жана Бухара, Самарканд, Тирмизди фатх кылышты. Ошондо румдуктар Исламий мамлекеттин түндүк-батыш тарабында көптөгөн чабуулдарды уюштуруп жатышкан. Муавия ошол тараптарды колдоп-кубаттагандан кийин көп жайларда алардын үстүнөн жеңишке жетишти.

Муавиянын 1700 кемеден турган флоту Кипр, Родос жана румдуктардын кол астындагы бир нече жайларды фатх кылды. Кырк сегизинчи жылы Рум мамлекетинин чыгыш борбору болгон Константинополду фатх кылуу үчүн биринчи аракет болду. Бул үчүн Муавия уулу Язид жетектеген кошуунду жиберди жана Абдуллах ибн Аббас, Абдуллах ибн Умар, Абу Айюб Ансарий сыяктуу тандалган сахабаларды анын командачылыгы астында бириктирди. Бирок, Константинополду фатх кылуу мүмкүнчүлүгү болбоду.

Африканын түндүгүндө (Тунис, Алжир, Марокко) исламий фатхтар дагы кеңейди. Муавия элүүнчү жылы фатхтарды бекемдөө үчүн Укба ибн Нафиъни он миң кошуун менен жиберди. Укба берберлер арасында Исламды жаюуга аракет

кылып, Кайраван шаарын курду. Язиддин доорунда Укба Африканын түндүгүнө болгон жүрүшүн кеңейтип, батышта Атлантика океанына чейин жетти. Укба ошол жайда өзүнүн: «Аллахка ант, эгер бул деңиз болбогондо, Аллах жолундажихад кылып жүрүшүмдү токтотпойт элем» деген белгилүү сөзүн айтты. Умавий Халифалардын бешинчиси болгон Абдул Малик ибн Марвандын кошуундары чыгышта Мавераннахр өлкөлөрүнө жүрүш кылды. Ошондо кошуунга Мухаллиб ибн Суфра жана Язид ибн Абдулмаликтер жетекчилик кылышты. Валид ибн Абдулмалик доорунда эң көзгө көрүнгөн фатхтар Балх, Сафд, Марф, Бухара, Самарканд фатхтары болду. Ошондо кошуунда Кутайба ибн Муслим жетекчилик кылды.

Мухаммад ибн Касим Сакафий Синдди (Пакистанды), Маслама ибн Абдулмалик Кичи Азиядагы көп жайларды фатх кылды: Тивала сарайлары, Амария сарайлары, Гераклея, Суфетула, Камуния жана Тарсус фатхтары. Сулайман ибн Абдулмалик доорунда Константинополь курчоого алынды.

Европада болсо Муса ибн Насир Андалусияны фатх кылды жана ал сегиз кылым мусулмандардын колу астында болду. Анбаса ибн Сахим Калбий Франциянын түштүгүнө жүрүш кылып, Сабтамая, Баргония жана Лионду фатх кылды, бирок, бул ийгиликтер убактылуу болду. Бул аракеттер Абдуррахман Гафикий жетекчилик кылган Пуатье согушуна чейин уланды, кийин Усманийлер доору башталды.

Исламды жаюу жана Ислам байрагын көтөрүүдө Усманийлер ойногон роль калктын бардык катмарларына жакшы таасир кылды. Анткени, Усманийлер Расуллалаﷺдын:

«بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً»

«Менден бир аят болсо да жеткиргиле», - деген сөзүнүн тастыгы катары Ислам өкүмдөрүн колдонушту. Усманий султандар хакты үстөм кылуу жана жахилиятты кулатуу жөнүндөгү аят жана хадистерди жашоодо колдонушту. Ошондуктан, Усманий Халифалык кресттүү жана яхудийлерден турган Ислам душмандарынын бутасына айланды. Алар ушул мамлекетке каршы тил бириктирүү жана ага сокку берүүгө тынымсыз аракет кылышты.

Усманий мамлекеттин Европадагы фатхтары жөнүндө айтуудан мурун Усманийлер Европага качан кирип келгенин айтып өтүү орундуу. Усманий мамлекет Европага ушул мамлекеттин негиздөөчүсү Эртугрул уулу Усман биринчинин доорунда кирип келди. Усман биринчи атасынын өлүмүнөн кийин жетекчиликти колго алып, коңшу амирликтер менен союз түздү. Муну менен ошол убакта алсыз абалда болгон Византия мамлекетинин эсебинен жерлерди кеңейтүү көздөлгөн. Бул нерсе ага Анатолиянын батыш региондоруна кеңейүүгө жардам берди. Ал Дарданелл кысыгынан өтүп, Европанын түштүк-чыгышына карап жүрдү. Кийин Сагут шаарынын түштүгүндө жайгашкан Каражисар чебин фатх кылды. Ал бул шаарды өзүнүн чебине айлантып, ал жерден Кара деңиз жана Мармарага жүрүш кылды. Ушул жылы Усман биринчи дүйнөдөн өтүп, анын уулу Орхан Гази Мармара деңизинин жанында жайгашкан Бурса шаарын фатх кылды.

Усманий мамлекет тикеленгенине жарым кылымдан ашык убакыт өткөн соң, 1353-жылы т.а. Орхандын султандыгы доорунда тарыхта биринчи болуп Чыгыш Европага жүрүш жасалды. Бул Исламий мамлекеттин Балкандагы биринчи орду болду. Ушул убактан тартып мусулмандар Европада тынымсыз фатхтарды жасашты. Усманий мамлекет көп убакыт өтпөй Балкандын чоң бөлүгүн фатх кылды. Натыйжада, анын атагы чыгып, кудурети кеңейе баштады. Ал тургай, европалык аскербашчылар коркуп, качышты жана кээде Усманий мамлекет менен дос экендиктерин жарыя кылышса, кээде сулх түзүүгө аракет кылышты. Алар Усманийлердин коркунучуна каршы күрөшүү үчүн Европа батышындагы мамлекеттерден жардам сурашты. Бирок, булардын баары айланасындагы мамлекеттерди жок кылып улуу империяга айлана баштаган, Константинополду фатх кылуу менен Чыгыш Европадагы жеңиштерине таажы кийгизген кудуреттүү усманий күчкө каршы турууда пайда бербеди. Константинополду фатх кылуу үчүн жасалган ондогон аракеттер ийгиликсиздикке учураган болсо да, бул шаар 1453-жылы усманийлердин колуна өттү. Константинополь Мухаммад Фатих деп белгилүү болгон Мухаммад ибн Мурад экинчи тарабынан фатх кылынды. Бул

окуя Усманий мамлекет тикеленгенден 154 жыл өтүп болду жана он бир кылым турган Византия империясы кулады.

Мухаммад Фатих Константинополдон кийин да Европадагы фатхтарын токтоткон жок. Тескерисинче, ал Европаны фатх кылуу үчүн согушту улантты. Натыйжада, Усманий мамлекет Сербия, Грециянын түштүгүндөгү Мореаны, Босния, Валахия жана Албания өлкөлөрүн багындырды. О.э. Карман өлкөлөрү жана Трабзон Рум империясын кулаткандан кийин, Венецияны жеңип Анталияны бириктирди. Мухаммад Фатих Италияны фатх кылууну көздөп турганда т.а. 1481-жылы дүйнөдөн өттү. Ошол убакта Усманийлер согуштарды токтотуп, чыгыш тарапка көңүл бурушту. Алар 1520-жылы Султан Сулайман Кануний бийликке келгенге чейин чыгыш маселелери менен алектеништи. Сулайман Кануний доорунда ата-бабаларынын Европаны фатх кылуу аракеттерин жүзөгө чыгарууга киришишти. Натыйжада, 1521-жылы Белградды фатх кылышты жана кийинки жылы Родос аралын ээлешти. Кийин Венгриядагы ички абалдан пайдаланып, анын түштүк аймактарын ээлеп алышты. Усманийлер 1526-жылы Венгрия кошууну менен кагылышып, жеңишке жетишти жана мамлекеттин баарын ээлешти. Кийин Усманийлер кошууну Австрияга жүрүш кылышты. Усманийлер Австрия королу Ферденантты Венага чейин кууп барып, аны бир канча убакыт курчоого алышты, бирок, аны фатх кылуу мүмкүн болбоду. Кийинки жылы кайра дагы аны курчоого алышты, бирок, фатх кылуу мүмкүнчүлүгү болбогон соң, Ферденант менен сулх түзүштү. Сафавийлер менен мамилелер кескиндешкен соң, усманийлер чыгыш тарапка этибар каратышты. Усманийлар Сулайман Кануний доорунда Испания жана Венеция мамлекеттеринин үстүнөн көп жеңиштерге жетишти. Бул доор Усманий мамлекеттин Европаны фатх кылуу боюнча алтын доору болду. Ошондон кийин фатхтар токтоду. Себеби, Усманий мамлекет алсырап калган эле. Натыйжада, ал Европада ээлеп турган жерлерин кармап кала албады, ошентип 1924-жылы кулады.

Мусулман кошуундар Пайгамбарыбыз ﷺдын доорунан тартып рошид халифаларга жана Усманий мамлекет кулаганга чейин Исламды хидаят рисалаты катары дүйнөгө алып чыгышты.

Ошондуктан, усманийлер отурукташкан жана көчмөнчүнүн үйүнө Ислам кириши жана адамдар топ-топ болуп Исламга кириши үчүн Исламды жаюуга аракет кылышты.

Укба ибн Нафиъ «Бул деңиздин артында жер жана адамдар бар экенин билгенимде, Аллах жолунда ага шуңгуйт элем» деген. Ооба, алар пайгамбардан үлгү алып, алардын аракети жана адамдарга Исламды жеткирүү каалоосу ушундай болгон. Алардын согуштары бүгүн кафир Батыш мамлекеттери кылып жаткандай байлыктарды талап-тоноо жолундагы колонизаторлук согуштар болбоду. Тескерисинче, бул адамдардын баарына жеткирүүнү каалаган хидаят рисалаты жана адамдарды куфр караңгылыгынан Ислам нуруна алып чыгуу үчүн болгон жакшылык рисалаты болгон. Бирок, Усманий Халифалыгы кулатылган соң, ушул жакшылык токтоп калды. О.э. даъват жана жихад менен Исламды жаюу токтоду. Бул эми, Пайгамбарлык минхажы негизиндеги Рошид Халифалык мамлекетин тикелөө аркылуу гана жүзөгө чыгат. Себеби, бул жөнүндө Аллах бизге убада кылган жана Расулуллах ﷺ башарат берген. Мойнубуздагы жоопкерчилик өтө чоң. Себеби, дүйнө калкынын үчтөн эки бөлүгү Ислам акыйдасына иътикад кылбайт. Тескерисинче, алар анык адашуу жана куфрда. Ошондуктан, Аллахтан бизге Ислам динин бардык адамдарга жеткирүүдө жардам беришин сурайбыз. Ошондо исламий кошуундар адамдарды бул дүйнө жана Ахырет жакшылыгына чакыруу үчүн аракетке келет. Албетте Аллах бул ишке кудуреттүү.

(رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا لِنَعْلَمَ لَكَ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ)

«Роббибиз, биз менен коубуз ортосунда акыйкат өкүм кыла көр, Өзүң өкүм кылуучулардын эң мыктысысың» [7:89] □

ИСЛАМ ДҮЙНӨСҮНДӨ СЕПАРАТИСТТИК ЭТНИКАЛЫК ЧЫР- ЧАТАКТАРДЫ КОЗУТУУДА КОЛОНИЗАТОРЛУКТУН РОЛУ (2) (БЕРБЕР АМАЗИГ МОДЕЛИ)

Устаз Бассам Фархат

Берберлердин тили жөнүндө жомок

Колонизатор Амазиг (араб-бербер) улутчулдугун колдоп-кубаттоо үчүн аны кооздоого о.э. анын сакафий жана тарыхий тамырын таап бул жараянды актоого аракет кылды. Ошондуктан, ал берберлерди мусулман арабдардан өзүнчө ажыралган деп, алардан өзгөчө бир бүтүн вужуд катары көрсөтүү үчүн араб тилине альтернатива катары бербер тили бар деп чыгышты... Биз бербер тилинин тарыхий барлыгын инкар кылбасак да, бирок, бүгүнкү күндө аны толук кандуу тил каратажы катары крөсөтүлүшүн четке кагабыз. Себеби, ал (сөз байлыгы, сүйлөмү, эреже жана ыкмасы жагынан) жоголуп бара жаткан жана карама-каршы тилге сиңип бара жаткан толук эмес жоголуп бара жаткан диалект. Бул диалект заманбап жашоонун бардык тармактарын камтып ала албайт. О.э. бул диалекттин түшүндүрүү даражасы өтө төмөн жана уруулар аралык коомдун кээ бир жөнөкөй иш-аракеттеринде көөдөлөнгөн сүйлөшүүлөргө таандык диалект. Ал тургай, ал башка тилдерге карата кеңири жайылган араб тилисиз өз милдетин аткара албайт. Анын майданы жергиликтүү ички жана тар майдан болуп, айылдан ары өтпөйт. Аны араб тилине салыштырсак, экинчи даражалуу диалект. Бул диалектте сүйлөшкөндөр арасында араб тилин билбеген жана анда эркин сүйлөшпөгөн кишилер жок. Себеби, Магриб өлкөлөрүндө бири-бирин түшүнүү каражаты, өздүк наамы жана Ислам тили болгон араб тилисиз жашоо, мамиле кылуу, бири-бири менен байланышуу жана ибадат кылуу мүмкүн эмес.

Бул французча бөлүп жаруу долбоору колонизаторду араб тилин изоляция кылуу үчүн бербер диалектин тактикалык кадам катары киргизүүгө үндөдү. Муну менен экөөсүнүн ордуна француз тилин киргизүүнү жеңилдетүү көздөлгөн... Ал эми, бул туура эмес тыянакка негизделген жалган экендигине келсек, бул диалекти бардык берберлердин тили катары көрсөтүүгө аракеттер жасалууда, бул диалект өзүнүн жазуусу жана тили менен берберлердин өздүгүн туюнтат деп айтылууда... Француз тарыхий мектеби Бербер диалектикасын тирүү тилдер макамына көтөрүп, бул туура эмес тыянакты колонизаторлук максатынын жемиши болгон эки кыял менен кубаттоого аракет кылды. Биринчиси,

бербер диалектисин бардык берберлердин жалгыз тил катары көрсөтүү. Бул жалган болуп, Африка түндүгүндөгү тил вакиъсине ачык-айкын туура келбейт. Себеби, биз берберлердин лексика, сүйлөө, маани жана ыкма жагынан үч түрдүү диалектисин билебиз:

Биринчиси, Сахраи Кабирде жашаган Туарег, Лемптуна жана Зената уруулары сүйлөшкөн зенатий диалект.

Экинчиси, Санхажа, Завава уруулары о.э. Алжир тоолорунда жана Урисияда жашаган Шавия уруулары сүйлөшкөн санхажа диалектиси.

Үчүнчүсү, Масмуда жана Гумара уруулары о.э. Марокко айылдарында жана тоолорунда жашаган хаввара уруулары сүйлөшкөн диалект...

Ушул негизги диалекттер арасындагы чоң айырмачылыктардан тышкары ар бир диалекттин ичинде да ички диалекттер бар. Колонизатордук мектебинин өкүлү тарыхчы Ронни Басси бул диалекттерди 1200 деп эсептеген. Ал өзүнүн «Берберлер» деген китебинде бул диалекттер ортосунда чоң айырмалар бар болгону үчүн алар бири-бирин түшүнө алышпайт деп айткан...

Демек, мындай шайкешсиздик деңизинде кайсы бербер тили жөнүндө сүйлөшөбөз? Мисалы, Марокко маалымат таратууда үч расмий диалекттен пайдаланат. Ливияда (нефуса, тубу жана туарег) сыяктуу бири-биринен айырмаланган үч диалект бар. Алжирде болсо, расмий кабыл алынган уруу диалектиси менен радио жана телевидениеде өз үлүшүн талап кылып жаткан шавия диалектисинин ортосунда эч кандай байланыш жок. О.э. Малинин түндүгүндөгү Азвад регионунда жогоруда айтылган диалекттердин баарынан башкача диалект бар экенин көрөбүз... Бул маалыматтарды кубаттаган дагы бир нерсе – ар бир негизги диалект ээлеринин өзүнө таандык касиети болуп, башкалардан өзгөчө тектик топторго кирет...

Ал эми, бербер тилинин мааниси көбүртүп көрсөтүлгөн экинчи кыялга келсек, ал бул диалекттер региондун түпкү тили болуп, ага берберлер негиз салган деген пикир. Түпкүлүгүндө, француз тарыхый мектеби бербер жана семит тилдери ортосундагы ар кандай байланышты бузуу үчүн мына ушинтип айтууга мажбур болду...

Алгач колонизатор адаттагыдай бербер диалектисин индоевропа тилдерине байлоого жана Магриб регионун Францияга кошууга, өз колониясын мыйзамдаштырууга аракет кылды. Бирок, бербер

диалекти башка тилдерге салыштырылган соң, семит тилдери менен алакасы бар экени көрүнүп калды. Бербер тилдери боюнча белгилүү немис окумуштуусу Рослини бербер тилдери түпкүлүгүндө семит тилдеринин тобуна кирет жана аны ошол тилдерден ажыратып болбойт деп айтууга мажбур кылды. Окумуштуунун бул сөздөрүн Ганс Шатман жана англиялык тилчи окумуштуу Уильям Ньюман колдоп-кубатташты... Берберлерди тектик жана сакафий жактан арабдарга жана Ислам дүйнөсүнө байлаган мындай тыянактар Батыштын колонизаторлук аракеттерин канааттандырбайт эле. Ошондуктан, француз тарыхый мектеби аны четтеп өтүүгө аракет кылды жана берберизмдин келип чыгышы жөнүндө яхудий Марсель Коэн айткан назарияны алга сүрдү. Максат – бербер тилин семиттиктен, кала берсе, араб тилинен бөлүү болгон. Марсель Коэн бербер тили семит тилдеринен мурунку негизги тилден келип чыккан жана бул негизги тилден семит тилдери пайда болгон деген. Коэн муну менен илимий акыйкаттан качты жана эки тил ортосунда окшоштук бар экенин актамакчы болду. Бул илимий жактан далилденбеген жана батылдыгы анык жалаа болуп, Батыштын сепаратисттик максаттарына кызмат кылат... Бербер жана семит тилдери ортосундагы окшоштуктар көп, чыгыш тилдери ар түрдүү болгондой ар түрдүү... Бербер тилиндеги ар түрдүүлүк Магрибге тарыхтын түрдүү баскычтарында көчүп келген адамдар менен келген чыгыш тилдериндеги ал түрдүүлүктүн бир бөлүгү.

Бербер жазуусу жөнүндөгү жалган

Француз колонизаторлук тарых мектеби бербер жазуусу деген жалган тарыхый фактыларды каалагандай чечмелөөнү улантып, бербер жазуу жөнүндө жалгандарды ойлоп тапты. Колонизаторлуктун тарых мектеби аны тарых мүрзөсүнөн таап, анда биримдик, негиздик жана окшоштук бар деп, бул фикирди алга сүрдү. Максат – амазигдердин өздүгүн козгоо жана берберлерди табигый исламий арабий чөйрөсүнөн бөлүү болду... Франция алгач араб тилин жоюу, анын ордуна баскыч менен бербер тилин алып келүү, аягында экөөсүнүн ордуна француз тилин тикелөөнү максат кылды. Бербер диалекти оозеки болуп, өз жазуусуна ээ болбогону үчүн, алгач аны латын алфавитине салды. Кийин аны 1913-жылдан баштап Париждеги бербер академиясында ушул көрүнүштө расмий үйрөттү. Кийинчерээк бербер тили

алфавитин түзүү үчүн тарых кайра үйрөнүлдү. Ушул изилдөө жана казуу иштеринин натыйжалары төмөнкүдөй болду:

Биринчи: Франция тарых мектеби бербер жазуусу деп эсептеген нерсе түпкүлүгүндө бири-биринен башка жана өзгөчө эки жазуу болуп саналат. Т.а. түндүктөгү либавия жана түштүктөгү таурегдердин тифнак жазуусу. Тарых мектеби бул экөөсүнөн бербер жазуусун түздү.

Экинчи: бул эки жазуу толук эмес кемчиликтүү жазуу. Мисалы, тифнак жазуусу француз армиясынын офицери тарабынан Алжир сахарасынын түштүгүндөгү Тасили үңкүрлөрүнөн табылган ондон ашык тамгалардан түзүлгөн. Калган тамгалар белгисиз бойдон калган. Ошондуктан, бул жазуу менен бербер диалектисин жазып болбойт жана бул алфавит даражасында эмес.

Үчүнчү: бул эки жазуу бүгүнкү бербер тилине бүтүндөй тиешеси болбогон ахфурия алфавити түркүмүнө кирет. Миладдын экинчи кылымында эле бул эки жазуудан баш тартылган. Ошондуктан, бүгүнкү берберлер, ал тургай, алардын эң сабаттуулары да бул ариптерди билбейт да, түшүнбөйт да, алар кандай чечмеленишин да билбейт.

Төртүнчү: бул эки жазуу өз доорунда этибардан алыс, каттоого жарабай турган жана хазаратты түшүндүрө албай турган жазуу болгон. Себеби, мурунку берберлер аларды колдонууну жаман көрүшкөн. О.э. ушул эки жазуу менен жазылган узун текстти таба албайбыз. Тескерисинче, алар чиркөө жана мүрзө таштарына жазууда колдонулган...

Тыянактап айтсак, француздашкан сепаратисттик маанайдагы адамдар Франция кызыкчылыгы үчүн пайдаланмакчы болгон бербер диалектиси болгону жергиликтүү уруулар колдонгон дилаект болуп, француз тарыхий мектеби муну берберлер үчүн толук кандуу, бирдиктүү тил кылмакчы. Бул үчүн тарых мектеби Туарегдер арасында табылган Тифнак диалектилеринин сөздөрүнөн пайдаланды, кийин ага өзү ойлоп тапкан тамгалар тобун кошуп, аны 26га жеткирди. Кийин латын алфавитинен пайда болгон жана бузулган көрүнүшкө айланышы үчүн солдон оңго карап жазыла турган жана Франция алфавити ыкмасында түздү. Кийин аны башка бербер диалекттери менен аралаштырды. Акыйкатта болсо, бул диалекттердин көпчүлүгү бир күн да бул жазууда жазылган эмес... Француз тарыхий мектеби өзүнүн жомокторуна илимий характер берген адатына ылайык, бербер

жазуусун байыркы Европа жазуусуна байлоого аракет кылды. О.э. Тифнак жазуусун грек, испан, орус жан аэтроск жазуулары менен салыштырды... Натыйжа колонизаторлордун үмүттөрүн жокко чыгарып, сөздөрүн жалганга чыгарды. Себеби, алардын ортосунда бир да окшоштук табылбады о.э. Европа жана Франциянын айтымдары четке кагылды... Түпкүлүгүндө, исмдин өзү да муну ачык тастыктайт, себеби, Тифнак сөзү берберчеде тифникий деп айтылат, же муаннастык белгиси болгон ʿ харфы бул диалект адатына ылайык муаннас исмден мурда келет...

Чыгыш семит тил топторунун жалпы характерине, өзгөчөлүгүнө, тамгалардын багытына, геометриялык көрүнүшүнө жана сүрөттөлүшүнө тереңирээк кирсек, бербер жазуусу финикий, арамей, абарий, самудий, сафавий, мисрий, суряний, хайрий, куший, набатий, калданий, лихяний, хабаший жазуусу ыкмасындагы левант жазуусунун үлгүсү экенин көрөбүз... Алардын ортосундагы окшоштук ачык-айкын болуп, бул алардын баарын топтогон терең сакафий жана хазарий алака бар экенинен кабар берет. Бул болсо, француздашкан топтор жана касташкан колонизаторлор жактырбаса да, алар бир хазарат т.а. араб чыгыш левант түркүмүнөн экенине далалат кылат.

Тарыхий күрөш деген жалган

Бербер амазиг чыр-чатактарында тек жана сакафаттан кийин колдонулган үчүнчү нерсе – тарых. Француз тарых мектеби өзүнүн кара ниет изилдөө жана жалгандары үчүн айткан кыялдагы илимий тастыктын ишеничтүү экенин далилдөөгө көңүл бурду... Шексиз, бир элди үрп-адат, тил, сакафат жана иътикад жаатында араб жана мусулмандардан башка экенин айтып, географиялык жактан бөлүү эч кандай мыйзамдуулукту келтирип чыгарбайт жана акыйкатка айланбайт. Бул бир гана тарыхий окуялардан баш тартууга мажбурлоо болуп эсептелет. Анткени, тарыхий, археологиялык, антропологиялык жана лингвисттик изилдөөлөр колонизатордун кыялдары негизсиз экенине о.э. берберлер үрп-адат, хазарат жана сакафат туурасында байыркы араб, чыгыш семит алкагында калыптанганына күмөн калтырбайт. Бул болсо, француз тарыхий мектебинин өкүлү Ронни Бассини өзүнүн «Бербер» деген китебинин 151-бетинде «Мен бербер хазаратын тирилтүү мүмкүн эмес деп ойлойм. Себеби, ага берберлердин өзү да көңүл бурбаган. Он тогузунчу кылымдан баштап бир нече калктарда ойгонуу жүз берди, бирок, берберлерде бул нерсе жүз

берген жок. Ал тургай, алар өздөрү кээде мындан уялышат» деп моюна алууга мажбур кылды...

Амазиг сепаратисттеринин жүзүгө түшүрүлгөн бул шапалак колонизаторлор тарыхчыларын тарыхий окуялардын түшүндүрмөсү жөнүндөгү ачык тарыхий далилдер айтып жаткан нерсеге кол салууну жана кресттүү колонизатор жүрүштөрүн токтотподо... Колонизаторлук тарыхий мектеби ушул негиз боюнча жүрүп, божомолдонгон араб-бербер күрөшүн токтобостон улангандай кылып көрсөтүүгө о.э. бул күрөшкө араб жана Исламга каршы диний жана улуттук мүнөз берүүгө умтулду... Ал регион тарыхын бузуп, жаман кылып көрсөттү, фактыларды бурмалады, жакшы тараптарын өчүрүп, терс жактарын чоңойтту жана өзүнүн карамүртөздүк жана душмандыкка толгон назарына салды. Региондун арзыбаган нааразычылыгын болсо, берберлердин өздүгүн, улуттук умтулууларын жана Исламды четке кагууларын айгинелеген кандуу көтөрүлүш жана козголоң деп көрсөттү... Кийин берберлердин араб исламий баскынчылыгына каршы козголоңу жана каршылыгы деген жалгандарды ойлоп табышты. Француз тарыхий мектеби ишенип болгус бул козголоң деген жалганын Кусайла жана Кохина козголоңдоруна түшүрдү. Акыйкатта болсо, Кусайла козголоңу Укба ибн Нафиънин ага карата кылган мамилесине каршы реакция болсо, Кахина козголоңу бако гарыйзасынын бир көрүнүшү болгон. Ошондуктан, экөөсү тең улуттук акыйдалык жек көрүүнү келтирип чыгарбады... Ал эми, француз тарыхий мектеби өз жалгандарын далилдөө үчүн таянып жаткан маанилүү окуя Умавийлер доорунда Магрибде күч алган хавариждик козголоңдор. Бул мектеп аны берберлердин идеологиялык улутчулдук умтулууларын өзүндө камтыган о.э. алардын араб мусулмандардын кишинен азат болуу жана эгемендүүлүк умтулууларын өзүндө камтыган ыңкылап деп атады. О.э. берберлерди сакафат, акыйда, өздүк жагынан бутага алган бөлүп жаруу долбоорун ошол козголоңдордун негизинде курду.

Козголоңбу же каршылыкпы?

Колонизаторлук мектеби тарыхий далилдерди өзүлөрүнүн жалгандарын үчүн иштеткен болсо да, бирок, аларды тандап, жашыруун жол менен мамиле кылды. Бул нерсе сегизинчи кылымда Африкада болгон хавариждик козголоңдон башталды. Колонизаторлук мектеби анын акыйкаттарын жасалмалаштырды, бузуп көрсөттү, терс тараптарын чоңойтту о.э. андан Ислам динине

жана араб тегине каршы козголоң жасады. Кийин муну берберлердин борбордук Исламий мамлекет менен болгон мамилелеринин тарыхий кыймылына айлантты... Биз бербер хавариждери Умавийлер мамлекетине моюн сунуудан баш тарткан тарыхий окуяны инкар кылбайбыз. Бирок, биз колонизатордук мектебинин ошол окуяга карата берген чечмелөөсүн жана анын көлөмүн чоңойтуп жибергенин инкар кылабыз. Ал бул окуяга араб жана мусулмандарга каршы бөлүп жаруу рухуна ээ болгон улуттук диний түс берди... Бул окуяларга кайтып жатканда, Франция козголоң деп атаган нерселер түпкүлүгүндө алар Умавий валий жана амилдеринин зулумуна каршы көтөрүлүш болгонун көрөбүз. Демек, берберлер козголоңду каалашпаган жан ага шашылышпаган. Балким, алар борбордук салтанатка ыраазы болуп, итаат кылышкан. Имам Табарий өзүнүн тарых китебинде мындай деген: «Алардын өлкөсү эң итааткөй жана угуучу өлкө, калкы болсо эң жакшы моюн сунган жана итаат кылган калк болгон». Абу Мухажир Динар, Хассан ибн Нуъман жана Исмаил ибн Убайдуллахтар берберлерди Исламга кызыктырууда жумшактык саясатын колдонгон валийлерден болушкан. Рошид халифалардан болгон Умар ибн Абдулазиз да алар менен ушундай мамиле кылган. Берберлер алардан башка валийлерден катаалдык жана кыйынчылыкты көрүшкөн. Алар берберлерди кордошкон. Аларга зомбулук кылышкан, байлыктарын тартып алышкан, өздөрүн кул кылышкан, аларды олжо деп эсептешкен о.э. согушта алдыңкы сапка коюп, олжолордон куру калтырышкан. Ал тургай, аларга жизя салып, мусулман болушуна карабастан аялдарын күң кылышкан.

Берберлер ушулардын баарына карабастан, козголоңго чакырып жаткандарды ээрчишпеди, тескерисинче, убакыт күтүштү. Кийин халифа менен жолугушуу о.э. валий жана амилдердин зулумуна даттануу үчүн Дамаскка элчи жибершти. Бирок, борбордогулар ишти кечиктирип, элчилердин халифага жолугуусуна жол беришпеди. Ошондо алар зулум борбордон болуп жатканын тастыктап залым акимдерге моюн сунуудан баш тартышты... Бирок, алардын борбордук бийликке каршы чыгышы убактылуу жана бир мекенге чектелген. Ал себеп жана кыйынчылыктар өзүнүн аягына жеткенде, басылары анык эле. Мына мисалы, алар Кайраванга чабуул кылып, анын залым умавий валийин өлтүрүшкөн соң, борбордук салтанаттан өз алдынча болушканын жарыя

кылышпады. Тескерисинче, анын ордуна өзүнүн жакшы кулк-мүнөзү менен таанылган мурунку умавий валийди тикелешти. Кийин жасаган иштерин актап жана борбордук салтанатка болгон мухаббат жана итаатты жаңылап кат жибершти... Алар валий жана амилдердин зулумуна каршы чыгышты, алардын бул иши борбордук өкмөттөн бөлүнүү козголоңу болбоду.

Муртаддык жана улутчулдук жөнүндө жалган

Француз колонизатордук тарых мектеби берберлердин каршылык кыймылынын көлөмүн чоңойтуу жана аны берберлердин Исламий мамлекет менен болгон алакасындагы негиз жана пайдубалга айлантуу менен чектелишкен жок. Тескерисинче, ага акыйдалык түс беришти жана аны берберлердин Исламга болгон муртаддыгы деп эсептешти. Бул окуяларга назар салсак, аларда Исламдан чыгуу кызыгуусу о.э. Ислам шариятынан жана өкүмдөрүнөн азат болуу каалоосу болбогонун көрөбүз. Тескерисинче, алар Ислам аты менен, исламий акыйдадан келип чыгып кылынган каршылык эле... Берберлер зулумга каршы экендиктерин билдирүү үчүн өздөрүн хавариж мазхабынын кучагына салышкан. Бул хавариж мазхабынын өкүлдөрү акыйкатка моюн сунуу жана залым акимдерге каршы күрөшүү сыфаты менен өзгөчөлөнүп турган. О.э. бул мазхаб өтө таза, жогору даражада идеалдуулукка умтулгандыктан, динде кичине күнөөнү кылган кишини да кафир эсептеген мазхаб болгон... Берберлер күнөөдөн алыс болуп, замандаштары аларды «Күндүзү орозо, түндө намаз жана ибадат менен алек эле. Белдери болсо, Куръан окуу менен ийилген...» деп сүрөттөшкөн. Абдуллах ибн Аббас алар менен талкуу кылуу үчүн келгенде «Алардын бешенелери көп сажда кылгандан жара болуп кеткенин көргөн»...

Берберлердин каршылыгы исламий фикирлерге негизделген эле. Алардын каршылыгы жана залым акимдерге каршы реакциясына хавариждердин фикирлери өкүмдар эле. Муну тастыктаган нерсе – алар хаварижий фикирлерди кабыл алышып, өздөрүнүн берберлиги жана отпарасттыгы туурасында айтышпаган. Тескерисинче, алар чыгыш хавариждерине окшоп, аларга таклид кылышкан. Алар азрактыктар жана нахравандыктарга таклид кылып чачын кырдырып, хавариждик фикирлерди көтөрүшкөн. О.э. алар Ибазий боордоштору менен жакын мамиледе болуп, алар менен кеңешип, өкүм сурашып о.э. фикхий жана саясий маселелерде алардан фатва сурашкан. Алар менен дос эле...

Алардын каршылыгы исламий фикирлер негизинде жана динди жакшы колдонуу ниетинде болгон. Ошондуктан, бул каршылык аларды Исламдан бөлгөн жок, тескерисинче, алар менен араб мусулмандары ортосундагы сакафий жана акыйдалык байланышты тереңдетти... Берберлердин Исламды бекем кармашы европалыктарды таң калтырды. Доктор Жорж Марси муну ушундай сүрөттөгөн: «Бир кылымдан азыраак убакыт ичинде берберлер Исламды ушундай бир кызыгуу менен кабыл алышты, алар шейиттикке умтулуп калышты... Фатх кылынган өлкөлөрдүн көпчүлүгүндө масихий топтор жашап жатканда Аврелий Августин мекенин Ислам ээлеген эле»... Муртаддык жөнүндөгү жалгандан дагы бир ишенип болгус жалган келип чыгат. Француз колонизаторлук тарых мектеби хавариждик каршылыктарды берберлердин арабдарга каршы улуттук, сепаратисттик жана улутчулдук күрөштөрү деп көрсөтүүгө аракет кылды...

Түпкүлүгүндө, бул каршылыктар берберлердин улуттук туйгуларынан алыс болгон. О.э. ал бири-бири менен согушуп жаткан эки топ ортосундагы тектик себептерге ылайык болбой жаткан. Тескерисинче, айтып өткөнүбүздөй, ал умавий валий жана амилдердин зулмуна каршы реакция болгон... Берберлердин исламий тарыхында фарстык мажусийлерде болгондой, арабдарга каршы душмандык жана аларды жаман көрүү рухундагы улутчулдук умтулуулар болгон. Фарстык мажусийлер болсо, фарс экендиктери менен мактанып арабдарды кемсинтишкен. Алар «Каракчы арабдар, сойку курайшыктар, каракчы Робиа, каракчы Курайш...» деген сыяктуу арабдарды каракчылыкта айыптап, аброюн түшүргөн китептерди жазышты. О.э. алар арабдардын берешендик, ак көңүлдүк, балагат, хытаб, акындык жана чабандездик сыяктуу фазилаттарын тебелеп, кемсинтишти... Арабдар өздөрү менен берберлер ортосундагы кулк-мүнөз, үрп-адат о.э. уруулук, көчмөнчү, малчылык жашоо таризиндеги окшоштуктар себептүү аларга өзгөчө мээрим жана сезим менен мамиле кылышты. Муса ибн Насир аларды мындай деп сүрөттөгөн: «Эй момундар амири, алар кайраттуу, согушчул, чабандездик, эрдик жана берешендикте арабдарга окшогон калк экен...». Арабдар аларды кемсинтишкен жок жана алар менен жарашуудан качышпады. Ал тургай, Андалусияда Умавийлер мамлекетин кайра тикелеген, Курайштын шумкары Абдуррахмандын энеси Салама Нафза уруусунан болгон бербер күң эле... Жарид өлкөсү, Вадий

Суф жана Вадий Мизаб өлкөсүндө араб жана берберлер аралашып жашашканы үчүн көпчүлүк араб топтору берберлешип кеткен, бул болсо европалыктарды таң калтырган...

Өз ордунда берберлер да арабдар менен мына ушул сезимди бөлүшүштү. Себеби, алардын белгилүүлөрү жана чоң жетекчилери берберлиги менен сыймыктануунун ордуна өздөрүнө араб насабын издешкен жана туура же туура эмес болсун, муну жарыя кылышкан. Алар арабдарга таандыктыгы жана ахли байтка жакындыгы менен сыймыктанышкан... Магриб өлкөлөрүндө пайда болгон Бану Абдулад, Бану Зайян, Бану Марян, Бану Хаммад, Мурабиттер, Муваххиддер жана Бану Хафс сыяктуу бербер майда мамлекеттери берберлик теги незизинде пайда болбоду жана өздөрүнүн саясий долбоорлорунда да андан алыс болушту... Этибарды тарта турган жана таң калтыра турган дагы бир нерсе, берберлер өздөрү негиз салган мамлекеттери о.э. өздөрү таандык болгон шиа жана хавариждик топторунда да араб теги айланасында биригишти жана аны берберликтен үстөм коюшту. О.э. аны жоопкерчилик чокусунга көтөрүштү жана муну балдарына мурас кылып калтырышты. Бул нерсе регионго сырттан келгендин бири менен да жүз бербеген... Тескерисинче, айрым бербер уруулар чоң каршылыктар убагында арабдарга жана борбордук салтанатка кошулушту. Малила, Хавара жана Нуфуса сыяктуу өз улутундагы урууларга каршы согушушту... Демек, араб жана мусулмандарга каршы кайсы акыйдалык жана улуттук козголоң жөнүндө айтабыз...?

Америка долбоору

Ислам фатих арабдар колу менен башка хазараттар жүзөгө чыгара албаган нерсени жасады т.а. Африканын түндүгүн акыйда, сакафат жана тил жагынан бириктирди... Мындай биригүү, камкордук, шайкештик жана тыгыздык Франциянын текебердигине жакпайт о.э. анын колонизатордук ач көздүгүнө жооп бербейт эле. Ошондуктан, анын кошуундары регионго кадам ташташы менен кыйратуу, бөлүп жаруу шылтоосун издей баштады жана фитна козутууга аракет кылды... О.э. берберликтин жапайы тамырларын чукуду, ыпплас чыр-чатактарды козгоду о.э. тил, жазуу, таквим, кийим, музыка жана байрак сыяктуу амазигдерге таандык нерселер менен кооздоду. Мындан тышкары, сасык фикирлерди таратты. Анын бул аракеттери араб исламий тенденцияга каршы амазиг франкофониялык агымды пайда кылды. Бул болсо, региондогу

туруктуулукту бузуу үчүн дайындалган кресттүү умтулуулар эле жана француздашкан урууларда күч алды... Бүткүл дүйнөлүк амазигдер кеңешинин төрагасы 2019-жылы Парижде болуп өткөн дүйнө амазигдеринин тогузунчу конференциясында Африка түндүгүндөгү Алжир уруулары, марокколуктардын Вассус айылы жана Мали түндүгүндөгү Азвад региондоруна автономия берүүнү талап кылды. О.э. чегараларды бекер кылуу жана регион мамлекеттерин өз ичине алган конфедерация түзүүгө чакырды. Чамасы, амазиг хазараты үчүн бир саясий вужудда географиялык майдан даярдоого каратылган план барга окшойт... Француздардын бул долбоору орундалбай турган кыял болуп, ал регионго кресттүүлүк душмандыгын чачат, ошондуктан, ал жүзөгө чыгышы кыйын. Бирок, ушул күндөрдө Ливия тарабынан бербер амазиг чыр-чатактарына дагы да кооптуу, дагы да реалдуу башка чыр-чатактар келип кошулууда. Билип койгула, бул «Жаңы Жакынкы Чыгыш» деген Америка долбоору... Ал Умматты бөлүп жаруу жана регионду бири-бирине туташкан картон мамлекетчелерге бөлүү үчүн уруулар аралык жана тектик чыр-чатактарды козутууга каратылган. Бул туурасында Америка ийгиликтүү тажрыйбаларга ээ... Магриб регионундагы араб-бербер, маликий-ибазий, ак түстүү-негр, мусулман-христиан, бахай, ахмадий, суфий жана каркарий сыяктуу тектик жана этникалык түзүлүш бул долбоорду саясий мүмкүнчүлүккө айлантышы мүмкүн. Долбоордун Магриб версиясы Африка түндүгү үстүнөн Америка-Европа эл аралык талашынын бир бөлүгү болуп, аны жүзөгө чыгаруу жана жашоо себептери менен камсыздоо күтүлүүдө... Бул кооптуу долбоор Магриб регионун согуш майданына айлантышы мүмкүн. Бардык улут жана тектерди Ислам негизинде бириктирүүгө кудуреттүү болгон Пайгамбарлык минхажы негизиндеги Рошид Халифалык мамлекети ага чекит коёт. Демек, келгиле, Халифалык мамлекетин тикелөө үчүн аракет кылалы! □

ЖАҢЫ ЖАКЫНКЫ ЧЫГЫШ БАТЫШТЫН «ЫДЫРАТУУ» ДОЛБООРУ МЕНЕН ИСЛАМДЫН «БИРИКТИРҮҮ» ДОЛБООРУ ОРТОСУНДА

Наср Фаяз Абу Ибрахим
Килкилия – Мубарек Фалестин

Мындан жүз жыл мурда Халифалык кулатылды. Халифалыктын кулатылышы менен бирге Усманий мамлекеттен калган жерлер Сайкс-Пико келишими негизинде бөлүп салынды. Максат – Халифалыктын кайра тикеленишине жол бербөө, мусулмандардын бир мамлекетте биригүүсүн алдын алуу, байлыктарын талап-тоноо жана аларды колонизаторлордун чеңгели астында калтыруу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу болгон. Бирок, кафир Батыш мусулмандар Халифалык идеясын кайра жанданта алышканын көрдү. Бул идея кеңейип көптөгөн мусулман өлкөлөрдү камтып алды. Мусулмандар Ислам өкүмдөрүн жана фикирлерин жакшыраак түшүнө башташты жана чыныгы душман колонизатор кафир экенин билишти. Мусулмандардын Батыштын өкүмдарлыгынан азат болушу, Ислам өлкөлөрүнөн колонизатордун кууп чыгарылышы жана Халифалык мамлекетинин кайра тикелениши Батыш үчүн коркунучтуу түшкө айланды. Бул болсо, Батыш идеологдорун Халифалыктын кайра тикеленишине тоскоол боло турган жана мусулмандардын биримдиги жүзөгө чыгышын мүмкүн эмес ишке айланта турган жаңы каражаттарды издөөгө үндөдү. Анын натыйжасында, айрым айлакер кафирлердин зээнинде бөлүнгөн мамлекеттерди дагы талкалап алсыратуу... күчтүү мамлекетке айлана албай турган майда мамлекеттерге айлантуу... бир мамлекет ичинде ички согуштарды чыгаруу... бир мамлекет менен башка мамлекет ортосунда мазхабчылык, улутчулдук жана текчилдик чыр-чатактарын козутуу идеясы пайда болду. Ошентип, алардын региондун картасын жаңыдан белгилөө идеясы негизинде өлкөлөр канга бөлөндү. Бул кара ниет максаттарды жүзөгө чыгаруу үчүн регион калктарынын каны дагы эле төгүлүүдө. Кафир Батыш регионду дагы бөлүү жана мамлекеттерди алсыратуу планын иштеп чыкты.

Изилдөө борборлору бир катар пландарды алга сүрүштү жана гезиттерде бул пландар жөнүндө макалалар жазылды. Алардын айрымдарын кыскача көрсөтүп өтөбүз жана бул пландардын экөөсүн кеңири түшүндүрүп беребиз. Алар кичүү Буш доорунда Америка коргоо министринин кеңешчиси болгон Бернард Льюис жана

Американын мурдагы аскерий разведка штабынын башчысынын орун басары Ральф Петерстин пландары болуп, алар өтө кооптуу болгону үчүн кеңири токтолуп өтөбүз. Бүгүнкү вакиълик жана жүз берип жаткан кыргыздар о.э. мазхабчылык, улутчулдук жана текчилдик негизде чыр чатактардын козголушу бул пландардын маани-маңызын, айрыкча, бул эки планды ишке ашыруу боюнча берилген сунуштарды жана иш жүзүндөгү чараларды чагылдырууда.

Одед Йинон планы: 1982-жылы Ливанда болгондой Ислам дүйнөсүн кайра куруу:

Бул план ушул тармакта алга сүрүлгөн пландардын биринчиси. Аны премьер министр Ариэл Шарондун кеңешчиси Одед Йинон «Израиль стратегиясы» деген наам менен сунуштаган. Бул план бүткүл Ислам дүйнөсүн Ливан сыяктуу тайпачылык негизде кайра курууну камтыйт. Одед Йинондун айтымында, бул план яхудий вужудунун мыйзамдуулугун камсыздайт. Эгер, план ийгиликтүү болсо (Израилдин) турушу «моралдык» жактан акталат.

Бул план Американын ошол убактагы багытына ылайык келген. Бул тууралуу президент Картердин кеңешчиси Бзежинский Иран-Ирак согушу күчөгөн убакта мындай түшүндүрмө берген: «1980-жылдан баштап Кошмо Штаттар алдында турган дилемма – Иран менен Ирак ортосунда болгон биринчи Булуң согушуна окшогон экинчи Булуң согушун чыгарууга тукуруу. Америка Сайкс-Пико чегараларын кайра белгилөөдө мына ушул согуштан пайдалана алат».

Бернард Льюис планы жана Ислам дүйнөсүн бөлүү боюнча белгилүү картасы:

Бернард Льюистин кооптуу план жана карталары 1992-жылы жарыяланган. Бул план АКШ Конгресси тарабынан жактырылып, АКШ саясатынын стратегиялык иштерине киргизилгенден кийин белгилү болду. План жарыяланып, он жыл өткөндөн кийин Бернард Льюистин бул колонизаторлук көз караштары кичүү Жорж Буш администрациясынын оорунда талап кылынган максатына жетти. Кичүү Буш Иракка бастырып кирүүдөн мурун Бернард Льюисти кеңешчи кылып дайындады. Ошентип, ал кичүү Буш администрациясында Жакынкы Чыгыш иштери боюнча коргоо министринин кеңешчиси болду.

Бул өтө кооптуу план «жаңы Сайкс-Пиконун» кеңири көлөмдүү пландарынын бири. О.э. бул план деталдуу карталар менен

кошумчалаган жана Америка стратегиясы бул планга таянат. Ошондуктан, бул план жана анын негиздөөчүсү Бернард Льюис жөнүндө өзүнчө токтолуп өтөбүз:

Бернард Льюис теги британиялык яхудий дининдеги америкалык чыгыштаануучу. «Wall Street Journal» гезитинде ал жөнүндө толук маалымат берген макалада мындай делет: «90 жаштагы Бернард Льюис Жакынкы Чыгыш маселелери боюнча көзгө көрүнгөн тарыхчы. Ал Жакынкы Чыгыш маселелери жана терроризмге каршы күрөштө Буш администрациясына идеологиялык салым кошту. Ал акылуу түрдө Американын Жакынкы Чыгыш регионуна аралашуу саясатынын автору жана Америка неокOLONиализминин саясаты теоретиги болуп эсептелет».

Бернард Льюис 2005-жылы 20-майда басылмаларга берген интервьюсунда мындай деген: «Араб жана мусулмандар зыянкеч, залалдуу жана тартипсиз адамдар, алардын маданияттуу болушу мүмкүн эмес. Эгер, алар өз абалына таштап коюлса, хазараттарды ойрон кыла турган жана коомдорду кыйрата турган терроризм толкундары менен дүйнөгө кыйроо алып келишет. Ошондуктан, аларга мамиле кылуудагы эң туура чечим – аларды басып алып, колония кылуу. Алардын диний сакафатын, анын социалдык турмушка тийгизген таасирин ойрон кылуу зарыл. Америка бул ролду ойноп жатып, Британия жана Франциянын бул региондогу колониялык тажрыйбасынан пайдаланышы шарт. Муну менен Америка бул эки мамлекет туш болгон коркунучтардан алыс болушу керек. Араб жана Ислам өлкөлөрүн уруучулук жана тайпачылыкка негизделген бирдиктерге бөлүп жиберүү зарыл. Алардын көңүлүнө кароонун же сезимдеринен жана реакцияларынан таасирленүүнүн кажети жок. Бул туурасында Американын урааны ушундай болушу керек: аларды өз салтанатыбызга баш ийдиребиз же алардын хазаратыбызды ойрон кылуусуна таштап коёбуз. Аларды кайрадан басып алганда, милдетибиз – бул регион калкын демократиялык жашоого үйрөтүү керек. Жаңы колонизаторлук доорунда бул регион калктары зыяндуу исламий иътикаддан баш тартышы үчүн жергиликтүү исламий лидерлерге ырайым кылбай басым өткөрүү керек. Ошондуктан, бул калктар Америка жана Европага чабуул кылып, ал жердеги хазаратты ойрон кылышынан мурда, аларды жакасынан кармап, курчоого алуу зарыл».

Бернард Льюистин исламий дүйнөнү ыдыратуу долбоорунун майда чүйдөсү:

Бернард Льюистин долбоору Жакынкы Чыгыш регионун этникалык, тайпачылык жана тилдик негизде ыдыратууга негизделген. Анын оюнда, мисалы, Мисир төрт мамлекетке, Судан да төрт мамлекетке бөлүнүшү керек, Африканын түндүк мамлекеттери болсо берберлер мамлекети жана Полисарио мамлекеттерине бөлүнүшү керек.

Бернард Льюистин айтымында, Араб жарым аралынын мамлекеттери жок кылынып, үч мамлекетке: шиалыкка негизделген Ахса мамлекетине, суннийликке негизделген Нажд жана Хижаз мамлекеттерине бөлүнүшү керек. О.э. Ирак үчкө, Сирия төрткө, Ливан сегизге, Иран, Афганистан жана Пакистан ондогон алсыз вужуддарга бөлүнүшү зарыл. Иордания болсо фалестиндиктерге альтернатива мекен болушу шарт.

Бернарддын планындагы эң көзгө көрүнгөн нерсе ушул – ал тайпачылык жана текчилдик негиздеги чыр-чатактарды козутууга каратылган туруксуз карталарга чектелип калбайт. Балким, ал Жакынкы Чыгышта тогуз согуш, Европада (Балканда) он согуш чыгарууну жана бул согуштардын Жер Ортолук деңизине чейин кеңейишин көздө тутат. Анын айтымында, Жакынкы Чыгыш ушул таризде талкаланып, Иран Ирактагы «шиа» мамлекетинин үстүнөн өз өкүмдарлыгын орноткондон кийин кезектеги согуш т.а. Араб-Иран согушу келип чыгат.

Ральф Петерстин «Чоң Жакынкы Чыгыш кандуу чек аралары» деп аталган планы:

«Чоң Жакынкы Чыгыш» термини саясий майданда биринчи болуп 2006-жылы июнда АКШнын мурунку катчысы Кондализа Райстын оозунан чыкты. АКШ администрациясы бул жаңы аталыш менен Жакынкы Чыгышта татаал хирургиялык операцияга (жаратман хаоско) окшотуу мүмкүн болгон кеңири көлөмдүү өзгөрүүлөрдү ишке ашырууну, Америка максаттарын жүзөгө чыгаруу үчүн Жакынкы Чыгыштын картасын кайра өзөп чыгууну назарга алган. Америка ушул аркылуу Жакынкы Чыгыш регионунда жана ресурстарына, өзгөчө нефтиге өкүмдар болот. Ошол эле жылдын июнь айында Америка аскерий разведка башкы штабынын мурунку орун басары, Американын аскерий стратегиясынын эксперти Ральф Петерс өзүнүн «Кандуу аймактар: Жакынкы Чыгыш кантип жакшыраак көрүнүшү мүмкүн?» деген макаласын жазды.

Америкада чыккан аскерий журналдын тогузунчу санында басылып чыккан бул макала Жакынкы Чыгыш регионунун тектик жана мазхабдык негизде бөлүктөргө бөлүнгөн жаңы картасын өз ичине камтыйт. «Жаңы Жакынкы Чыгыш» картасынын жалпы көрүнүшү ушул эреже негизинде төмөнкүдөй болот:

– Мурдагы кол тийгис саясий салттарды четтеп өтүп, Ирактын түндүк, Түркиянын түштүк-чыгыш региондорун о.э. Сирия жана Ирандын бир бөлүгүн Күрттөргө бөлүп берүү аркылуу Күртстан мамлекетин тикелөө.

– Ирактын калган бөлүктөрү эки мамлекетке т.а. шиа жана сунний мамлекетке бөлүнөт. Шиалар мамлекетине Ирандын батыш, Саудиянын чыгышындагы региондор кошуп берилет. Бул болсо өз кезегинде Кызыл деңиз менен чектеш о.э. Мекке жана Мединадагы ыйык жайларды өз ичине алган аймактарды Саудиядан үзөт, бул аймакта Ватиканга окшогон теократиялык мамлекет пайда кылынат.

– Буларга кошумча, Саудиянын түндүк-батыш региондорунун бир бөлүгү Иорданияга кошуп берилет. Булардын баарын (израилди) 1967-жылдагы чегараларга кайтаруу жана Ральф Петерстин долбооруна ылайык, (израилдин) коопсуздук тынчсызданууларын эсепке алып, жаңы аймактык чегараларды түзүү аркылуу ишке ашыруу үчүн үгүт иштери алып барылууда.

Петерстин «Жаңы Жакынкы Чыгыш» картасы Америка коргоо министрлигинин көз карашын түшүндүрбөйт делгенине карабастан, ал Римде жайгашкан НАТО офицерлеринин жогорку университетинде стратегиялык пландоо программасы таризинде сабак катары киргизилди. Албетте, бул иш Ральф Петерс коргоо министрлигиндеги разведка иштери штабы башчысынын орун басары кызматынан бошотулгандан кийин иштеп жаткан Америка аскерий академиясынын уруксаты менен ишке ашырылды. НАТОнун аскерий университетинде сунушталган Петерстин картасы Түркиянын ачуусун келтирди. Түркия офицерлери сабак учурунда алардын өлкөсүнүн аймактары өзгөргөнүн көрүшүп үрөйлөрү учту. Бул болсо, Түркия армиясынын башкы штабынын мурунку төрагасы Яшар Бей Кантты америкалык кесиптешине телефон чалып, бул «бузулган» картанын көрсөтүлүшүнө нааразылык билдирүүгө мажбур кылды. («Жакынкы Чыгыш» гезити).

Американын Жакынкы Чыгышты кайра бөлүү долбоорун үгүттөө боюнча таштаган кадамдары бул жерде токтоп калбады. Америка сенаты 2007-жылы сентябрь айында милдеттүү болбогон токтом кабыл алды. Президент Обаманын орун басары Жо Байден Америка администрациясынан Иракты үчкө т.а. сунний, шиа жана күрт мамлекеттерине бөлүүнү алга сүрдү. Петерс баса белгилешинче, Жакынкы Чыгышты кайра бөлүүдө согуш жана кан төгүүдөн качып болбойт, себеби, адилет ушуну талап кылат.

Ральф Петерс айтышында, кайра бөлүү мурунку карта негизинде эмес, демографиялык (дин, улут, мазхаб) негизинде даярдалган. Мамлекеттин чегараларын кайра белгилөө адамдардын каалоосуна ылайык болушу зарыл. Бирок, бул нерсе учурда аткарылбашы мүмкүн. Убакыттын аздыгы себептүү Америка администрациясы жана анын союздаштары ишке ашырышы зарыл болгон максатка жетүү үчүн кан төкпөй коюу мүмкүн эмес. (израиль) өз кошуундары менен тынч-бейпил жашашы мүмкүн эмес деген пикир бар болгондуктан аны араб кошуундарынан бөлүү шарт. Ошондуктан, өз ара тынч-бейпил жашашы мүмкүн болбогон топторду өзүнчө саясий вужудга бириктирүү мүмкүн.

2008-жылдагы «Атлантика» картасы:

«Кандуу чек аралар» макаласы жарыялангандан бир жыл өтүп, Америкадагы сионизм лоббисинин эң белгилүү өкүлдөрүнүн бири, Америка саясатында Ральф Петерстин канатына кирген Жефри Голдберг Жакынкы Чыгыштын жаңы картасын түзүп, бир нече макала жазды. Бул макалалар белгилүү «Атлантика» журналында жарыяланды. Бул нерсе Америка сенаты Иракты бөлүү планын кабыл алышы менен шайкеш ишке ашты. Бул болсо, уюшкан кампания экенине ишеним пайда кылат. ... Бул ирет карта Сомалини бөлүктөргө бөлүп, Африкага терең кирип барды. Голдбергдин айтымында, Ливандагы шиаларга эгемендүүлүк берүү, Иордания түндүгү менен Сириянын түштүгүндө друздар мамлекетин куруу, Судандын түштүгүндө жаңы Судан мамлекети тикелөө (төрт жылдан кийин курулду) керек о.э. эгемендүү Синай мамлекети пайда болушу зарыл.

2013-жылдагы «Нью-Йорк Таймс» гезитинин картасы:

Америкада чыккан «Нью-Йорк Таймс» гезити Жакынкы Чыгыштагы беш мамлекет он төрткө бөлүнгөнү көрсөтүлгөн жаңы картаны жарыялады. Ага ылайык, Сирия үчкө, Саудия бешке, Ливия экиге (т.а. Триполи жана Табрукка, түштүк-батышта Фазан

мамлекети кошулушу менен үчөө болушу да мүмкүн) жана Яман экиге бөлүнөт.

Шаар-мамлекет карталары:

Стратегиялык изилдөө борборлору жана эл аралык маалымат форумдары регионду бөлүү жөнүндө сунуштарды беришти. «Нью-Йорк Таймс» жарыялаган макалада айтылышынан, 2014-2016-жылдары «шаар-мамлекет» фикири сунуш кылынды. Анда келерки жылдарда Жакынкы Чыгыштагы шаарларга эгемендүүлүк берүү жөнүндө айтылган. Алар Куддус, Хижаз, Дубай, Багдад, Мисурата жана Друздар тоосу шаарлары болуп, өзүнө таандык сыпатка ээ майда мамлекеттер көрүнүшүндө эгемендүү болууга талапкер шаарлар.

Түрдүү пландар жана сунушталган карталардын анализи:

Регионго байкоо салган жана сунушталган карталарга назар таштаган киши аларда кээ бир нерселерде ортоктоштук бар экенин жана кээ бирөөлөрүндө бири-биринен айырмаланышын көрөт. Бирок, фактылар эмне ишке ашырылганы жана эмне ишке ашырылбаганын көрсөтүүдө. О.э. «кандуу чегаралар» планы астында, исламий дүйнөнү текчилдик, уруучулук, мазхабчылык жана тайпачылык негиздеги мамлекеттерге дагы ыдыратуу пландары астында региондо төгүлгөн кандар Америка жана Батыштын Жакынкы Чыгыштагы түпкү стратегиясын ачыктоодо. Мындан тышкары, бул пландар мамлекеттер колонизатордун таасири астында калышы үчүн аларды алсыратууга жана ыдыратууга биринчи кадам катары согуштарды, уруучулук, мазхабчылык, текчилдик жана тайпачылык жаңжалдарды келтирип чыгарды.

Жарыяланган бардык карталарга көз салган киши аларда божомолдор түрдүү болушуна карабастан, регион мамлекеттерин ыдыратууга келишилгенин көрөт. Бирок, яхудий вужуду туурасында аны сактап калуу, анын коопсуздугун жана туруктуулугун жүзөгө чыгарууга келишилген.

Мамлекеттерди алдан тайдыруу, алсыратуу – аларды бөлүү кадамы:

Мамлекеттерди бөлүү жана карталарды кайрадан түзүү туурасындагы жаңы пландарды ишке ашыруу үчүн согуштар курчутулат, бардык региондордо текчилдик, мазхабчылык жана тайпачылык чыр-чатактар козутулат. О.э. аларды бөлүү жана

колонизатордун чеңгелинде калтыруудан мурда алар алдан тайдырып, алсыратылат. Бул ишти жеңилдетүү үчүн бул пландар акыйкат эрежеси ыкмасына жана ушул мамлекеттерди чыныгы бөлүнүүгө алып бара турган моделдерди пайда кылуу ыкмасына таянылат.

Биринчи модель:

Ийгиликсиз мамлекет (failed states) же бошоң мамлекет (fragile states)

Бул эки термин Сирия, Яман, Ливия жана Ирак сыяктуу мамлекеттерге коркунуч туудурууда. Ыдыратуунун бул түрү бөлүнүп чыгуунун убагы созулуп кеткенде жүз берип, убактылуу нерсе туруктуу нерсеге айланууда... Белгилүү болгондой, мындан географиялык бөлүнүү келип чыгууда. Географиялык бөлүү болсо, согуштардан келип чыгат, согуштар текчилдик, мазхабчылык жана уруучулук чыр-чатактарынан келип чыгат... Акыбетте, жаңы-жаңы экономика жана өздүк пайда болуп, бул биригүү алдында тоскоолдукка айланат. Натыйжада, мамлекеттин структурасы бөлүнүп кетет. Бирок, ал мамлекет негиздерине ээ болбогон көрүнүшүндө гана мамлекет болуп калат.

Экинчи модель: федеративдик мамлекет

Бул борбордук мамлекеттин урандылары үстүнө курулган мамлекеттин модели. Ирак модели буга далил болуп, аны кантип үч мамлекетке бөлүп жатышканын көрүп турабыз. Бул моделди мусулман өлкөлөрүндөгү Судан жана башка мамлекеттерде колдонуу мүмкүн.

Үчүнчү модель: жарым мамлекеттер

Мында мамлекеттер негизги таянычтарын жоготот, жашоо жана тирүү калууга күчү жетпейт. Натыйжада, башкага таяна турган болуп калат, өз каалоосун жана эркин жоготот. Мындай мамлекеттер өзүн өзү башкара албайт жана эркин башкага көз каранды кылып коё турган эл аралык жардамдарга таянат. Ошондо колонизатор мамлекеттер жана алардын эл аралык уюмдары анын ички иштерине аралашышы жана жаңжалдарды келтирип чыгарышы оңой болуп калат.

Экинчи дүйнөлүк согуштан кийин үчүнчү дүйнө мамлекеттеринин пайда болушун үйрөнгөн саясат таануучу профессор Роберт Жексон мындай дейт: «Жарым мамлекет ички суверенитетти орното албайт, бирок, эл аралык коомчулук аны

мамлекет катары тааныйт жана жардам берет. Буга Мисирдин азыркы абалын мисал кылуу мүмкүн».

Ыдыратуу пландарына каршы күрөш

Бүгүн Умматты кыйнап жаткан абалдан чыгуу, бөлүнүү абалдарына чекит коюу о.э. Умматты бириктирип, бөлүнүүдөн алыстатуу, исламий өлкөлөрдөгү калктарды Ислам жана анын салтанаты астына топтоо, англис жана француздардан турган колонизаторлор калеми менен сызылган түзүлгөн чегараларды жок кылуу, колонизатордон азат болуу о.э. Уммат өз эркине жана салтанатына ээ болушу үчүн ушул иштерди жасоо зарыл:

1 – Уммат ага каршы түзүлүп жаткан пландардан жана алардын көлөмүнөн кабар болушу о.э. кафир колонизатор душманга мүмкүнчүлүк калтырбоо керек.

2 – Уммат Батыштын аким жана саясатчыларынан турган жергиликтүү өкүлдөрү, партиялары жана сатып алган адамдары аркылуу өз пландарын ишке ашырып жатканын билиши жана аларга алданбашы, тескерисинче, аларга каршылык кылышы зарыл.

3 – Колонизатор кафир Ислам жана мусулмандарга каршы согушта колдонгон о.э. ээсинин көзүн сокур кылган жана душмандарынын саадагындагы окко айланткан улутчулдук, мекенчилдик, уруучулук жана мазхабчылык сыяктуу ойрон кылуучу фикирлерден баш тартуу зарыл.

4 – Умматта анын акыйдасы милдеттүү кылып жаткан боордоштук бекем орношу керек.

(يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرٰوٰدُوْا اِلَيْهِ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ)

«Шек-күмөнсүз, момундар ага-инилер, ошондуктан, силер эки ага-иниңердин ортосун оңдоп койгула, Аллахтан корккула – балким, Ал тарабынан боло турган рахматка жетишесиңер» [49:10]

Бул нерсе мусулмандарды теги жана исламий мазхабы кандай болушуна карабастан, бир Умматка жана душмандарына каршы бир колго айлантат.

5 – Исламдагы зиммийлик түшүнүгү зээндерде бекем орношу зарыл. О.э. мусулман өлкөлөрүндө жашап жаткан түрдүү тайппаларга алардын жаны, малы жана намысы корголгонун түшүндүрүү зарыл. Алар мусулмандар менен бирге исламий жарандыкка таандык экендиктерин, ынсаф жана адилет менен башкарууларын о.э. тынчтык жана коопсуздукта болууга экендигин

ачык баян кылуу керек. Мындан тышкары, Батыш өз пландары аркылуу мусулмандарды бутага алгандай аларды да бутага алып жатканын билиши жана Батыш аларга кооп туудуруп жатканы үчүн ага каршы күрөшү керек.

6 – Эгер, Уммат динине кайтса, бөлүнүү факторлоруна караганда биригүү факторлору көбүрөөк экенин түшүнүшү зарыл. Умматтын дини жана акыйдасы, сакафий жана ташрийий мурасы, тарыхы жана душманы бир. Он үч кылымга жакын алар бир мамлекетке бириккен. Ошондуктан, анын биримдиги эмес, тескерисинче, бөлүнүп кетиши таң калычтуу.

7 – Уммат түшүнүшү керек болгон нерсе – Ислам кыска убакыт ичинде коому, дини, тили, сакафаты, мыйзамы, адаты жана үрп-адаттары ар түрдүү болгон калктарды бир казанда «бышырып», дини, тили, сакафаты жана мыйзамы бир Умматка айлантты. Ошондуктан, бүгүн Уммат жогоруда айтылган биригүү факторлоруна ээ болгон соң, биригүү көз ачып жумгандан да тез болот.

Корутунду сөз

Америка жетектеген Батыштын мусулман өлкөлөрүнө өкүмдарлык жана колония кылуу, Халифалыктын тикеленишин алдын алуу жана мусулман өлкөлөрүн бир мамлекетте бириктирбөө үчүн иштеп чыгып жаткан план жана карталары өтө көп. Ошондуктан, Уммат ичиндеги аң-сезимдүү топ бул ыплас пландарды ачыкташы, ага каршы күрөшүүсү жана чекит коюу үчүн Умматтын кубатын аракетке келтириши зарыл.

Башка жактан, кафирдин айла-амалы канчалык чоң болбосун, Аллахтын айла-амалы алдында эч нерсе эместигине ишенүү зарыл.

{وَقَدْ مَكَرُوا مَكَرَهُمْ وَعِنْدَ اللَّهِ مَكَرُهُمْ وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ}

«Чынында эле, алар өздөрүнүн айлакерликтерин кылышты. (Бирок) эгер алардын айла-амалдары себептүү тоолор жемирилип кете турган болсо да, алардын (бул) айла-амалдары Аллах алдында (маалым)» [14:46]

{وَأَدَّيْمًا يَمْكُرُ بِكَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيُبْنِيَوكَ أَوْ يُنْفِكُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرٌ الْمَكْرِينَ}

«(Эй Мухаммад), кафирлер сени колго алуу, же өлтүрүү, же (Меккеден) чыгарып жиберүү үчүн сага айла-амал кылгандарын эстегин! Алар айла-амал кылышат, Аллах да «айла-амал» кылат, Аллах «айлакерирээк»» [8:30]

(هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولًا مِّنْ أَلْحَقِّ لِيُظْهِرَ عَلَى الْدِّينِ كَلِمَةَ وَكَفَى اللَّهُ شَهِيدًا)

«Ал Өз пайгамбарын Туура Жол жана Чындык дин менен, ал (дин)ди бардык (дин)дерге жеңүүчү-үстөм кылуу үчүн жиберген. Аллахтын Өзү жетээрлик күбөө» [48:28]

Экинчи рошид Халифалык Умматты бир мамлекетке бириктирет. Ошондо Уммат ошол мамлекетти коргоо үчүн баасыз нерселерин курман кылат. Бул мамлекет Исламды колдонот, жарандарга адилеттик менен өкүм жүргүзөт. Уммат анын өкүмдарлыгы астында адилеттик жана тынчтыкты табат. Расуллуллах ﷺ айтат:

«تَكُونُ النُّبُوَّةُ فِيكُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَيَّ مِنْهَا جِئْتِكُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَاصِيًا، فَيَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا جَبْرِيَّةً، فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَيَّ مِنْهَا جِئْتِكُمْ. ثُمَّ سَكَتَ».

«Силердин араңарда Аллах каалаганча пайгамбарлык уланат. Кийин Аллах каалаганда аны көтөрөт. Кийин пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин зордукчул падышалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин жабыр көрсөтүүчү залым падышалык болот жана ал Аллах каалаганча турат. Кийин Аллах Өзү каалаганда аны көтөрөт. Кийин пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык болот. Андан соң Пайгамбар ﷺ сүкүт кылды». Ахмад риваяты. Албаний аны сахих топтомго киргизген жана Арнаутий хасан деген.

Аягында мындай дейбиз, Умматтагы өзгөрүү амалияты токтобой уланып, өнүгүп барууда. Бул болсо, биз залым башкаруу баскычынын аягында жана ыглас саясий түзүмдүн кулоо доорунда жашап жатканыбызды көрсөтүүдө. Биз дагы мындай дейбиз: Умматтын колунда хазарий долбоор бар, Уммат аны колдонуу үчүн бекем кадам жана бекем максат менен барууда. Баарыбыз Умматтын бул толгоосу узакка созулбашын Аллахтан сурайбыз. О.э. нусрат т.а. Пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык аркылуу азап-кыйынчылыктардан арылууну Аллахтан сурайбыз. □

САЯСИЙ САДАКАТТЫ АЛУУНУН КОЛОНИЗАТОРЛУК ЫКМАЛАРЫ

Хамд Табиб – Байтул Макдис

Бардык түрдөгү колонизаторлук капиталисттик мабданын чыныгы көрүнүшү жана аны дүйнөгө жаюунун эң жаман тарыйкаты. Ал – калктардын байлык жана ресурстарына өкүмдарлык кылуу куралы. Колонизаторлуктун ыпластыгы жана жамандыгы адамдарга ачылып калганда, ал ар дайым түрдүү жана жаңы ыкмалар артына жашынууга аракет кылат...

Колонизаторлуктун калктарга өкүмдарлык орнотууда жана алсыз мамлекеттердин саясий садакатын (лоялдуулугун, итаатын) алууда колдоно турган ыкмалары жөнүндө айтуудан мурун ушуларды айтып өтөбүз: адамдардын махабатын жана саясий садакатын алуудагы туура жана бекем жол фикирий канааттануу жана махабат, тазалык жана тууралык негизине курулат. Бул жол мажбурлоо, алдоо, качуу, айланып өтүү, саясий айла-амал жана пландарды түзүү о.э. түрдүү жайларда эл аралык тузактарды коюуга негизделбеши зарыл... Мындай жол жер жүзүндөгү бир эле мабдада т.а. пайда жана материалдык кыйматка эмес, жер-асманды жараткан Затка байланган жаркын фикирге негизделген мабдада бар. Бул мабда Ислам мабдасы болуп, ал адамдарды тузагына түшүрүү жана алардын саясий садакатын алуу үчүн эмес, аларды бактылуу кылуу, алардан зулумду кайтаруу о.э. карамүртөз адамдар жана мабдалардан аларды азат кылуу үчүн план түзөт жана ыкмаларды тандайт...

Колонизатор мамлекеттердин саясий садакатты алуу о.э. саясий жана аскерий жактан көз карандылыкты пайда кылуу үчүн колдоно турган ыкмалары бардык замандарда өзгөрүп, жаңыланып турат... Алар мамлекеттерди аргасыз абалга салуу үчүн айла-амалдуу пландарды түзөт. Колонизатор мында алардын экономикалык муктаждыгынан пайдаланат жана кээде алсыз калктарды жасалма коркунуч жана финансылык кызыктыруулар менен алдаса, кээде нажат берүүчү жана куткаруучу катары пайда болуп, малайларына аларды тузакка түшүрүнү кеңеш берет.

Калктардын саясий садакатын алууда жана аларды көз карандыга айлантууда колдонула турган эң көзгө көрүнгөн ыкмалар ушулар:

1 – Жасалма согуштарды козутуу же санкцияларды колдонуу о.э. азык-түлүк жана финансылык жардамдарга муктаж боло турган даражада жакырлаштыруу аркылуу калктарды кыйын абалга салып койгондон кийин өзүн калктын куткаруучусу кылып көрсөтүү... Бул жаңы нерсе эмес, ал куткаруу аракеттеринде көрүнө турган эски ыкма. Бул ыкма Шам, Яман жана Фалестиндеги качкындарга жардам берүү маселесинде да колдонулган. Акыйкатта болсо, бул согуштар, оор шарт жана адамдар өз үйүн таштап кетүүгө мажбур болушу өзүн куткаруучу кылып көрсөтүп жаткан колонизатор тарабынан ишке ашырылган иштердин натыйжасы... Колонизатор ушул баскычтан кийин өзү сунуштап жаткан гуманитардык жардамдардын акысына жана адам укуктары о.э. башка жалган аталыштар астында саясий садакат жана көз карандылыкты милдеттендирет...

2 – Эзилген калктар алдында өзүн демократиянын коргоочусу деп көрсөтүү жана акимдердин диктатурасынан куткаруучу кылып көрсөтүү... Бул абал козголоңдор доорунда, андан мурда Ирак, Шам, Мисир, Тунис жана башка өлкөлөрдө көрүндү... Улуу Жорж Буш 1990-жылы Иракка келгенде, сөз сүйлөп мындай деген: «Биз Иракка анын калкын башчысынын диктатурасынан куткаруу жана адамдарды массалык кыргын куралдарынан куткаруу үчүн келдик...». 2003-жылы кичүү Жорж Буш дал ушул сөздөрдү кайталап, мындай деди: «Эгер, Ирак массалык кыргын куралдарынан баш тартпаса, Кошмо Штаттар аскерий аралашууга даяр». Ал кошумчалап, Кошмо Штаттар Иракка согушууну эмес, Ирак калкын диктатурадан куткарууну каалашын айтты...

Американын Ирактагы баскынчылык аракеттери мамлекеттеги эски англисчил элитаны жок кылуу жана алардын ордуна өз малайларын жайгаштыруунун алгачкы кадамы болгон. Бул иштер Америка айтып жаткандай, Ирак калкын зулум жана диктатурадан азат кылуу үчүн болбогон. Биринчи Ирак согушунан кийин ондогон жылдарга созулган санкциялар жана 2003-жылдан кийинки баскынчылык доор Американын эски саясий элитанын ордуна жаңысын коюу аркылуу Ирактын байлыктарын талап-тоноо жана саясий садакатты алуу үчүн келгенин далилдеди. О.э. демократия үчүн да, эркиндик үчүн да, адам укуктары үчүн да келбегенин ырастады... Ал тургай, алар айткандай массалык кыргын куралдарын жок кылуу үчүн да келбегенин далилдеди. Себеби, кыргын куралдары жок экенин кийинчерээк көзөмөлдөө кеңеши

аныктады. Натыйжада, Америка аскерлери бул согушта, курчоого алуу жана баскынчылык доорунда адамдарды ырайымсыз өлтүрүштү. Алардын артынан уранды жана ойрондулук калды. Бул курчоого алуу акыбетинде миллиондон ашык адам, көпчүлүгү наристелер өлдү! ЮНИСЕФ уюмунун отчётуна айтылгандай, 1990-жылдагы курчоодон бери 5 миллион наристе жетимге айланган. Британияда чыккан «Лансет» журналынын 2006-жылдагы отчётуна айтылгандай, 2003-жылдагы согушта 800 000 киши өлгөн.

3 – Басма сөз аркылуу терроризм жана экстремисттик топторго каршы күрөштү билдирүү ыкмасы. Бул эски ыкма болгону менен бир аз өзгөрүү киргизилип жаңыланып турат. Колонизатор мамлекеттер мурдараак аны саясий Исламга каршы согушта колдонушкан. Кийин аны Исламий мамлекет фикирине сокку берүү, анын көрүнүшүн жаман кылып көрсөтүү жана анын жолунда аракет кылып жаткан жамааттарга каршы күрөштө колдонуу. Колонизатор өзүнүн айлакер максатын ишке ашыруу үчүн Ирак жана Шам Ислам мамлекети сыяктуу терроризм жана кыргынга негизделген, Исламдагы мамлекет түшүнүгү, анын негиздериндеги шарый өкүмдөрдү жаман кылып көрсөтүүгө аракет кылган жамааттарды пайда кылды. О.э. туткундарды массалык түрдө өлтүрүп, алар менен боло турган мамилени жаман кылып көрсөткөн жамааттарды пайда кылды. Дагы бул жамааттар Исламга бүтүндөй алакасы болбогон иштерди кээде түздөн-түз өздөрү ишке ашырган болсо, кээде колонизатор жана анын малайлары бул иштерди ишке ашырып, ушул жамааттарга шылтоолошту...

4 – Дүйнөлүк Банк же Эл аралык Валюта Фонду сыяктуу эл аралык уюмдар аркылуу финансылык карыздар берүү... Дүйнө саясатын күзөткөн киши колонизатор мамлекеттер, айрыкча, Америка мамлекеттердин муктаждыгынан пайдаланып, өз саясатын ишке ашырганын көрөт. Натыйжада, бул мамлекеттер колонизатордун пландарынын туткунуна айланат. Буга Американын Мисирге жылда бир миллиард долларга жакын карыз берип жатканы мисал боло алат. Бул карыздардын чоң бөлүгү аскерий тармакка берилет. Дагы бир мисал: 1989-жылы Американын Иорданияга катуу шарттарды коюшу улуттук валютанын жарымынан көбүнө кунсузданышына алып келди. Натыйжада, Иордания динары 1,4 долларга туура келип калды. Америка ушундан кийин Иорданияга экономикалык шарттарды койду. Дагы бир мисал:

акыркы он жыл ичинде Тунис динары Эл аралык Валюта Фондунун саясаттары, динарды конвертация кылуу шарттары жана карыздар акысына боло турган башка шарттар себептүү 40 %га төмөндөп кетти. Мындан бир нече күн мурда Америка парламентте демократия колдонулбай, конституция аткарылбай жатканын шылтоолоп, Туниске эл аралык мекемелер аркылуу бериле турган жардамды токтотушу динардын куну түшүшүн күчөттү. Булардын баары саясий аралашуу жана малайларды пайда кылуу максатында ишке ашырылды...

5 – Жергиликтүү малайлар аркылуу айла-амал кылуу жана тузак коюу. Америка бул ыкманы яхудийлердин Газага каршы экономикалык курчоосу жана тынымсыз согуштар учурунда Хамас кыймылына каршы колдонду. Максат – Хамасты моюн сунуу планына көндүрүү болгон. Бул нерсе Мисир, Иран жана Түркия мамлекеттери яхудийлердин кылмыштуу чабуулдары алдында Хамас кыймылына жардам берүү аркылуу куткаруучулук жана ортомчулук ролун ойношкондо көрүндү... О.э. колонизаторлордун пландарын аткарууда, кафир мамлекеттерге көз каранды болуп, алар айтып жаткан моюн сунуу чечимине ыраазы болууда көрүндү. Америка бул ыкманы мурун Фалестин Азаттык Уюмуна карата колдонду. Ошондо т.а. 1982-жылы Азаттык уюму Бейруттан чыкканда колдоп-кубаттоочу мамлекеттер ага башбаанек берген. Бул ыкма дүйнөдөгү башка региондордо дал ушул жол менен колдонулат.

6 – Эл аралык мекемелер, алардын калктар арасындагы тынчтыкты жана жакшы жашоону орнотуудагы ыкмалары же колонизаторго кызмат кылган эл аралык коркутуулары. Бул мекемелердин эң белгилүүсү – Бириккен Улуттар Уюму. БУУ эл аралык чыр-чатактарды чечүүдө куткаруучу жана ортомчу болуп көрүнсө да, түпкүлүгүндө, саясий садакатты алуу жана мамлекеттерди өз кучагына киргизүүгө мажбурлоо ишинде Америка жетекчилигиндеги кафир мамлекеттерге кызмат кылат. Буга ушул колонизатор мекеменин Фалестин маселеси, Ливан маселеси жана дүйнөдөгү башка маселелерде жарым кылымдан ашуун убактан бери кылган иштерин мисал кылса болот.

7 – Саясий элита жана интеллектуал малайларды пайда кылуу, колонизаторлук саясаттарын, программаларын жана саясий пландарын өнүктүрүү, адамдардын жүрөгүнө коркуу салуу, Батыш, анын илимий жана өнөр жай жаатындагы өнүгүүсүнө жетүү мүмкүн

эмес деген фикирди жаюу о.э. Батыш жана анын мусулман өлкөлөрүндөгү план жана саясаттарына ээрчибей коюу мүмкүн эмес деген фикирлерди жаюу. Бул нерсе исламий дүйнөнүн баарында ачык-айкын. Колонизаторлук саясаты алга сүрүлүп жаткан өлкөлөрдө Батыш кээде коркутуу жана кээде алдап-азгыруу аркылуу саясий элитанын садакатын алууга аракет кылат...

Булар кафир Батыш жетекчилери мусулман өлкөлөрүндө регионду тизгиндөө, саясий жактан көз каранды кылуу жана малайларды өзүнө тартуу саясатында колдонуп жаткан эң көзгө көрүнгөн ыкмалар. Калктардын көпчүлүгү, айрыкча, мусулман өлкөлөрү аскерий баскынчылык доорунан кийин мындай кара мүртөз ыкмаларга алданбай турган болуп калды. Батыштын максаттары, жалаң пайдага негизделген материалдык иштери ачык көрүнүп калгандан кийин адамдар колонизаторду, ал тургай, анын сакафатынан таасирленген малай башчыларды жаман көрүп калды. Колонизаторго каршы биринчи козголоңдор адамдар кафир колонизаторду жаман көрүүсүн далилдеди. 2010-жылы колонизатордун малайларына каршы жасалкан элдик козголоңдор калкта жалпы аң-сезим бар экенин о.э. колонизаторду жана анын мусулман өлкөлөрүндөгү малайларын жаман көрүшүн далилдеди... Батыш азыр да демократия, адам укуктары жана терроризмге каршы күрөш сыяктуу адаштыруучу максаттар менен кээ бир мусулмандарга жабышып алууда... Бул Батыш түшүп калган акыркы аң болуп, ал ошол жайдан туруп курчап алуу жана саясий малайлыкты алуу ыкмаларын колдонууда. Бирок, анын мусулман өлкөлөрүндөгү иштери аста-секин ачылып барууда...

Жыйынтыктап айтканда, жалгыз Ислам гана фикирий канааттануу, хужжат жана далилге негизделет. Ислам алдоо жана айла-амал кылуу ыкмаларын колдонбойт. Дагы ал алсыз калктарды тузака түшүрүү үчүн айла-амал жана саясий куулукту иштетпейт... Ислам акылга негизделген жана фитратка ылайык келет. Ал калктарды алдоо жолу менен эмес, чыныгы көрүнүштө зулумдан азат кылууга аракет кылат. О.э. ал элдин байлык жана ресурстарынан ач көздүк менен пайдаланбайт, тескерисинче, өз салтанаты астындагы калктар бейпил жашашы үчүн аларга байлык берет... Химсте Абу Убайда ибн Жаррах менен болгон окуя бул дин рахмат жана хидаят дини экени о.э. ал адамдарды адамдарга ибадат кылуудан жалгыз Аллахка ибадат кылууга алып чыгуу үчүн аракет кылышына далил... Муну тарыхчылар мындай деп

эскеришет, Химс калкы мусулмандар алардын өлкөсүнөн чыгып кетип жатышканына капа болуп, Уммат кыямат күнгө чейин эсте сакташы керек болгон сөздөрдү айтышты. Ошондо алардын монах жана епископтору Абу Убайдага мындай дешкен: «Бизди таштап кетишиңерди каалабайбыз. Биз менен бирге калгыла. Аллахка ант болсун, румдуктар биздин динибизде болушса да, силер аларга караганда жакшырааксыңар. Себеби, алар байлыктарыбызды тартып алышты жана өзүбүздү сабашты. Силер болсо, байлыкты бизге кайтардыңар»!

Албетте, Ислам саясаты жана ыкмалары акыйдасына тескери эмес. Бул саясат алардын байлык жана ресурстарын ач көздүк менен пайдаланбады. Бул болсо, ушул дин гана адамзатты башкаруу, анын инсанийлигин жана урматын үйрөтүү, кадырын көтөрүү о.э. аны акыйкат жана туура жолго жетектөөгө кудуреттүү экенине далил...

Биз Аллахтан Ислам Умматын Аллахтын динин колдонушу о.э. адамдарды куткаруу үчүн динди жакшылык жана хидаят рисалаты катары көтөрүшү аркылуу сыйлашын сурайбыз. □

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>Жидда пляждарындагы оюн-күлкү кечелери</p>		
<p>Саудиялыктар аптанын соңундагы эс алуу күнүн мамлекеттин эң ачык шаары эсептелген Жиддада Кызыл деңиз жээгиндеги пляжда эркек-аял аралашып өткөрүүсү мүмкүн. Эми алар кум үстүндө, музыканын коштоосунда конокторго «кызыктуу» убакыт тартуулай турган түнкү кечеде бийге түшө алышат. Бул кечелерде аялдар бикиниде жүрүшү, чылым чегиши жана үй жаныбарларын өздөрү менен бирге алып жүрүшү мүмкүн... Бул – канзада Мухаммад ибн Салмандын 2017-жылы мураскор канзада болгондон бери жетишкен ийгиликтеринин бири. Өткөн жылы август айында өлкө батышындагы Жидда шаарынан 125 км. алыста жайгашкан, король Абдуллах атындагы экономикалык шаарда ачылган «Таза пляж» ондогон жылдарда мындай бузукулукту кабыл албаган мамлекеттеги жаңы жана сейрек тажрыйба болуп эсептелет. Мындан тышкары, пляждын күзөтчүлөрү конок эркек-аялдардан нике тууралуу сүрүштүрбөйт. Бирок, күзөтчүлөр коноктордун «өздүктөрүн» сыр сактоо максатында алардын телефондорун алып, пластик идиштерге салып коюшат. Пляжга кирүү билети 300 риял (80 доллар) турат.</p> <p>Ал-Ваъй: король Салман жана анын уулунун Ислам жана мусулмандарга айла-амал кылууда, Аллахтын душмандары болгон Батыш жана яхудий башчыларын колдоп-кубаттоодо ойноп келген жашыруун ролу аяктап калды. Мунун себеби бир, ал да болсо, саясий Исламдын кайра өнүгө баштаганы. Саясий Ислам майданга келгенде ага каршы согушта Батыштын колундагы уу канжар кызматын өтөп келген Саудия жана Булуң өкүмдарлары, алардын катарында, бүткүл региондогу өкүмдарлар качканы орун таба алышпайт.</p>		
<p>Мухаммад ибн Зайид Жакынкы Чыгыштагы эң кабатыр жараткан адам</p>		
<p>Испаниянын «Публика» журналы өз отчетторунун биринде «Абу Даби принци Мухаммад ибн Зайид Жакынкы Чыгыштагы эң кабатыр жараткан адам, себеби, ал региондогу бардык чыр-чатактарга түздөн-түз аралашат» деп билдирди. Бирок, журнал эми өз отчетун кайра карап чыгууда жана Вашингтондон дагы жагымдуу жышаана келишине үмүт кылууда. Журналда жазылгандай, Ибн Зайиддин фитналары аскерий аралашуу аркылуу</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذَلُهُ وَلَا يَخْرُقُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зудум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
<p>Ливиядан Туниске чейин, Ямандан Мисир, Катар жана Түркияга чейинки саясий чөйрөнү уулаган. Ал муну Ливияда жалданма согушкерлерди акча жана курал менен камсыздоо, Тунисте туруктуулукту бузуу, Катарда башка мамлекетке каршы тузак коюу, Түркияда ыңкылап уюштуруу сыяктуу иштер аркылуу ишке ашырган. Гезитте айтылгандай, Мисирде Ихванул Муслимин жамаатын жок кылуу үчүн Мисир президентине сунуш кылынган жардам – Тунисте болгондой – башка залым акидерге берилген жардамдын өзү. Басма сөздө айтылгандай: «Анын аралашуусу жана (Израиль) менен тил бириктирүү себептүү араб дүйнөсүнөн саясий Ислам кайып болду».</p> <p>Ал-Ваъй: саясий Исламга душмандык кылууда Ибн Зайидге жете турганы жок. Ал мусулмандарды куугунтуктоо жана анын эң ишеничтүү союздашы болгон яхудийлер менен кызматташууда шайтанга окшойт.</p>		
<p>UNRWA агенттиги «фалестиндиктердин кайтышына» байланыштуу терминдерди жок кылып, Куръандын аяттарына тыюу салууда</p>		
<p>Фалестин качкындарына жардам берүү жана жумуш менен камсыздоо боюнча иш алып барган «UNRWA» агенттиги фалестиндиктердин кайтышына жана качкындарга байланыштуу терминдерди иштетүүдөн кайтарып, «жихад» же «мунафыктар» жөнүндө сөз болгон Куръандын аяттарына тыюу салууда. UNRWA мугалимдери тарабынан даярдалган онлайн окуу куралдарында пайдаланууга тыюу салынган ушул терминдер 1948-жылдан бери баскынчылык астында калган Куддус, Яффа, Хайфа жана Акка сыяктуу Фалестин шаарларынын атын да өз ичине алат. Бул тыюу салуу UNRWA карманган «бейтараптык» принциптерин актайт. Агенттиктин өкүлү айтышынча, БУУнун бир структурасы болгон UNRWA БУУ принциптерин жана мыйзамдарын аткарышы керек. Ал сыяктуу UNRWA кээ бир Куръандын аяттарын колдонууга чектөөлөр койду жана аларды «бейтараптыкты» бузуу деп эсептеди. Бул нерсе сионисттердин жана агенттиктин ишин көзөмөлдөгөн эл аралык институттардын басымы натыйжасында жүзөгө келген деп айтылат. UNRWA бейтараптыкты шылтоолоп бир катар кызматкерлерин бейтараптыкты бузду деп айыптап, эл аралык күзөтүү уюму тарабынан тапшырылган отчётко</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>байланыштуу тергөө ачыкталганга чейин убактылуу жумуштан бошотту.</p>		
<p>Ал-Ваъй: UNRWA тарабынан угуп жаткан жана окуп жаткан нерселерибиз таң калычтуу эмес, себеби, ал Батыш тарабынан түзүлгөн. Ошондуктан, аны бул иштерди басым себептүү ишке ашырып жатат деп айтылган. Тескерисинче, ал өз каалоосу менен кылат жана бейтараптыкты айтат.</p>		
<p>Гезит: Хамидатийдин иниси жетектеген аскерий делегация (Израилге) жашыруун сапар кылган</p>		
<p>Суданда чыккан гезит Хамидатийдин иниси жана суверенүү кеңештин вице президенти Абдуррахман Хамадан Доклу Хамидатий жетектеген делегация (Израилге) жашыруун сапар кылган. Делегациянын курамында Хамидатийден тышкары коргоо өнөр жай башчысы Миргани Идрис Сулайман да болгон. Гезит сапар жөнүндө башка маалыматтарды жазбаган. Хартумдагы өкмөт гезитте жазылгандарды тастыктаган да, четке каккан да жок. Судан маалымат каражаттарында айтылгандай, Судан үстүбүздөгү жылдын октябрь айында Вашингтондо яхудий вужуду менен мамилелерди нормалдаштыруу боюнча расмий келишимге кол коёт. Ушуга байланыштуу «Вилла» деген ибраний тилде иш алып барган веб сайт кабарлашынча, Судандагы өкмөт баскынчы (Израиль) разведкасы Хамидатий менен жолугушканын жана эки тарап ортосундагы алакалардан «ачууланган». Веб сайт ишара кылышынча, самолётторду күзөтүү көрсөткөндөй, Моссаддын мурдагы башчысы Ёсси Коэн пайдаланган самолёт Судан аймагына бир нече ирет конгон жана бортунда Хамидатийдин адамдары менен жолугушуу үчүн келген жогору кызматтагы адамдар болгон. Бул болсо Бурханды Бенямин Нетаняху премьер-министр болуп турган убакта бул туурасында бир нече ирет даттанууга үндөгөн.</p>		
<p>Ал-Ваъй: соңку учурларда Хамидатий менен Бурхан ортосунда бийлик үчүн күрөш алкагында тез-тез чыр-чатактар болуп жатканы күзөтүлүүдө. Хамидатий өз деңгээлин мына ушундай жолугушуулар аркылуу бекемдеген деген айып коюлган. Өкмөттөгүлөр Аллахтын да, элдин да каарынан коркпой, яхудийлер Америка ыраазылыгынын ачкычы деген фикирди Суданда таратышууда.</p>		
<p>Нидерланд муниципалитеттери мечиттер боюнча «жашыруун иликтөө» өткөрүшкөн</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذَلُهُ وَلَا يُخْفَرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
<p>Нидерланддын «НРС Ханделсблад» гезити 2021-жылы 16-октябрдагы чыгарылышында кеминде он муниципалитетте мечиттер, алардын имамдары, исламий коомдордун директорлору жана коомдогу таасирдүү мусулмандар жөнүндө «жашыруун иликтөө» өткөрүлгөнүн билдирди. Гезитте жазылгандай, мусулман диаспоралары калың жашаган ири шаарларда болуп өткөн бул жашыруун текшерүү Нидерланд коопсуздук жана терроризмге каршы күрөш агенттиги тарабынан каржыланган. Гезитте айтлгандай, иликтөөдөн максат – «Нидерландда активдүү болгон мечиттердин имамдары, мусулман мекемелери жана уюмдарынын келип чыгышы жана алардын экстремисттик, террористтик уюмдарга болгон алакаларын үйрөнүү».</p> <p>Ал-Ваъй: мусулман өлкөлөрүндө саясий Ислам жайылышы жана анын түрдүү мамлекеттерге тийгизген таасиринен бүткүл Европа кабатырда. Айрыкча, ал өзүн мусулман жарандары менен интеграция саясатында ийгиликке жетише албаган деп эсептейт... Ал дагы өз коому картайып жатканы жана ар кандай боло турган исламий өзгөрүүгө туруштук бере албашын билет.</p>		
<p>Пайгамбар ﷺды мыскылдаган карикатуралардын автору Швециядагы үрөй учурган жол кырсыгында каза болду</p>		
<p>2021-жылы 3-октябрь күнү Пайгамбар Мухаммад ﷺ ды маскаралаган сүрөттөрү менен белгилүү болгон швециялык сүрөтчү Ларс Вилкс жол кырсыгында каза болду. 75 жаштагы сүрөтчүнүн унаасы жүк ташуучу унаа менен кагылышуусунун натыйжасында өзү менен бирге болгон эки полиция да каза болду. Швеция полициясынын маалыматына ылайык, эки автоунаа тең өрттөнүп кеткен.</p> <p>Ал-Ваъй: табалоо эмес, Ислам сабыры менен айтабыз, эгер ал мусулман болуп өлгөндө, бул анын мурунку бардык күнөөлөрүн өчүрмөк.</p>		
<p>Бангладеште Исламофоб сүрөттөргө каршы нааразылык демонстрациялар уланууда</p>		
<p>Өлкөнүн чыгышында жайгашкан Камилла районундагы индуc ибадатканасындагы айкелдин буту астында Куръан турганы чагылдырылган сүрөт Бангладештеги нааразылыктарга себеп болду. Сүрөт социалдык тармактарда тарап кеткенден кийин бул окуя көпчүлүк мусулман көпчүлүктү «акаарат кылуу» деп</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>эсептелген. Полиция менен кагылышуулар болуп өткөндөн кийин нааразылыктар аяктаган. Борбор калаа Даккадагы борбордук мечиттин жайгашкан чоң көчөдө он миңдеген адам чогулган. Демонстранттар «Ислам душмандары куласын» жана «Кылмышкерлерди асқыла» деп кыйкырып чыгышкан жана өкмөттөн Куръанды тебелеп жаткандарды кармап, сүрөткө жооптуу болгон кишилерди өлтүрүүнү талап кылышкан. Бул окуя калктын 9%ын индустар түзгөн жана калкы болжол менен 160 миллионго жеткен Бангладеште жүз берүүдө. Учурда өлкөдө расмий дин Ислам дини болуп, мусулмандардын саны жалпы жарандардын 89,7%ын түзөт.</p> <p>Ал-Ваъй: Индия Исламга каршы дүйнөлүк чабуулга кошулду. Бул чабуул Индия ичинде болобу же сыртындабы, айырмасыз, Исламдын жашоого кайтышын алдын алууга жана алсыратууга каратылган дүйлөнүк пландын бир бөлүгү. Биз – бул сыяктуу агрессиялар мусулмандар өз динин дагы да бекем карманып, Исламдын турмуштагы ролун күчөтөт деп айтабыз.</p>		
<p>Америкалык жазуучу: Кошмо Штаттар жарандык согуштун коркунучуна туш болууда</p>		
<p>Америкалык жазуучу Роберт Каган «Вашингтон посттогу» макаласында Кошмо Штаттардагы массалык зомбулуктар башталышынан, федералдык бийликтин кулашынан, өлкө демократ жана республикачылар ортосундагы атаандаш анклавдарга бөлүнүшүнөн эскертти. Автор мындай дейт: «Бул кризистин эскертүүчү белгилери саясат, эпидемия, экономика жана дүйнөлүк кризистерге байланыштуу проблемалар менен жашырылышы мүмкүн. Бирок, алар мурда эле бар экенине күмөн жок». Автордун айтымында, Дональд Трамп 2024-жылы дагы республикачылар тарабынан президенттикке талапкер катары көрсөтүлөт. Автор: «Бул адам (Трамп) сурамжылоо натыйжаларына ылайык чоң үстөмдүккө ээ. Ал шайлоо кампаниясына чоң каражат бөлөт. Учурда бул тармакта демократтардын мүмкүнчүлүгү өтө төмөн», - дейт. Ал Трамп жана республикачыл шериктери кийинки президенттик шайлоодо ар кандай жол менен жеңишке жетүүгө даярдык көрүп жатканын баса белгиледи. Трамп 2020-жылдагы акыркы президенттик доорунда атаандашы Жо Байденге карата айткан шылуундук айыптоолору келечектеги ар кандай</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذَلُهُ وَلَا يَخْرُقُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
<p>натыйжаларда биринчиликти талашуу үчүн негиз болот. О.э. бул анын пайдасына болбошу да мүмкүн. Кээ бир республикачыл талапкерлер 2022-жылдагы шайлоонун натыйжалары боюнча айла-амалдарды кайталоого даярдык көрүшүүдө. Автор: «Трамп жана анын тарапкерлери шайлоого жооптууларды жергиликтүү жана мамлекеттик деңгээлде көзөмөлдөөнү камсыздоо үчүн бүткүл өлкө бойлоп түзүлгөн кампания өткөрүшүүдө», - деп баса белгиледи. 2020-жылдагы шайлоодо ушул нерсе жок болгон. Автордун айтымында, бул тартипсиздиктерге сахна жаратышы да мүмкүн.</p> <p>Ал-Ваъй: учурда Америка кыйроого жакындап, ичинен ыдырап жатканынан кабар берген белгилер бир далай... Эгер, реалдуу проблемалар болбосо, бул сыяктуу тынчсыздануулар да болбойт эле. Реалдуу проблемалар болсо вулкандын күлдөрү астында жашынган, жарылуу алдында турат.</p>		
<p>Мали Францияны Кидалда террорчуларды даярдап жатат деп айыптады</p>		
<p>Малинин өткөөл өкмөт башчысы Шегул Маига региондо турганын актоо үчүн Малинин түндүк бөлүгүндө, Алжир менен чектеш Кидал районунда «террорчу топторду даярдоодо» деп Парижди айыптады. Бул айыптоодон кийин Мали менен Франциянын ортосундагы мамилелер сууду. Малинин премьер-министри Россиянын «Новости» маалымат агенттигине берген интервьюда мындай деди: «Мали өкмөтү француздар көзөмөлдөгөн Кидал анклавына жетип бара албайт. Себеби, ал жерде Француз офицерлери тарабынан окутулган куралдуу топтор бар. Бизде ал жөнүндө далилдер бар». Ал Малинин түндүгүндө Франциянын турушу «мыйзамсыз болуп, Мали өкмөтү менен Париж ортосундагы кызматташтык келишимине кирбейт» деп эсептейт. Бул билдирүүлөр Бамако менен Париждин ортосундагы кризисти дагы күчөттү. Бул Малинин тышкы иштер министрлиги биринчи ирет Франциянын Малидеги элчисин чакыргандан бир нече күн өтүп жүз берүүдө. Ошондо Малинын тышкы иштер министрлиги Франциянын өлкөдөгү элчисин Франция президенти Эммануэл Макрондун Мали жөнүндө айткан «алгылыксыз сөздөрү» үчүн чакырган. Бул өзгөрүүлөр, айрыкча, Мали Россиянын «Вагнер» жеке аскерий компаниясы менен келишим түзгөндөн кийин Парижди өз кошунударын Малиден чыгарып кетишин тездетиши мүмкүн.</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Муулман муулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>Ал-Ваъй: Макрон ар бир багытта өзүн окко тосууда. Ал колонизаторлук өңүттө туура эмес билдирүүлөрдү берип жатат, мисалы, ал Алжир калкын алар адам эмес дегени же Малиге каршы ушул кабарда келген сөздөрдү айтканы сыяктуу. О.э. Франция-Африка саммитин өткөрүп, улуу жаштагы акимдердин ордуна жаш акимдерди коюу жөнүндөгү сөздөрү, Африкадагы колонизаторлугу туурасында кечирим суроодон баш тартканы сыяктуу. Бул колонизатор Франциянын ачык-айкын текебердиги. Эгер, Аллах кимдир бирөөгө ачууланса, аны Аллахтын каарынан эч нерсе куткара албайт. □</p>		

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

فَلْيَبْأَيِّهَا النَّاسُ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مَكُّ أَلْسِنَتٍ وَالْأَرْضُ ضَلَّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ أَفُنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ بِاللَّيْلِ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَتِهِ وَأَدْبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿

«Айткын: “Эй адамдар, албетте, мен силердин баарыңарга жиберилген Аллахтын элчисимин. Ал асмандардын жана жердин Ээси. Эч кандай илах жок, Анын Өзү гана бар. Өмүр жана өлүм бере турган да Ал Өзү. Демек Аллахка жана Анын элчисине – Аллахка жана Анын сөздөрүнө ишенген сабатсыз пайгамбарга ыйман келтиргиле жана аны ээрчигиле – балким Туура Жолду табарсыңар»» [7:158]

Ибн Касир өз тафсириңде мындай дейт: «Аллах Таала Өз пайгамбары ﷺ га «يَا أَيُّهَا النَّاسُ» *Эй адамдар*» дегин деп айтууда. Бул кызыл-кара түстүү адамдарга жана араб-ажамга карата хытаб. «إِنِّي إِلَهُكُمْ جَمِيعًا» *албетте, мен силердин баарыңарга жиберилген Аллахтын элчисимин*» дегени болсо, Пайгамбар ﷺ дын улуу жана бийик даражасына басым жасалууда. Себеби, ал пайгамбарлардын акыркысы болуп, адамдардын баарына жиберилген. Дагы башка аяттарда Аллах Таала мындай дейт:

﴿قُلْ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾

«Айткын: “Аллах силер менен менин ортомдо күбө. Силерди жана Куран жеткен адамдарды эскертүүм үчүн мага – мына ушул Куран вахий кылынды» [6:19]

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَأَلْنَاوْا مَوْعِدَهُ﴾

«Бардык топтор арасынан ким ал Куранга кафир болсо, ага убада кылынган жай-тозок» [11:17]

﴿قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَكْرَبُ وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ﴾

«Ахли китабдар жана сабатсыз бутпарастардан: «Исламга кирдиңерби?» - деп сурагын! Эгер, Исламга киришсе, анык Туура Жолду табышыптыр. Эми, эгер баш тартышса, анда, сенин мойнуңдагы милдет аларга жеткирип коюу гана» [3:20]

Бул жөнүндө мындан башка аяттар өтө көп болгондой, хадистер да көп. Мухаммад ﷺ бүткүл ааламдарга жиберилген Аллахтын

элчиси экендиги Ислам дининдеги белгилүү жана машхур нерселерден.

Имам Бухарий (рахимахуллах) бул аяттын тафсиринде мындай дейт: «... Абу Идрис Хуланий айтат: Мен Абу Дарданын мындай деп айтканын уктум: Абу Бакр менен тартышып калышты жана Абу Бакр Умардын ачуусун келтирди. Умар андан ачууланып кетип калды. Ошондо Абу Бакр анын артынан кечиришин сурап ээрчиди. Бирок, Умар аны кечирбестен үйүнүн эшигин жаап алды. Ошондо Абу Бакр Расулуллах ﷺдын алдына барды, биз болсо ошол жерде элек. Ошондо Расулуллах ﷺ: «Досуңа эмне болду, энеге мынчалык ачууланды?», - деди. Умар болсо кылган ишине бушайман болуп, Расулуллах ﷺга салам берип, жанына келип отурду. Кийин Расулуллахка болгон ишти айтып берди. Ошондо Расулуллах ﷺ да ачууланды. Абу Бакр болсо: «Эй, Аллахтын Расулу, Умарга караганда мен адилетсиздик кылдым», - деди. Ошондо Расулуллах ﷺ: «Силер мени менен досумду качан жөн коёсуңар? Себеби, мен: «Эй адамдар, мен силердин баарыңарга Аллахтын расулумун», - дегенимде, силер мени жалганчыга чыгардыңар, бирок, Абу Бакр: «Туура айттыңыз», - деген ». Бухарий риваяты.

Имам Ахмад айтат: Абдуссамад Ибн Аббастан риваят кылган хадисте Расулуллах ﷺ мындай дейт:

«أَعْطَيْتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي - وَلَا أَقُولُ فَخْرًا: بُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، الْأَحْمَرَ وَالْأَسْوَدَ، وَنَصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُحِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ وَلَمْ تُحَلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهْرًا، وَأَعْطَيْتُ الشَّفَاعَةَ فَأَخْرَجْتُهَا لِأُمَّتِي، فَهِيَ لِمَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا»

«Мага мурдагы пайгамбарларга берилбеген беш нерсе берилди. Бирок, мен муну сыймыктануу менен айтып жаткан жокмун: мен кызыл-кара түстүү адамдардын баарына элчи болуп жиберилдим, бир айлык аралыктан туруп коркуу сала турган болдум, мурда эч кимге адал кылынбаган олжолор адал кылынды, мага жер жүзү мечит жана таза кылып берилди, мага шафаат кылуу берилди, мен аны Умматым үчүн кыямат күнүнө калтырдым. Ал Аллахка эч кимди шерик кылбаган киши үчүн».

Имам Ахмад айтат: Кутайба ибн Саид Умар ибн Шуайбдан, ал болсо атасынан, ал атасынан риваят кылат. Расулуллах ﷺ Табук казаты жылында түндө намаз окуп жатканда айланасында

сахабалардын бир канчасы коргоп турушту. Ошондо ал намаз окуп болгон соң, аларга мындай деди:

«لَقَدْ أُعْطِيتُ اللَّيْلَةَ خَمْسًا مَا أُعْطِيَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي، أَمَا أَنَا فَأَرْسَلْتُ إِلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ عَامَّةً، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي إِنَّمَا يُرْسَلُ إِلَى قَوْمِهِ. وَنُصِرْتُ عَلَى الْعَدُوِّ بِالرُّعْبِ، وَلَوْ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ مَسِيرَةٌ شَهْرٍ لَمَلِئْتُ مَنِّي رُعبًا. وَأَحَلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ أَكْلَهَا وَكَانَ مِنْ قَبْلِي يُعْظَمُونَ أَكْلَهَا، كَانُوا يُحْرِقُونَهَا. وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهْرًا، أَيْنَمَا أَدْرَكْتَنِي الصَّلَاةُ تَمَسَّحْتُ وَصَلَّيْتُ، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي يُعْظَمُونَ ذَلِكَ، إِنَّمَا كَانُوا يُصَلُّونَ فِي بَيْعِهِمْ وَكَنَائِسِهِمْ. وَالْخَامِسَةُ هِيَ مَا هِيَ، قِيلَ لِي: سَلْ، فَإِنَّ كُلَّ نَبِيٍّ قَدْ سَأَلَ. فَأَخَّرْتُ مَسْأَلَتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ لَكُمْ وَلِمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»

«Мага бул түндө менден мурда эч кимге берилбеген беш нерсе берилди. Мен адамдардын баарына элчи болуп жиберилдим, менден мурдагылар болсо, өз коомуна гана жиберилген. Мага душманга коркуу салуу берилди, эгер мени менен алардын ортосунда бир айлык аралык болсо да, алар менден коркушат. Мага олжолор адал кылынды, менден мурдагылар аны күнөө деп эсептеп өрттөп жиберешет эле. Мага жер жүзү мечит жана таза кылып берилди. Анткени, каерде болсом да намаз убагы кирсе, даарат алып намаз окуй берем. Менден мурдагылар муну күнөө деп эсептеп, өздөрүнүн ибадатканаларында жана чиркөөлөрүндө окушкан. Бешинчиси болсо, мага «сура, себеби, бардык пайгамбарлар сураган» деп айтылды. Бирок, мен сурашымды Кыяматка калтырдым. Ал да босло силер жана ла илаха иллаллах деп күбөлүк берген киши үчүн».

Имам Ахмад дагы айтат: Мухаммад ибн Жаъфар Абу Муса Ашъарийден риваят кылган хадисте Расуллуллах ﷺ айтат:

«مَنْ سَمِعَ بِي مِنْ أُمَّتِي، أَوْ يَهُودِي، أَوْ نَصْرَانِي، فَلَمْ يُؤْمِنْ بِي لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ»

«Кимдир бирөө – яхудий болобу же христиан болобу – мен жөнүндө Умматымдан угуп, бирок, ыйман келтирбесе, бейишке кирбейт». Бул хадис Имам Муслимде Абу Мусадан мындай лафз менен келген:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يَسْمَعُ بِي رَجُلٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ، يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ لَا يُؤْمِنُ بِي إِلَّا دَخَلَ النَّارَ»

«Жаным колунда болгон Затка ант болсун, ким – яхудий болобу же христиан болобу – Умматтан мен жөнүндө укса, бирок, ыйман келтирбесе, бейишке кирбейт». Аяттагы:

(لَاذِي لَهُ مَلِكٌ أَلَسَّوَتْ وَأَلْأَرْضُ) ﴿

«Асман жана жердин падышалыгы Ага таандык болгон зат» [85:9]

дегендин мааниси Аллахтын сыфаты болуп, ал жөнүндө Расулуллах ﷺ мындай деген: «Мени жиберген Зат бардык нерселердин Жаратуучусу, Роббиси жана Кожоюну. Мүлк, тирилтүү жана өлтүрүү Анын колунда, акимдик да Аныкы.

(هُمُؤَا بِرَاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ) ﴿

«Аллахка жана Анын сөздөрүнө ишенген сабатсыз пайгамбарга ыйман келтиргиле» дегени Аллах Таала Мухаммад аларга жиберилген элчи деп, аларды ал кишини ээрчүүгө жана ыйман келтирүүгө буйруп жатат.

(النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ) ﴿

«сабатсыз пайгамбарга». Бул жерде силерге байыркы китептерде убада кылынган жана кабары берилген киши деп айтылууда. Себеби, Пайгамбар ﷺ алардын китептеринде сыфатталган эле. Ошондуктан:

(النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ لَأَذِي يُؤْمِنُ بِرَأِ اللَّهِ وَكَلِيمَتِهِ) ﴿

«Аллахка жана Анын сөздөрүнө ишенген сабатсыз пайгамбарга» деп айтылууда. Башкача айтканда, сөзү амалын тастыктаган жана Роббиси тарабынан жиберилген нерсеге ыйман келтирген пайгамбар деп айтууда.

(وَتَأْتِيَهُمْ) ﴿

«.. ээрчигиле» – бул анын жолуна жүргүлө жана изинен баскыла деген маанини билдирет.

(لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ) ﴿

«Балким Туура Жолду табарсыңар» – балким, туура жолго түшөрсүңөр. □

БЕЙИШ БАКТАРЫ

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا»
Расулудлла ﷺ айтты: «Эгер бейиш бактарынан
өтсөңөр, (анын мол-көл мөмөлөрүнөн)

БЕЙИШ БАКТАРЫ

АЛЛАХТЫН ЭЛЧИСИ МУХАММАД – МУСУЛМАНДАР ЖАНА БАРДЫК АДАМДАР ҮЧҮН ЭҢ ЖОГОРКУ ҮЛГҮ

Расулудлла ﷺ аманат, ырайым, ахлак, берешендик жана адилетте үлгү болгон... Кантип андай үлгү болбосун, акыры Аллах Таала бардык адамдарга рисалат болгон акыркы рисалатты ага ишенип тапшырган болсо. Пайгамбар ﷺ бул рисалаттын акысын эң жакшы аткарган киши болду. Пайгамбарлык жиберилишинен мурда Курайш ал кишини Садикул амин деп атап, ал алардын ортосунда чыккан талаш-тарыштарды чечип берген жана адамдар аманаттарын ага ишенип тапшырышкан. Ал эч бирине кыянаттык кылбаган жана чоң ката да кылбады. Ал тургай, Хадича энебизге үйлөрүнүшүнүн себеби да туура сүйлөгөнү жана өтө аманаткөйлүгү менен сыпатталганы болду. Анын берешендиги ушундай бир даражада эле, суроодон мурда берүүгө шашылчу. Ошондуктан, ал мындай деген: «Эгер, ушул Ухуд тоосундай алтыным болсо, анын менин алдымда үч күн калышы мени кубандырбайт. Карызыма төлөшүм үчүн керек болгонун калтырып, калганын Аллах Тааланын пенделери үчүн (ал оң жана сол, арты тарабына ишара кылып) антип-минтип сарфтагыла демекмин». Расулудлла ﷺдын бардык сыфаттарына назар салган киши бир да кемчилик таба албайт. Ошондуктан, ал Аллах Тааланын:

وَتَكْ لِعَلَى خَلْقٍ عَظِيمٍ

«Албетте сен улуу Хулк үстүндөсүң»

[68:4]

деген сыфатка акылуу. Аллахтын Өзү күбөлүккө жетиштүү.

Эгер, кайрымусулмандар бул хадистер жөнүндө фикирлешкенде, ордуларынан турбастан ыйман келтиришмек.

Эки сахих топтомдо Бухарийдин лафзы менен Абу Хурайрадан риваят кылынган хадисте Расулудлла ﷺ айтат:

«إِنْ مَثَلِي وَمَثَلِ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ، إِلَّا مَوْضِعَ لَبَنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ، وَيَقُولُونَ: هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبَنَةُ. قَالَ: فَأَنَا اللَّبَنَةُ، وَأَنَا خَاتِمُ النَّبِيِّينَ»

«Менин жана менден мурунку пайгамбарлардын мисалы кудум бир үйдү жакшылап, кооздоп куруп, бир бурчунан бир кышынын ордун калтырып койгон кишиге окшойт. Адамдар аны айланып көрүп, суктанышат жана ошол кыш да ордуна коюлганда эле, дешет. Мен ошол кышмын. Мен набийлердин акыркысымын». Имам Нававий Набий ﷺдын фазилаты жөнүндө мындай дейт: «Албетте Аллах Таала ал аркылуу элчилерди жиберүүнү токтотту жана дин мыйзамдарын толук кылды». Имам Ахмаддын Муснадында Абдуллах ибн Масъуддан мындай делет: «Аллах Таала адамдардын жүрөгүнө карап, алардын ичинде Мухаммад ﷺдын жүрөгү эң жакшы жүрөк экенин тапты жана аны тандап алып, рисалаты менен жиберди».

Бухарий өзүнүн сахих топтомунда Ата ибн Ясирден мындай риваят кылат: Ясир айтат: Мен Абдуллах ибн Амр ибн Аска жолугуп: «Расуллаллах ﷺдын Тоороттогу сыфаттары жөнүндө айтып бериңиз», - дедим. Ошондо ал макул, Аллахка ант, ал киши Куръандагы кээ бир сыфаттар менен тооротно да сыфатталган. Т.а. анда мындай делет: Эй Пайгамбар, Мен сени күбө, кушкабар берүүчү, эскертүүчү, уммийлерге корукчу кылып жибердим. Сен Менин кулум жана элчимсиң, мен сени Мутаваккил деп атадым. Ал адепсиз, орой жана базарларда ызы-чуу көтөрө турган эмес. Ал жамандыкка жамандык менен жооп кайтарбайт, бирок, кечирет. Аллах аны туура эмес жолдогу улут «ла илаха иллаллах» демейинче о.э. сокур көздөрдү, дүлөй кулактарды жана кулпуланган жүрөктөрдү ачмайынча жанын албайт».

Имам Муслим өзүнүн сахих топтомунда Абу Хурайранын мындай дегенин риваят кылган: Расуллаллах ﷺга: «Эй Аллахтын расулу, мушриктерге каршы дуа кылыңыз», - дешкенде, ал:

«إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعَانًا وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً»

«Мен наалаттоо үчүн эмес, рахмат болуу үчүн жиберилдим»,
- деди. Даримий өз сунанында риваят кылган. Ибн Хиббан
Мустандракта Абу Салихтен мындай келтирет: Расуллалах ﷺ
адамдарга мындай деп кайрылчу:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا رَحْمَةٌ مُهْدَاةٌ»

«Эй адамдар, албетте мен хадя кылынган рахматмын».
Имам Ахмад өз Муснадында Абу Умамадан Расуллалах ﷺ-дын
мындай дегенин риваят кылган:

«إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ»

«Албетте, Аллах Таала мени ааламдарга рахмат жана
хидаят кылып жиберди».

Ибн Мажжа өзүнүн Сунанында Абу Саидден Расуллалах
ﷺ-дын мындай дегенин риваят кылган:

«أَنَا سَيِّدٌ وَلَدَ آدَمَ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَشَقَّقَ الْأَرْضُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا

أَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُسْتَفْعٍ وَلَا فَخْرَ، وَلِوَأَى الْحَمْدِ بِيَدِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ»

«Мен адам балдары ичинде саййидимин, кыямат күнү
биринчи тириле турган мен, биринчи шафаат кылуучу жана
шафааты биринчи кабыл боло турган да мен, кыямат күнү
хамд байрагы менин колумда болот, бирок, мен булардын бири
менен сыймыктанбайм».

Имам Муслим сахиҳ топтомунда Абдуллах ибн Амр ибн
Астан мындай риваят кылат: Пайгамбар ﷺ Ибрахим жана Иса
ﷺ-дар жөнүндөгү:

«رَبِّ إِنِّي أَصْلَانِ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي»

«Раббим, ал буттар көптөгөн адамдарды жолдон
азгырды. Демек, ким мени ээрчисе, дал ошол менде (т.а.
менин динимде)» [14:36]

«إِنَّ تَعَذُّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَعَفَّرَ لَهُمْ تَأْكُ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ»

«Эгер, аларды азаптасаң, алар Сенин алсыз пенделериң.
Эгер, аларды кечирсең, албетте Сен Өзүң кудурет,
даанышмандык ээсисиң» [5:118]

деген аяттарды окуп,

«اللَّهُمَّ أُمَّتِي، أُمَّتِي»

«Аллахым! Умматым, Умматым» деп ыйлады. Ошондо Аллах Таала: «Эй Жабраил, ал тургай, Роббиң (бардык нерсени) билсе да, Мухаммадга барып эмнеге ыйлап жатканын сурачы», - деди. Жабраил Пайгамбар ﷺдин алдына келип, бул жөнүндө сурады. Пайгамбар ﷺ – ал тургай, Аллах бул жөнүндө жакшы билсе да – ыйлашынын себебин айтты. Ошондо Аллах Таала айтты: «Эй Жабраил, Мухаммадга барып, айт: «Биз сени Умматың үчүн Аллахтан сураган нерсеңди берип ыраазы кылабыз жана Умматың туурасында сени капа кылып койбойбуз». Бул хадис эки сахихте келген, лафзы Муслимдики. Абу Хурайрадан риваят кылынган хадисте Расулунуллах ﷺ айтат:

«لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ، فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ، وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا»

«Ар бир Пайгамбардын дуасы кабыл болот жана бардык Пайгамбарлар ушул дүйнөдө сурашты. Бирок, мен кыяматта Умматымды шафаат кылууну сурадым. Ошондуктан, Умматымдан кимде-ким Аллахка эч бир нерсени шерик кылбай өлсө, шафаатыма жетишет».

Бухарий өзүнүн сахих топтомунда Жабир ибн Абдуллахтан риваят кылган хадисте Расулунуллах ﷺ айтат:

«أُعْطِيَتْ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الْمَعَانِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيَتْ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً»

«Мага менден мурдагыларга берилбеген беш нерсе берилди. Мага бир айлык аралыктан туруп коркутуу берилди. Жер жүзү мечит жана таза кылынды, Умматымдан кимде-ким намаз убакты кирсе, ошол жерде намаз окусун. Мага шафаат кылуу берилди. Бардык Пайгамбарлар өз комуна хос кылып жиберилет эле, мен болсо бардык адамдарга жиберилдим».

Имам Ахмад Абу Хурайрадан риваят кылган хадисте Расулуллах ﷺ мындай дейт:

«مَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيٍّ إِلَّا قَدْ أُعْطِيَ مِنَ الْآيَاتِ مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ الْبَشَرُ، وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أَوْتِيَتْهُ وَحِيًّا أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ، فَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

«Ар бир Пайгамбарга адамдар ишениши үчүн муъжизалар берилген. Бирок, мага берилген муъжиза – бул Аллах жиберген вахий (Куръан). Демек, кыяматка чейин алардын көпчүлүгү мени ээрчишин үмүт кылам».

Имам Ахмад риваят кылган хадисте Анас ибн Малик айтат: Бир киши келип: «Эй Мухаммад, эй саййидибиз, эй саййидибиздин уулу, эй жакшыбыз жана жакшыбыздын уулу», - деди. Ошондо Расулуллах ﷺ:

«أَيُّهَا النَّاسُ، عَلَيْكُمْ بِتَقْوَاكُمْ وَلَا يَسْتَهْوِيَنَّكُمْ الشَّيْطَانُ، أَنَا مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ. وَاللَّهِ مَا أَحْبَبُّ أَنْ تَرْفَعُونِي فَوْقَ مَنْزِلَتِي الَّتِي أَنْزَلَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ»

«Эй адамдар, таква кылгыла, шайтан силерди алдап койбосун. Мен Абдуллахтын уулу Мухаммадмын, мен Аллахтын кулу жана элчисимин. Демек, Аллах мени жиберген мартабадан мени улуулап жиберешинерди жактырбайм».

Имам Бухарий өзүнүн сахих топтомунда Анас رضي الله عنه нун мындай дегенин риваят кылган: Расулуллах ﷺ дын Азбаъ деген төөсү болуп, ал эч качан артта калбайт эле. Бир аърабий өзүнүн улоосунда андан ашып кетти. Ошондо бул абал адамдарга оор келип: «Азбаъ артта калдыбы?», - дешти. Расулуллах ﷺ болсо:

«إِنَّ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يَرْفَعَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا وَضَعَهُ»

«Бир нерсенин (мартабасын жана кадырын) дүйнөдө көтөрбөө, (көтөрүлсө) аны түшүрүү Аллахтын акысы», - деди.

Ибн Мажжа сунанда Абу Масыддун мындай дегенин риваят кылган: Бир киши Расулуллах ﷺ дын алдына келди, Расулуллах ﷺ аны менен сүйлөштү, ошондо ал коркуп кетти. Расулуллах ﷺ болсо мындай деди:

«هُوَ نَ عَلَيْهِ، فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ، إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ»

«Уккула, мен падыша эмесмин, балким, кургатылган этти жеген жөнөкөй аялдын уулумун».

Имам Ахмад Муснадда Аиша رضي الله عنها дан риваят кылат: Аиша энебизден Расуллаллах ﷺ үйдө эмнелер менен алек болот эле деп сурашканда: «Кийимин тигет жана бут кийиин оңдойт о.э. бардык эркектер өз үйлөрүндө кыла турган иштер менен алек болот эле», - деди.

Имам Ахмад Сунанда, Абу Давуд болсо сахих топтомдо Абу Умаманын мындай дегенин риваят кылган: Бир күнү Расуллаллах ﷺ аса таягына таянып чыкты, биз ордубуздан турдук. Ошондо ал:

«لَا تَقُومُوا كَمَا يَقُومُ الْأَعَاجِمُ، يُعْظِمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا»

«Фарстар бири-бирин улуулоо үчүн турганы сыяктуу турбагыл», - деди. Тирмизий, Ахмад жана Абу Давуд риваят кылган хадисте Расуллаллах ﷺ мындай деди:

«مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتَمَثَلَ لَهُ الرَّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»

«Кимде-ким адамдар туруп аны улуулашын жакшы көрсө, тозоктон өзүнө орун даярдасын». Ибн Хиббан риваят кылган хадисте Расуллаллах ﷺ айтат:

«إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ أَكُلُ كَمَا يَأْكُلُ الْعَبْدُ وَأَجْلِسُ كَمَا يَجْلِسُ الْعَبْدُ»

«Мен да бир пендемин, адамдар сыяктуу тамактанам жана алар отургандай отурам».

Ибн Хиббан Аиша энебиздин мындай дегенин риваят кылган: Расуллаллах ﷺ (үйүндө) жети же тогуз динарды көрүп, оорусу дагы да оорлошту. Кийин: «Эй Аиша алтындарды эмне кылдың?», - деп сурады. Аиша энебиз болсо алар менде деди. Расуллаллах ﷺ: «Аларды садака кылып жибер», - деди. Аиша энебиз айтат: Мен аны менен алек болдум. Кийин ал дагы: «Эй Аиша, алтындарды эмне кылдың», - деди, мен алар менде деп жооп бердим. Ошондо ал: «Аларды алып кел», деди. Мен аларды алып келгенден кийин, ал киши алтындарды колуна алып: «Мухаммаддын үйүндө ушул алтындар болгон абалда Роббисине жолугабы?», - деди.

Имам Бухарий сахих топтомунда Анас ибн Маликтин мындай дегенин риваят кылган: Мен Расулуллах ﷺ менен бирге бара жаткам, анын үстүндө Нажрандан алынып келген отуракай тон бар эле. Бир аърабий ага жетип алып, тонунан катуу тартты. Ошондо мен Пайгамбар ﷺдын желкесинин сыртына карасам, силкүүнүн катуулугунан тондун изи калыптыр. Кийин баягы аърабий: «Эй Мухаммад, өзүңдөгү Аллахтын малынан мага да бер», - деди. Расулуллах ﷺ болсо ага карап күлдү да, ага белек берүүнү буюрду.

Имам Бухарий өзүнүн сахих топтомунда Абу Хурайранын мындай дегенин риваят кылган: Бир киши Расулуллах ﷺдын адына келип, карызын оройлук менен талап кылды. Ошондо сахабалар аны эсин таанытып коюшмакчы болушканда, Расулуллах ﷺ: «Аны өз абалына койгула, себеби, акы ээсинин талап кылуу укугу бар», - деди. Расулуллах андан бир төө карыз эле. Ошондуктан: «Ага ошол жаштагы бир төө бергиле», - деди. Ошондо сахабалар: «Эй Аллахтын элчиси, андан жашы чоңураагы бар экен дешкен, Расулуллах

ﷺ:

«أَعْطُوهُ، فَإِنَّ مِنْ خَيْرِكُمْ أَحْسَنَكُمْ قَضَاءً»

«Бере бергиле, себеби, силердин жакшыларыңар карызын кооз төлөгөнү», деди.

Имам Бухарий сахих топтомдо Аиша энебизден мындай риваят кылат: Расулуллах ﷺга эки нерсенин бирин тандоо ыктыяры берилсе, эгерде күнөө болбосо, алардын жеңилин тандайт эле. Эгер күнөө болсо, андан алыс болот эле. Расулуллах ﷺ өзү үчүн өч алган эмес, мункар иш болсо гана Аллах үчүн өч алган».

Имам Бухарий Абу Хурайрадан риваят кылган хадисте Расулуллах ﷺ айтат:

«لَوْ كَانَ لِي مِثْلُ أَحَدٍ ذَهَبًا، مَا يَسُرُّنِي أَنْ لَا يَمُرَّ عَلَيَّ ثَلَاثٌ وَعِنْدِي مِنْهُ شَيْءٌ، إِلَّا شَيْءٌ أَرْصِدُهُ لِدِينٍ»

«Эгер, мага Ухуд тоосунчалык алтын берилсе, менде үч күн да турушун каалабайм. Карызымды төлөө үчүн сактаганым мындан сырткары».

Имам Бухарий Ибн Аббастын мындай дегенин риваят кылган: «Расулуллах ﷺ адамдар ичинде эң берешен адам эле. Рамазанда анын берешендиги дагы да көбөйөт эле».

Имам Муслим Абу Катада Ансарийдин мындай дегенин риваят кылган: Расулуллах ﷺ дан дүйшөмдү күндөгү орозо жөнүндө сурашканда:

«ذَٰكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ، وَيَوْمٌ بُعِثْتُ، أَوْ أُنزِلَ عَلَيَّ فِيهِ»

«Бул мен туулган, мен кайра тириле турган жана мага вахий түшүрүлгөн күн», - деп жооп берди. □

САЪД ИБН АБУ ВАККАС ЖАНА АНЫН КИСРОГО ЖИБЕРГЕН ЭЛЧИЛЕРИ

Бул тема «Расуллалах жана үч халифанын аскерий жүрүштөрдөгү иштерге таянуу» деген китептен алынды. Бул темада алгачкы мусулмандар падышаларга бетме-бет келип, аларга Исламды кабыл алууну, же жизя төлөп Ислам өкүмүнө моюн сунууну, же согушууну сунуш кылышы жеңишке карай ташталган маанилүү кадам болгону жөнүндө сөз кылабыз. Мындай сунуш падышалардын жүрөгүнө коркуу салган, чечим кабыл алышына таасир кылып, аларды согуштан мурда жеңилүүнү моюнга алууга мажбур кылган. Алар айткан бул чындык сөз алдында Кисро да, Кайсар да, башкасы да тура албаган. Эми мындай абал Халифалык мамлекетинде гана кайталанышы мүмкүн. Батыш муну билгени үчүн аны токтотууга аракет кылууда. Мусулмандар муну түшүнүп жетиши жана аны кайра жандантууга аракет кылышы зарыл.

Саъд ибн Абу Ваккас Мугирага, Биср ибн Абу Рахмга, Арфажа ибн Харсамага, Хузайфа ибн Мухсинге, Робиъ ибн Амирге, Карфата ибн Абу Захир Тамимий Ваилийге, Мазъур ибн Адий Ажлийге, Музариб ибн Язидге, Саид ибн Муррага (бул экөөсү Бану Ажлдан) элчи жиберип, аларга: «Мен силерди тигилерге жибермекчимин, эмне дейсиңер?», - деди. Ошондо алар: «Буйруганыңа ээрчийбиз, кайтарганыңдан кайтабыз. Эгер сен буюрбаган кандайдыр бир ишке туш келип калсак, абзелин жана адамдарга пайдалуусун тандап, аларга ошонусун айтабыз», - дешти. Ошондо Саъд: «Бул жакшы иш, барып даярдангыла», - деди. Ошондо Робиъ ибн Амир: «Ажамдардын өздөрүнө таандык көз караштары жана үрп-адаттары бар. Эгер, биз аларга баарыбыз бир болуп барсак, биз аларга чоң маани берип жаткандай элес калтырабыз. Ошондуктан, аларга бир эле адам жиберилиши керек», - деди. Ошентип, ал башкаларды да өз фикирине ынандырды. Кийин: «Мени жибергин», - деди. Саъд аны жиберди.

Кийин Робиъ ибн Амир Фарстардын Кодисиядагы армиясынын командачысы Рустам менен сүйлөшүү үчүн жөнөп кетти. Ошондо алар: «Куралыңды ташта», - дешти, ал болсо: «Мен силердин буйругуңар менен куралымды таштоо үчүн келбедим. Силер мени чакырган экенсиңер, каалаган абалда кирем, болбосо кайтам», - деди. Алар Рустамга кабарды жеткиришти, ал жалгыз өзү кирсин деди. Ошентип, Робиъ анын алдына кирип бара жатканда найзасын килем жана жаздыктарга сайып барды. Рустам ага: «Эмнеге

келдиң», - деди. Ал: «Аллах бизди Өзү каалаган пенделерин пенделерге ибадат кылуудан Аллах Таалага ибадат кылууга, дүйнө тардыгынан Ахырет кеңдигине, диндердин зулумунан Ислам адилетине чыгаруу үчүн жиберди. Аллах бизди махлуктарына Анын динине даъват кылуу үчүн жиберди. Ким кабыл алса, биз да андан кабыл алабыз жана артка кайтабыз, анын жеринен чыгып кетебиз, жерин өзү башкара берсин. Ким баш тартса, Аллахтын убадасына жетишкенге чейин согуша беребиз», - деди. Ошондо Рустам: «Аллахтын убадасы эмне», - деди, ал: «Баш тарткандарга каршы согушта каза болгондорго бейиш жана тирүү калгандарга жеңиш», - деди. Рустам: «Айткандарыңды түшүндүк, биз ойлонуп алышыбыз үчүн бул ишти кечиктирип, күтүп турасыңбы?», - деди. Робиъ: «Макул, силерге бир күн жетиштүү болобу же эки күнбү?», - деди. Ошондо Рустам: «Жок, балким, биз ичибиздеги фикирлүү кишилерге жана жетекчилерибизге кат жазабыз», - деди. Ошондо Робиъ: «Аллахтын элчиси бизге жана жетекчилерибизге үйрөткөн иш ушул, биз душмандарыбыз бизден мурда баштоолоруна мүмкүнчүлүк бербешибиз жана ишти үч күндөн ашык убакытка созбошубуз керек. Ошондуктан, үч күн убакыт беребиз, жакшылап ойлон жана үч иштин бирин танда. Исламды кабыл ал, ошондо сени жана жериңди таштап чыгып кетебиз. Же жизяны танда, биз аны кабыл алып, согушудан тыйылабыз. Эгер, биздин жардамыбызга муктаж болбосоң, аны алабыз. Эгер муктаж болсоң, аны сага калтырабыз. Же төртүнчү күнү согушабыз. Бирок, төртүнчү күнгө чейин согушту баштап жиберсеңер, биз да баштайбыз. Мен сен көрүп тургандардын баарынын алдында ушул иш үстүндө кепилмин». Рустам: «Сен алардын саййидисиңби», - деди, Робиъ: «Жок, бирок, мусулмандар өз ара бир дене сыяктуу, бирөөсү убада берсе, калгандар аны аткарат». Кийин Рустам Фарс калкынын жетекчилери менен жалгыз калып: «Эмне дейсиңер? Бул кишинин сөздөрүнө караганда күчтүү жана ишеничтүү сөздү уккан белеңер?», - деди. Ошондо алар: «Ага моюн сунушундан Аллах сактасын, ушул итти деп диниңди таштайсыңбы, кара анын кийимдерине». Рустам: «Шоруңар курусун. Силер анын кийимине эмес. Балким, айтып жаткан сөздөрүнө, фикирлерине жана саясатына карагыла. Себеби, арабдар кийим-кече жана азык-оокатка маани беришпейт. Алар кийинүүдө силерге окшобосо да, бирок, абийирин сакташат. Силер өзүңөрдө көргөн нерсени алардан таба албайсыңар», - деди.

Эртеси күнү алар дагы сүйлөшүүчү жөнөтүүнү сурашты. Ошондо Саъд ибн Абу Ваккас Хузайфа ибн Мухсинди жиберди. Хузайфа мурунку элчинин кийими сыяктуу кийимде келди. Ал жастыкты тебелегенде, алар түш дешти. Ошондо ал: «Мен бул жерге муктаждыгымдан келбедим, падышаңарга айткыла, ал муктажбы же менби? Эгер, ал мени муктаждыктан улам келди десе, жаңылышат жана мен бул жерден чыгып артыма кайтам. Эгер, менин келишиме ал муктаж болсо, мен өзүм каалаганда келем», - деди. Ошондо Рустам: «Аны өз абалына койгула», - деди. Хузайфа атына минип келип, анын алдында турду, Рустам тактыда отурган абалында ага түш деди. Хузайфа баш тартканда, Рустам: «Эмне үчүн кечеги досубуз келбей, сен келдиң», - деди. Ошондо ал: «Амирибиз кыйынчылык жана бейпилдик убагында арабызда адилет кылууну жакшы көрөт, бүгүн менин кезегим», - деди. Рустам: «Эмнеге келдиңер», - деди, ал: «Аллах бизди Өз дини менен сыйлады, бизге аят-белгилерин көрсөттү. Биз аларды мурда инкар кылган болсок, эми түшүндүк. Аллах бизге адамдарды үч нерсенин бирин кабыл алууга даъват кылууну буюрду. Алардын кайсы бирин тандашса кабыл алабыз. Исламды кабыл алсаңар силерден кайтабыз. Жазыны кабыл алсаңар, эгер муктаж болсоңор өзүңөргө кайтарабыз же согушабыз». Рустам: «Кандайдыр бир күнгө убадалашабызбы?», - деди. Ал: «Ооба, кечеден баштап үч күн», - деди. Рустам аны мындан башкасына көндүрө албаган соң, аны артына кайтарды. Кийин досторуна карап мындай деди: «Шоруңар курусун, силер мен көргөн нерсени көрбөй жатасыңар. Кече биринчиси келип, өз жерибизде биздин үстүбүздөн үстөм болду. Ал биз улуулаган нерселерди тебеледи, атын алтын жасалгаларыбызга байлады, кийин биздин алдыбыздан урмат-сый менен кетти. Бүгүн башкасы келип, биз менен эсептешпестен алдыбызда кадыржам турат».

Кийинки күнү Рустам: «Бизге башкасын жибергиле», - деп элчи жиберди. Ага Мугира ибн Шуъбаны жибершти. Мугира Фарс жерине өтө турган көпүрөгө келгенде, аны токтотушуп, Рустамдан урухсат беришин сурашты. Рустам урухсат бергенден кийин Мугира кирди, эл кечекидей жасалгаланган кийимдерде, кайдыгерликтерин күчөтүү үчүн эч нерсени өзгөртүшпөдү. Баштарында таажы, үстүлөрүндө алтын менен кооздолгон кийимдер жана кожоюнунун алдына баруу үчүн салынган килемдер бар эле. Мугира Рустамдын жанына келип отурду. Ошондо

кызматкерлер ага жулкунуп барып, аны тактыдан түшүрүштү. Ошондо Мугира мындай деди: «Бизге силер жөнүндө жакшы ойлор жетти. Бирок, силерден өткөн акмак эл жок экен. Себеби, биз, арабдар, бири-бирибизди кул кылбайбыз, бул ишти досуна согуш кылган кишилер гана кылат. Мен бул жерге чакырганыңар үчүн келдим. Мага элчи жиберген экенсиңер, өзүм каалаган жайда отуруудан мени кайтарбашыңар керек. Мен силер менен ал турган жайда туруп сүйлөшөм. Мен бүгүн силердин жеңилгениңерди билдим. Падышалык мындай мүнөздөгү жана акылдагы адамдардын колунда болбошу керек». Муну уккан катардагы адамдар: «Аллахка ант болсун, араб туура айтты», - дешти. Эл: «Ал арабыздагы алсыздарды өзүнө тарта турган сөздөрдү айтты, бул умматтын ишин олуттуу кабыл албаган жол көрсөтүүчүлөрүбүздү Аллах кор кылсын», - дешти. Рустам анын кызматкеринин мамилесин тамашага алып мындай деди: «Кызматкерлер кээде падыша ыраазы болбогон ишти кылышы мүмкүн. Падыша болсо аларды таарынтып койбоо үчүн буга көңүл бурбайт. Сен каалаган нерсени т.а. берилгендик жана хакты кабыл алууну баары каалайт. Алардын кылган иши сага зыян жеткирбейт жана биздин алдыбызда аброюңду түшүрбөйт. Ошондуктан, каалаган жайыңа отур». Ушундай деп аны өзүнүн жанына отургузду, кийин мындай деди: «Силерде кандай курал бар?... Кичине жаанын октору, кыска кылычтар... Ушул куралдар менен бизге каршы согуш кылмакчысыңарбы?... Сен сүйлөйсүңбү же мен сүйлөй берейинби?». Мугира ага жооп кылып: «Бизди сен чакырдың, ошон үчүн сен сүйлө», - деди. Ошондо котормочу ордунан турду. Рустам фарстарды мактай баштады, падышаны жана анын салтанатын улуулап мындай деди: «Биз ар дайымкыдай башка калктар арасында күчтүү эсептелебиз жана душмандарыбызбы – ал тургай, алар башка калктардын арасында кадырлуу орунду ээлеген болушса да – жеңүүгө кудуреттүүбүз. Дагы эле падышалардын эч бири биз жетишкен улуулукка жана салтанатка жетише албаган. Башка калктардын үстүнөн алар эмес, биз жеңишке жетишип жатабыз. Алар биздин күнөөлөрүбүз себептүү үстүбүздөн бир күн же эки күн, бир ай же же эки ай эле үстөм болуп турушу мүмкүн. Аллах бизден өч алмакчы болсо да, кийин ыраазы болуп бизге улуулугубузду кайтарат. Мындан тышкары, калктар арасында биз үчүн силерден өткөн кор болгон калк жок. Силер жакыр адамдарсыңар, жашоо таризиңер жаман

жана биз силерди адам ордуна көрбөйбүз. Эгер, жериңерге кургакчылык келип, биз тараптарга жардам сурап келген болсоңор, силерде бир аз курма жана арпа берип артыңарга кайтарып жиберебиз. Өлкөңөргө келген кыйынчылык силерди ушундай кадам таштоого үндөгөнүн өзүң жакшы билесиң. Аскер башчыңарга кийим-кече, бир качыр жана миң дирхам берүүнү буюрам. Кала берсе, ар бириңерге бир калтадан курма, экиден кийим берүүнү буюрам жана силер бул жерлерден чыгып кетесиңер. Мен силерди өлтүрүүнү да, туткунга алууну да каалабайм».

Андан соң Мугира сөз баштады. Ал Аллахка мактоолор айтып, мындай деди: «Аллах ар бир нерсенин жаратуучусу жана ырыскы берүүчүсү. Ал кимди үстөм кылууну кааласа үстөм кылат, кимди кор кылууну кааласа кор кылат. Демек, ким бир ишти кылса, аны кылуучу Аллах Субханаху ва Таала. Сен оозго алган калкыңдын жеңиши, өлкөңдүн кудурети жана өкүмдарлыгыңдын бул дүйнөдөгү улуулугуна келсек, биз муну билебиз жана четке какпайбыз. Муну Аллах силер үчүн кылды жана силерге берди. Ал Аллахтыкы, силердики эмес. Сен айткан жаман абал, турмуш кыйынчылыктары жана арабыздагы келишпестиктерге келсек, муну да инкар кылбайбыз. Муну менен Аллах бизди сынайт. Дүйнө өзгөрүүчү. Ошондуктан, кыйынчылыктарды башынан өткөрүп жаткандар, жыргалчылык келишин, бейпил турмуш кечирип жаткандар кыйынчылыктар келишин күтүшөт. Эгер, берген ниъматтары үчүн Аллахка шүгүр кылсаңар, силердин шүгүрүңөр Анын берген ниъматтарынын алдында арзыбас болот. Биз мындан мурда кыйын абалга түшүп калган күндөрүбүздө кафир элек. Кийин Аллах Таала бизге ырайым кылып, кыйын күндөрдү бизден көтөрдү.

Аллах бизге пайгамбар жиберди. Кээ бирөөлөр аны жалганчы деп айыпташты, башкалар болсо ага ыйман келтиришти. Аны жалганчыга чыгаргандар жана ага душмандык кылгандар каалашпаса да, адамдар ыктыярдуу же мажбурий Исламга кириши үчүн, Аллах анын даъватын үстөм жана динин азиз кылды. Аллах бизге каршы чыккандарды динибизге даъват кылууну буюрду. Ким динге кирүүдөн баш тартса, биз ага каршы согушабыз». Мугира аны Исламга даъват кылып мындай деди: «Эгер, Исламды кабыл алуудан баш тартсаң, бизге тарапкер бол жана кордолгон (жеңилген) абалыңда өз колуң менен жизя төлө. Тескерисинче болсо, согуш гана болот». Ошондо Рустам жаалданып, катуу

ачууланып: «Баарыңарды өлтүргөнгө чейин, силер үчүн таң атпайт», - деп ант ичти. Мугира анын алдынан чыгып кетти.

Фарс ак сөөктөрү менен жалгыз калган соң Рустам мындай деди: «Алардын алдында силер ким болдуңар?! Мурунку экөөсү алдыңарга келип, коркпогонун көрсөттү жана жеңилишиңерди башарат кылды. Кийин бул келди, алар бири-биринен айырмаланышпады жана баары бирдей жолду карманышты». Кээ бир риваяттарда келишинче, Рустам мусулмандарды өлтүрүүнү айтып коркутканда, Мугира мындай деген: «Биздин үмүтүбүз да ушул. Анткени, бизден өлгөндөр бейиште, (согуш кылбай) качкандар тозокко кирет. Калган сабырдуулар болсо, силердин үстүңөрдөн жеңишке жетишет. Бул жөнүндө бизге убада кылынган жана бул убада бузулбайт». Рустам мындай деди: «Досторуңдун алдына кайтып согушка даярдан, сени менен арабызда тынчтык жок, эртең көзүңөрдү оюп алабыз». Мугира ага жооп берип: «Инша Аллах, эртең сени өлтүрөбүз. Эгер, силерге каршы эртең жихад кылбаганымда, айткан сөздөрүң о.э. баарыңар артка карап кетип калышыңар мени кубанткан болоор эле», деди. Ошондон кийин Мугира чыгып кетти. Ак сөөк фарстар анын сөздөрүнө таң калышты. Рустам мындай деди: «Мен бул салтанат кулады деп ишенем. Алар бизге караганда азыраак сабыр кылышса, биз үчүн жакшы болот эле. Алар же бул жолдо өлөбүз же жеңишке жетebиз деп ант ичишиптир. Алар согуш майданынан качып кетүүдөн өтө коркушат экен. Кече түш көрдүм: асмандан түшкөн ок бизди жеңгендей жана киттер деңизден чыккандай. Бул коом силердин үстүңөрдөн жеңишке жетишкендей». □

ЛИВАНДАГЫ ЭНЕРГИЯ КРИЗИСИННН ЧЕЧИМИ (ИЗРАИЛГЕ) БАЙЛАНЫШТУУ

«Арабий 21» 2021-жылы 10-октябрда (израилдин) «Гаарец» гезитинен алып жарыялаган макалада баса белгиленгендей, электр жана күйүүчү май кризисин чечүү үчүн Ливанга Мисирден газ жана Сирия аркылуу Иорданиядан электр энергиясын өткөрүүнү камтыган долбоор (израиль) газынан көз каранды. Журналист Цви Барелдин гезитте жарыяланган макаласында мындай дейт: «Генераторлордун алтернативдик тармактарга таянышы эсепке алынса, электр кубаты токтотулушу себептүү Ливанды курчап алган караңгылык «капыстан жүз бербеген». Бирок, күйүүчү майдын баасынын кымбатташы күйүүчү майдын мамлекетте жок болуп калышы ыктымалын күчөтөт. Макалада дагы баса белниленгендей: «Нефтинин Ирандан Сирияга өткөрүлүшү АКШнын санкциялар режимин бузат. Бул санкциялардын биринчиси Иранга коюлган санкция болуп, нефть сатууга тыюу салат. Экинчи санкция Дональд Трамп тарабынан Сирияга коюлган. Бул санкцияга ылайык Сирия режими менен курал келишимдерин түзүүгө тыюу салынат. Үчүнчү санкция боюнча, Иордания электр энергиясы (израиль) газы жардамында өндүрүлүшү керек».

Макалада кабарлангандай, Байден администрациясы акыркы убактарда чоңураак долбоорду даярдоо үстүндө иштеп жатат. Максат – Ливанга газ жана электр энергиясын ачык эле туруктуу түрдө Мисир жана Иордания аркылуу жеткирип берүү. Бул долбоорго Дүйнөлүк Банк катышат. Гезитте айтылгандай, сунушталып жаткан долбоор бир катар суроолорду жаратат. Себеби, бул АКШ санкцияларынын (ал тарабынан) бузулушун түшүндүрөт.

АКШнын энергетика министрлигинде жогору кызматта иштеген Меттью Заис «(израилдин) Ливан газы менен алакасы» деген макаласында мындай дейт: «Ливан өкмөтү бул улуттук кенди билет. Хизбуллах болсо, Мисирден келип жаткан газ булагын о.э. электр энергиясынын Иорданиядан кантип жеткирилип жатканын билет. Бирок, ошого карабастан, ал Ливан өкмөтүнө баскынчы (израиль) өкмөтү менен чегараларды белгилөө боюнча сүйлөшүү алып барууга урухсат берди. Газ маселесинде болсо, дагы эле унчукпай жатат». Гезитте кабарлангандай, долбоордун эң чоң жеңүүчүсү – Сирия. Себеби, ал долбоордун маанилүү шериктешине айланды жана ансыз долбоор болушу мүмкүн эмес. Бул болсо, Сириянын Араб Мамлекеттеринин Лигасынын борборуна кайтышына алып келет.

Өз кезегинде (израилдин) 12-каналы «Түндүк Синайдагы Мисир түтүгү (израиль) газына жана Иорданияга таянуудан башка аргасы жоктугун» баса белгиледи. Каналда айтылгандай, учурда жогору даражада жүргүзүлүп жаткан сүйлөшүүлөрдө башка эч кандай алтернатива сунуш киргизилбеген.

Ал-Вафй: Ливан башынан өткөрүп жаткан кырсыктуу жана оорлошуп жаткан абалда жалгыз оюнчу Америка. Ал Жаңы Жакынкы Чыгыш планы алкагында регион үчүн белгилеген чечимин Ливанга жүктөөнү каалап жатат. Анын бул планы (израиль) менен келишим түзүлүшүн о.э. региондогу режимдерди өз кызыкчылыктарына ылайык калыптандырышын өз ичине алат. Ошондуктан, региондогу, Ливандагы кризистерди келтирип чыгарган тарап – Америка. Ал сунуштап жаткан чечимдер «жасалма башалаандыктарды» келтирип чыгарат. Ал муну өзүнүн малайы болгон акимдер, расмий кызматкерлер, саясатчылар жана партиялар... Эл аралык Валюта Фонду... Хизбуллах жана анын артында турган Иран о.э. аларга окшогон башка малай саткындар аркылуу ишке ашырат. □

МАКРОН ФРАНЦИЯНЫН АФРИКАДАГЫ КОЛОНИЗАТОРЛУГУ ҮЧҮН КЕЧИРИМ СУРООДОН DAГЫ БАШ ТАРТТЫ

Франция президенти Эммануэль Макрон өлкөсүнүн Африка континентиндеги колонизатордук тарыхы үчүн кечирим суроодон баш тартышын дагы бир ирет баса белгиледи. Ал Франциянын түштүк-чыгышындагы Монпелье шаарында болуп өткөн Африка-Франция саммитинин акыркы күнүндө катышып, кечирим суроо «проблеманы чечпешин» айтты. Макрон «Франциянын кулчулук соодасы жана колонизатордук жаатындагы жоопкерчиликти» моюнга алса да, «уят жана бушаймандыкка» караганда «акыйкат үстүндө иштөөнү» абзел көрүшүн айтып, тарых үчүн кечирим суроодон дагы бир ирет баш тартты. Франция президенти өзүнүн «актыгын» коргоп, континенттеги «Франция мандаты» бар экенин четке кагып, анын мамлекети менен кечелекке умтулуп жаткан континент ортосундагы мамилелердин жаңы моделин жаратууну кааларын билдирди. Макрон менен саммит катышуучулары ортосундагы сүйлөшүү кескин түс алды. Себеби, саммитке катышкан мамлекеттер «колонизатордук», «ичи каралык», «Франция мандаты», диктаторлорду колдоп кубаттоо жана аскерий интервенция тарыхын кескин каралашты... Өз кезегинде, Макрон авторитардык режимдерди колдоп-кубаттоо жана аскерий аралашууларды сыңдоо айыптарына жооп катары: «Франция Африка мамлекеттеринде өздөрүнүн талабына ылайык аскерий жактан турат», - деди. О.э. африкалык саясатчыларды сындап, «континент жаш, бирок, аны узак убакыттан бери кары-картаңдар башкарып келүүдө» деди. Башка тараптан, Макрон бул саммит жана анын жаңы ыкмасы Франция менен Африка ортосундагы жаңы мамилелер үчүн үлгү болгонун эсепке алып: «Франция сыяктуу мамлекет Африка жаштарынын талаптарына жооп бериши керек», - деп баса белгиледи. Макрон: «Эгер биз Африкадагы бар болушубузду моюнга албасак, Франция келечеги үчүн долбоорго ээ боло албайт», - деди. О.э. ал: «Дээрлик жети миллион француз Африка менен жеке жана үй-бүлөлүк жактан байланганын», - баса белгиледи.

Франция президенти «Африкада демократия үчүн инновациялар фонду» түзүлөрүн жана башка бир катар маданий демилгелерди жарыя кылды. Анын сөздөрүнө ылайык, фонд «өзгөрүүнүн катышуучуларына», айрыкча, башкаруу жана демократия маселелери боюнча жардам көрсөтүү максатында түзүлөт. Жардам болсо, камерундук идеолог Акилле Мбембе тарабынан даярдалган отчет негизинде көрсөтүлдү. Белгилүү богондой, Акиллеге Франциянын түштүгүндөгү Монпельеде болуп өткөн саммитти уюштуруу милдети жүктөлгөн эле. Бул жылдагы саммит мурдагылардан айырмаланды, себеби, анда Франция президентинен башка эч бир мамлекет жетекчиси же саясатчысы катышкан жок. Жергиликтүү басма сөз кабарлашыныча, саммиттин жаңы форматын Макрон «континент жана Францияда өзгөрүүлөрдү ишке ашыра турган жаштарга сөз берүү жана угуу» каалосунда тандаган.

Ал-Ваъй: Франция дагы эле эски колонизатордукту айгиленеп жаткан эң жаман нускалардын бир. Эгер, эмне өзгөртүлүшү зарыл болсо, анда бул Франция. Макрон калктарды колония кылууну түшүндүрүүчү эң катаал өкмөт моделдеринин бири болуп эсептелет. Франциянын мурдагы президенти Франсуа Миттеранын 1957-жылы президент болуп шайланышынан мурда айткан сөздөрү Макронду четке кагууга жетиштүү. Ошондо ал: «Франция Африкасыз жыйырма биринчи кылымда эч кандай тарыхка ээ болбойт». Ал эми, Франциянын мурдагы президенти Жак Ширак 2008-жылы: «Франция Африкасыз үчүнчү дүйнө мамлекеттери даражасына түшүп кетет», - деген. □